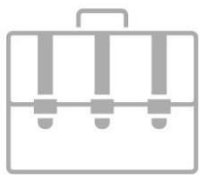

לשון לבגרות

2 יחידות לימוד

נשוא

נושא

מושא

לוואי

הקדמה כללית:

ספר התרגילים של גול הוא פרי שנות ניסיון רבות בהוראת חומרי הלימוד ובהגשה לבחינות הבגרות בלשון.

שאלות תלמידים וטעויות נפוצות הולידו את הרצון להאיר את הדרך הנכונה לעומדים להיבחן במקצוע חשוב זה.

הספר מסודר לפי הפרקים התואמים את תכנית הלימודים הנוכחית של משרד החינוך ומכיל את כל חומר הלימוד הנדרש.

הניסיון מלמד כי לתרגול בקורס זה חשיבות יוצאת דופן, ולכן ספר זה בולט בהיקפו ובמגוון התרגילים המופיעים בו.

הפתרונות מוגשים בסרטוני וידאו המלווים בהסבר קולי, כך שאתם רואים את התהליכים בצורה מובנית, שיטתית ופשוטה, ממש כפי שנעשה בשיעור פרטי. הפתרון המלא של השאלה מכוון ומוביל לדרך חשיבה נכונה בפתרון שאלות דומות.

תקוותנו היא שספר זה ישמש מורה-דרך לכם התלמידים ויוביל אתכם להצלחה.

בהצלחה!

צוות האתר גול

תוכן העניינים :

מושגי בסיס.....	6
חלקי הדיבור :	6
זיהוי חלק הדיבור של צורת הבינוני	7
הפועל – מושגים בסיסיים :	9
סוג המשפט ותיחומו:.....	10
סוג המשפט ותיחומו	10
מילות האיחוי ומילות השעבוד :	14
משפט מרובה פסוקיות :	19
סוגי משפטים – מתקדם :	21
קשרים לוגיים:.....	23
הגדרות בסיס :	23
שבעת הקשרים הלוגיים העיקריים :	25
הבחנה בין קשרים לוגיים דומים :	26
הקשרים הלוגיים הטכניים :	29
מילת הקישור "אלא"	33
תפקידים תחביריים.....	40
נושא ונשוא – חוקי הנושא :	43
נושא ונשוא – זיהוי הפועל במשפט :	43
האוגד – ארבעת סוגי האוגדים :	44
האוגד – מילים המתחזות לאוגדים :	57
נושא ונשוא – נושא מורחב :	49
סוגי נושא	54
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. נושא ונשוא – במשפט איחוי ובמשפט מורכב :	
משלימים במשפט :	65
משלימים במשפט – משלים שם ומשלים פועל :	72
משלימים במשפט – מושא ותיאור :	73

משלימים במשפט – סוגי התיאורים :	74
משלימים במשפט – לוואי ותמורה :	75
משלימים במשפט ללא פועל :	78
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. משלימים במשפט – ההסגר :	92
ניתוח משפט שלם	92
תרגיל 11	93
סוגי תמורה	93
תפקיד תחבירי של פסוקית :	95
תפקיד תחבירי של פסוקית במשפט ללא פועל :	95
סוגים שונים של פסוקיות תיאור	96
חלקים כוללים..... 102	102
מהו חלק כולל?	102
חוקי החלק הכולל :	102
חלק כולל – תיחום :	103
תפקידו התחבירי של חלק כולל :	103
תמורה מסכמת ותמורה מפרטת :	109
הוספת ביטוי מכליל למשפט :	110
המרות..... 112	112
הנחיות כלליות :	112
המרות בין סוגי משפטים :	113
המרת תפקיד תחבירי של פסוקית :	114
המרת משפט עם הסגר במשפט מורכב	117
המרת קשר לוגי :	121
הוספת פסוקית לוואי למשפט :	124
איחוד משפטים :	126
פיצול משפט :	128
המרות במבנה "אינו אלא"	130
המרות בין תמורה לנשוא שמני	133
המרה ממשפט שאלה למשפט חיווי :	134
המרת אם ואילו	135

פרגמטיקה.....	137
פרגמטיקה : שימושיהם של המבנים התחביריים השונים.	137
פיסוק.....	141
הפסיקים	141
סימני פיסוק נוספים.....	142
תרגילים לסיכום:	157
נספחים:	166
מגדיר מילות הקישור – לפי הא-ב	169

מושגי בסיס

חלקי הדיבור:

מושגי בסיס:

חלקי הדיבור: המילים בעלות המשמעות מתחלקות ל-3 קבוצות עיקריות: פעלים, תארים ושמות עצם. קבוצות אלו נקראות חלקי הדיבור.

פועל: מילה המספרת על פעולה: החתול קפץ.

תואר: מילה המציינת מאפיין מסוים של דבר כלשהו: חתול שמן.

שם עצם: מילה שהיא שמו של הדבר עצמו: חתול.

חוקי חלקי הדיבור:

- 1 הפועל נמצא תמיד על ציר הזמן, והסימן שלו הוא שכאשר הזמן במשפט משתנה, גם הוא משתנה. אתמול החתול קפץ. מחר החתול יקפוץ.
- 2 התואר תלוי במין, מספר וביידוע של שם העצם שלפניו, שאותו הוא מתאר. חתול שמן. חתולים שמנים. חתולה שמנה. החתול השמן.
- 3 שם העצם אינו נמצא על ציר הזמן ואינו משתנה בגלל מילים אחרות במשפט. החתול קפץ. החתול יקפוץ. עיניו של החתול נצצו.
- 4 זיהוי חלק דיבור הוא בדרך כלל פשוט ואינטואיטיבי.

תרגיל 1

- לפניכם משפטים. ציין את חלק הדיבור של המילים המודגשות.
- 1) ארתור קונן דויל, הסופר הבריטי, כתב את הספר הנודע "שרלוק הולמס".
  - 2) העובדים קיבלו שי לחג.
  - 3) המנהלת לא פיטרה את ענת.
  - 4) במהלך הטיול אנחנו נלון באכסניית נוער נחמדה שתספק לנו גם ארוחות בוקר.
  - 5) העם היהודי מצפה לישועה כבר יותר מ-2000 שנה.
  - 6) ילדים (וגם מבוגרים) בכל הדורות אהבו לשחק בכדור.
  - 7) יצירת מערכת שעות לבית הספר היא אחת המשימות המורכבות ביותר שבנמצא.
  - 8) תפוחי האדמה ששכחנו במדף התחתון הרקיבו לחלוטין.
  - 9) מי יזכה להסיע את סבתא לתחנת הרכבת?
  - 10) בשמי ישראל חולפות מיליוני ציפורים נודדות מידי שנה.

זיהוי חלק הדיבור של צורת הבינוני

מושגי בסיס:

חלק הדיבור: סוג המילה – שם עצם, שם תואר או פועל.
צורת הבינוני: פועל בזמן הווה. בהקשרים מסוימים עשוי לשמש כשם עצם או כתואר.

חוקי צורת הבינוני:

- 1) צורת הפועל בזמן הווה יכולה לשמש כפועל, כתואר או כשם עצם – תלוי בהקשר.
  - 2) הזיהוי באיזה תפקיד משמשת כל צורת בינוני נעשה לפי הכללים הבאים:
    1. אם ניתן לשנות למילה את הזמן, היא פועל.
    2. אם לא ניתן לשנות למילה את הזמן אך המילה משתנה בעקבות שינויי מין ומספר במילה שלפניה, היא שם תואר.
    3. אם לא ניתן לשנות את הזמן והמילה אינה מושפעת כלל מסביבתה, היא שם עצם.
- החתול שלי טוֹרֵף עכשיו נחש = טרף אתמול = פועל.
הדינאה היא צמח טוֹרֵף = צמחים טורפים = שם תואר.
הטוֹרֵף ארב לטרפו בין השיחים = שם עצם.

תרגיל 2:

ציינו לגבי המילים המודגשות אם הן פועל, תואר או שם עצם.

יוסי **שוכב** במארב בדממה. _____

יוסי **יודע** שאסור לו לדבר בקול. _____

לפתע, הוא מזהה תנועה **חשודה** בשיחים מלפניו. _____

הוא **לוחש** לגולדמן בשיניים חשוקות _____ :

"הנה, הם **באים** _____".

גולדמן מזדקף, רוכן קדימה, ומתבונן היטב היטב במשקפת **המגדילה** שלו. _____

"לא" הוא **לוחש** "אני רואה זנב מורס. זה חתול **תועה**, כנראה". _____

המפקד מעביר סימן בחוליה: הס. _____

יש שתיקה **מהדהדת**. _____

יוסי מהרהר: מה אנחנו בעצם עושים כאן, שמונה **לוחמים** צעירים? _____

הרי זה **מטורף** לחלוטין. _____

מה אנחנו עושים כאן, באיזה חור **תקוע** על גבול לבנון? _____

כן, בתחילת הלילה הייתה התראה **מפחידה**. _____

אמרו **שמחבלים** מן החזבאללה עומדים לפלוש הלילה. הקפיצו אותם. _____

אבל, הוא **מהרהר**, כל כך שקט פה. אף נפש חיה אין פה, אפילו לא אחת. _____

מחשבותיו של יוסי **נוודות** _____ .

בעוד חודש הוא **מסיים** את השירות, וחוזר הביתה. _____

לאוכל **המענג** של אימא. למיטה החמה. לחדר הנחמד שלו. לחיים שלו. _____

קול נפץ **מחריד** את השקט. יריות בוקעות את הדממה. _____

"לירות" **צועק** המפקד, ועכשיו כולם גם יודעים לאיזה כיוון. _____

יוסי יורה בכל כוחו. אתו יורים חבריו. המפקד קורא "חדל, חדל! **הפולשים** חוסלו!" _____

אין אבדות. אין פגיעות. כולם **רועדים**. כולם בריאים ושלמים. _____

חודש אחרי כן יוסי **מגיע** הביתה, ללא מדים. אבל אין הוא אותו יוסי. _____

הפועל – מושגים בסיסיים:

מושגי בסיס:

כל פועל מכיל בתוכו מידע לגבי השורש, הבניין, הגוף והזמן.

(1) זמן: יש 4 צורות מובהקות של זמן:

זמן	משמעות	דוגמה
עבר	אתמול	זרק
הווה (בינוני)	עכשיו	זורק
עתיד	מחר	יזרוק
ציווי	בקשה/דרישה	זרוק!

יש שתי צורות נוספות שקשורות לפועל:

שם פועל	ל...	לזרוק
שם פעולה	פעולת ...	זריקה

שני אלו אינם פועל.

1. שם פועל אינו נחשב שם ולא פועל. במקרים ספציפיים הוא יוגדר כפועל.

הוא לעולם אינו נחשב שם עצם.

2. שם פעולה הוא שם עצם לכל דבר ועניין.

(2) גוף: בתוך הפועל מתחבא המידע למי הפועל מתייחס.

לכל פועל מתאים כינוי גוף מסוים בלבד. למשל: **חלמתי – אני. ידעתם – אתם. הלכה – היא.**

(3) **פעיל סביל**: פועל יכול להיות פעיל: אקטיבי, מתמקד במבצע הפעולה. **למשל:**

מלמד, נותן, מגביר.

הוא יכול להיות גם סביל: פסיבי, מתמקד במי שהפעולה קורה לו. **למשל: נלמד, ניתן, הוגבר.**

סוג המשפט ותיחומו:

סוג המשפט ותיחומו

מושגים:

סוג משפט: האם המשפט הוא משפט פשוט, משפט איחוי או משפט מורכב.

תיחום משפט: סימון גבולותיהם של אברים או פסוקיות.

משפט פשוט: משפט בסיסי, שאין בו מילות קישור.

משפט איחוי (או מחובר/מאוחד): שני משפטים פשוטים (או יותר) המחוברים ביניהם באמצעות מילת איחוי.

משפט מורכב: שני משפטים פשוטים (או יותר) המחוברים ביניהם באמצעות מילת שעבוד.

מילות איחוי: מילת האיחוי הבולטת ביותר היא ו' החיבור וצירופיה.
ו, ואילו, ולמרות זאת, ולכן...

מילות שעבוד: מילת השעבוד הבולטת ביותר היא ש' הזיקה (ש) וצירופיה.
ש, מפני ש, על אף ש, כדי ש, כִּשְׁ...

אברים: במשפט איחוי החלק שלפני מילת האיחוי נקרא איבר א', והחלק שאחרי מילת האיחוי נקרא איבר ב'.

פסוקית: במשפט מורכב החלק שאחרי מילת השעבוד נקרא פסוקית.
הפסוקית כוללת את מילת השעבוד ומסתיימת בפסיק.

משפט עיקרי: במשפט מורכב שאר המשפט שאינו פסוקית נקרא משפט עיקרי.

חוקי סוג המשפט:

- (1) סוג המשפט נקבע על פי מילת הקישור שבו.
- (2) כאשר המשפט מכיל מילת איחוי, הוא משפט איחוי.
- (3) כאשר המשפט מכיל מילת שעבוד, הוא משפט מורכב.
- (4) כאשר המשפט אינו מכיל מילת איחוי ולא מילת שעבוד, הוא משפט פשוט.

חוקי תיחום משפט:

- (1) משפט פשוט אינו מתוחם כלל.
- (2) במשפט איחוי יש לתחם את האברים. האבר שלפני מילת האיחוי נקרא אבר א', והאבר שלאחר מילת הקישור נקרא אבר ב'.

- (5) במשפט מורכב יש לתחם את הפסוקית בלבד.
- (6) הפסוקית נפתחת במילת הקישור ומסתיימת בדרך כלל בפסיק.
- (7) הפסוקית יכולה להופיע בכל מקום במשפט: בהתחלה, באמצע או בסוף.
- (8) אין לתחם את המשפט העיקרי.

תרגיל 1:

לפניכם משפטים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב).
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית.

- 1) פסח מציין את יציאת בני ישראל מעבדות מצרים לחירות שקרתה ביום הראשון לחג.
- 2) בני ישראל היו בגלות מצרים במשך 210 שנים, ובחלקה השני של התקופה הם הפכו לעבדים.
- 3) ה' ציווה את משה לדרוש מפרעה לשלח את עם ישראל מארצו כדי לשחרר את העם מעול העבדות.
- 4) מאחר שפרעה סירב לבקשה, הביא ה' על המצרים את עשר המכות.
- 5) לאחר מכת בכורות השתכנע פרעה לאפשר לבני ישראל לצאת ממצרים.
- 6) כעבור זמן קצר חזרו בהם המצרים, והם החלו לרדוף אחר בני ישראל על מנת להשיבם לעבדות במצרים.
- 7) בעקבות קריעת ים סוף שבה טבעו המצרים, ניצלו בני ישראל.
- 8) כדי שיציאת מצרים תישמר בתודעה היהודית לדורות, ציוותה התורה לחוג בכל שנה את חג הפסח.
- 9) בני ישראל לא הספיקו להכין בצק בזמן הבריחה ממצרים, ולכן אנו נוהגים להימנע מאכילת חמץ בימי הפסח עד היום.

10) אף על פי שחלק מהילדים משתעממים בקריאת ההגדה של פסח, כל הילדים מתעוררים לחיים בזמן החיפוש אחרי האפיקומן.

מילות האיחוי ומילות השעבוד:

מילות האיחוי:

- מילות האיחוי נחלקות ל-3 סוגים:
- מילים המכילות ו החיבור (ן). למשל: ן, ןאילו, ןאף, ןלכן, ובנוסף, ומצד שני, ןעם זאת...
  - הא' הלוחמת: קבוצת מילים שפותחת בא' ומציינת ניגוד: אבל, אולם, אך.
  - ככ"ז: מילות קישור המכילות מאזכר: כן, כך, זאת. למשל: אף על פי כן, למרות זאת, לכן, לפיכך, משום כך, ולאחר מכן, וחוץ מזה...

מילות השעבוד:

- מילות השעבוד נחלקות ל-9 סוגים:
- צירופים הכוללים ש' הזיקה (ש) למשל:
ש, מפני ש, משום ש, כש, לאחר ש, בעוד ש, כדי ש, אף על פי ש, היות ש, במקום ש...
  - ביטויים הכוללים את המילה "אשר", למשל: אשר, כאשר, על אשר...
  - ה' הזיקה – ה' שניתן להחליף בש, למשל:
המורה המלמדת בכיתה זו, עובדת על דוקטורט. (המלמדת = שמלמדת)
  - כי וצירופיה, למשל: כי, אם כי, אף כי...
  - אם וצירופיה, למשל: אם כי, גם אם...
  - לו וצירופיה, למשל: לו, לולא, אילו, אילולא, אלמלא...
  - מילות שאלה באמצע משפט (לא בתחילת משפט – זה המקום הטבעי שלהן). למשל:
שאלתי אותם מה הם מחפשים כאן.
  - דיבור ישיר (ציטוט בין מירכאות), למשל: אמרתי: "אני מעדיף שוקו-בננה".
  - מילות שעבוד נדירות: הואיל ו, פן, לבל, שמא.

משפט איחוי	משפט מורכב
ו, ולכן, ואילו...	ש, מפני ש, כדי ש, כש...
מילות קישור המכילות מאזכר: כך, כן, זאת	אשר, כאשר...
בן: אחר כך, משום כך...	הרוח הנושבת בלילה קרה.
בן: אף על פי כן, לכן, אחרי כן...	כי, כי אם, אם כי...
זאת: על אף זאת, למרות זאת...	אם, גם אם...
קבוצת מילות קישור המתחילות בא' ומביעות ניגוד: אבל, אך, אולם	אילו, אילולא, לולא...
ללא מילות איחוי. ללא מילות שעבוד.	מילת שאלה באמצע משפט
	ציטוט

תרגיל 2:

לפניכם משפטים מסוגים שונים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב).
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית.

- 1) לא הגעתי היום לעבודה כי אני חולה.
- 2) במקרה של שריפה יש לשבור את החלון בעזרת פטיש.
- 3) קנינו כרטיס לרכבת, אך הוא נקרע.
- 4) הקריין הכריז: "תם הטקס".
- 5) בישראל יש מהגרים מארצות רבות, לעומת זאת בפינלנד אין כמעט מהגרים.
- 6) התרגיל אשר פתרנו הבוקר בכיתה, קשה יותר מהתרגיל הזה.
- 7) עם סיום מנוחת הצהריים ממשיכים עובדי "גוגל" בעבודתם עד לשעות הערב המאוחרות.
- 8) טיפסנו בשביל המוביל אל הפסגה.
- 9) הבנאים עובדים קשה מאוד, למרות זאת שכרם אינו גבוה.
- 10) במסעדה זו יש מלצרים המזמרים במהלך הגשת האוכל.
- 11) אני שולט בשפה האנגלית, אולם אני מתקשה להבין את השיחה בין שני הבריטים האלה.
- 12) הטוקבק הוא תמצית הדמוקרטיה, אבל הדמוקרטיה חייבת להגביל את הטוקבקיסטים.
- 13) נסו לפתור את התרגיל המופיע בעמוד 10 בחוברת.
- 14) השכר בשוק ההיי-טק גבוה, עם זאת בכל רגע אתה יכול למצוא את עצמך מחוסר עבודה.
- 15) כדי לרכוש דירה בישראל נדרשות יותר מ-140 משכורות.
- 16) שכר המינימום הועלה ל-4,300 ש"ח, אבל גם המחירים של מוצרי היסוד עולים.
- 17) לא ברור לי איך אפשר להתקיים משכר כל כך נמוך.
- 18) מאסירים נשללת הזכות לחירות, אך אסור לפגוע בכבודם.
- 19) אילו מדינות היו משקיעות יותר בחינוך, היה אפשר לסגור חלק מבתי הסוהר.
- 20) למרות ההשקעה הרבה בשיקום אסירים רבים מהם חוזרים לבית הכלא.
- 21) כאשר שיחקתי טניס אתמול בצהריים, נחבטה ידי בחוזקה מהכדור.
- 22) ידי נשברה במהלך המשחק, למרות זאת המשכתי לשחק.

- (23) לאחר המשחק נסעתי לאורתופד לבדיקת המצב של ידי.
- (24) הואיל והרופא הבחין בצילום הרנטגן בשבר בידי, ידי גובסה.
- (25) אסור לי לשחק בשבועות הקרובים טניס פן השבר לא יתאחה.
- (26) הרופאים המטפלים בפציעות של ספורטאים נחשבים לרופאים מעולים.
- (27) בשל השבר ביד ימין שלי אינני יכול לכתוב בבית הספר.
- (28) את כל המבחנים בזמן הקרוב אעשה בעל פה מכיוון שאינני יכול לכתוב.
- (29) אני לא יודע איך ניתן הציון למבחן בעל פה.
- (30) כעבור שלושה שבועות השבר התאחה, לפיכך הגבס הורד מידי סוף כל סוף.

תרגיל 3:

לפניכם משפטים משירים עבריים שונים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב).
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית.

- (1) יש בי אהבה, והיא תנצח.
- (2) הוא אומר לה: "אני לא עוזב את העיר".
- (3) אני רחוק שוב מהבית חבוש מגבעת של אבי.
- (4) אם תלך אל השוק, תראה אותה בוכה.
- (5) כל העולם כולו גשר צר מאוד, והעיקר לא לפחד כלל.
- (6) שלומית בונה סוכה, על כן היא עסוקה היום.
- (7) איפה ישנם עוד אנשים כמו האיש ההוא?
- (8) היא לא יודעת מה עובר עליי.
- (9) אין לי ארץ אחרת, גם אם אדמתי בוערת.
- (10) יש לי חבר שקוראים לו בנימין.

תרגיל 4:

לפניכם שלישיות משפטים. המשמעות של כל שלושה משפטים דומה, אך סוגו של כל משפט בשלישייה שונה. ציינו את סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב).

(1) ציינו את סוגו של כל משפט:

1. לאחר ההמראה חשתי הקלה.
2. לאחר שהמראנו, חשתי הקלה.
3. המראנו, ולאחר מכן חשתי הקלה.

(2) ציינו את סוגו של כל משפט:

1. עלינו לסייע לאנשים חסרי אמצעים, לשם כך אנו אוספים כסף מבעלי אמצעים.
2. כדי שנוכל לסייע לאנשים חסרי אמצעים, אנו אוספים כסף מבעלי אמצעים.
3. כדי לסייע לאנשים חסרי אמצעים אנו אוספים כסף מבעלי אמצעים.

(3) ציינו את סוגו של כל משפט:

1. החיים קשים, אף על פי כן אני אוהב אותם.
2. על אף הקושי בחיים אני אוהב את החיים.
3. אף על פי שהחיים קשים, אני אוהב אותם.

(4) ציינו את סוגו של כל משפט:

1. בתי המשפט בארץ עמוסים מכיוון שעם ישראל אוהב לריב.
2. עם ישראל אוהב לריב, ומשום כך בתי המשפט בארץ עמוסים.
3. מפאת חיבתו של עם ישראל למריבות בתי המשפט בארץ עמוסים.

(5) ציינו את סוגו של כל משפט:

1. לא נוכל להלוות לך כסף נוסף במקרה של אי פירעון ההלוואה הקיימת במועד.
2. אם ההלוואה הקיימת לא תיפרע במועד, לא נוכל להלוות לך כסף נוסף.
3. ההלוואה הקיימת לא תיפרע במועד, ובמקרה כזה לא נוכל להלוות לך כסף נוסף.

משפט מרובה פסוקיות:

מונחים:

פסוקית מורכבת: פסוקית שבתוכה פסוקית נוספת.
פסוקית פשוטה: פסוקית שאין בתוכה פסוקית נוספת.

חוקי המשפט מרובה הפסוקיות:

6) יכולות להיות מספר פסוקיות במשפט אחד.

- 1) גם כאשר יש כמה פסוקיות במשפט, אין כל שינוי בכללי התיחום.
כל פסוקית נפתחת במילת השעבוד ומסתימת בפסיק.
- 2) הפסוקיות יכולות להיות בחלקים שונים של המשפט, או פסוקית בתוך פסוקית.
- 3) חוק הפסוקיות הטורפות: פסוקית אינה מסתימת במילת שעבוד של פסוקית חדשה.
כמעט תמיד כששתי פסוקיות שוכנות זו ליד זו, הראשונה "בולעת" את השנייה.
- 4) פסוקית שבתוכה שוכנת פסוקית נוספת נקראת "פסוקית מורכבת".

פסוקית פשוטה   פסוקית פשוטה
לאחר ששקעה השמש, חזרו שני האחים אל הבית שבנה להם אביהם.

פסוקית מורכבת
פסוקית פשוטה
פסוקית פשוטה
היא טענה כי ישנם יצורים החיים בים המלח.

תרגיל 5:

לפניכם משפטים מורכבים. בחלקם יש יותר מפסוקית אחת. תחמו את הפסוקיות בכל משפט.

- 1) החברים המתינו לנו בזמן שטיפסנו על הסולמות שרשות שמורות הטבע קבעה בנחל.
- 2) אומרים שלחברת קוקה קולה יש נוסחה סודית שהיא אינה מוכנה לפרסם בשום אופן.
- 3) מכיוון שלא התייצבת לגיבוש במועד שנקבע לך, לא תוכל להשתתף בו.
- 4) חברת "וולט דיסני" המייצרת את סרטי האנימציה המפורסמים בעולם, נוהגת להצפין בכל סרט את דמותו של מיקי מאוס.
- 5) מאחר שאהב מאוד ארנבונים, הסופר ריצ'רד אדמס כתב ספר שלם העוסק בהרפתקאותיהם הדמיוניות.
- 6) מי שהיה המורה שלי לפני ארבע שנים, נהג לומר בפתיחת כל שיעור: "קחו לכם חמש דקות להירגע".
- 7) אם תצום מספר ימים, תדע מהו רעב.
- 8) מי שחווה כישלון, יכול לחוש את טעמה המתוק של ההצלחה.
- 9) בפסק הדין כתבו השופטים: "אנו מרשיעים את הנאשם לאחר שהוא הודה באשמה".
- 10) פרויקט מיוחד בארצות הברית גילה כי חלק מהאנשים שהוצאו להורג, היו חפים מפשע.
- 11) במגילת העצמאות שנחתמה ביום הקמת המדינה, נכתב שמדינת ישראל תאפשר לכל היהודים לעלות אליה.
- 12) אילו המדינה הייתה קמה בזמן מלחמת העולם השנייה ייתכן שחלק מהנרצחים בשואה היו ניצלים.
- 13) למשרד הפנים ידוע כמה יהודים עלו עד היום ארצה.
- 14) גם אם החיים בישראל אינם קלים, גלי העלייה לארץ ממשיכים.

- 15) מי שעולה ארצה זוכה לסל הטבות המקלות קצת את הקליטה בארץ.
- 16) אף על פי שיהודים רבים עלו לישראל במהלך השנים, עדיין יש מיליוני יהודים החיים בחו"ל.
- 17) היות שעדיין יש יהודים רבים במדינות רבות בחו"ל, גם כיום ישנם ארגונים העוסקים בהעלאת יהודים לישראל.
- 18) כבר בשנותיה הראשונות של המדינה הוחלט שכדי שהעולים יוכלו להיקלט במדינתם החדשה, יש ללמדם עברית באולפנים שהוקמו לשם כך.
- 19) במהלך השנים היו יהודים אשר כונו "אסירי ציון" שמדינות שונות לא אפשרו להם לעלות לישראל.
- 20) בעיתון נטען שאם כל יהודי העולם יעלו לישראל, סביר שמספר התקריות האנטישמיות בעולם יהיה אפסי.

סוגי משפטים – מתקדם:

יוצאי דופן:

- 1) גם אם מופיעה ו' החיבור במשפט, המשפט אינו נחשב משפט איחוי כל עוד האברים אינם יכולים לעמוד כל אחד כמשפט עצמאי.
קניתי כלב וחתול = משפט פשוט.
- 2) ש' הזיקה שאחריה מילת יחס + שם עצם אינה הופכת את המשפט למורכב.
הכלב שבחצר נבח = משפט פשוט.
- 3) כאשר הפסוקית היא קצרה (פחות מ-3-4 מילים) לא יבוא פסיק בסופה.
- 4) פסוקית מסתיימת בפסיק או בסוף המשפט רק אם נשאר בלעדיה משפט עיקרי תקין. אם לא, הפסוקית מסתיימת במקום אחר, ללא פסיק.
בית הספר שבו למדתי נסגר = הפסוקית היא: "שבו למדתי" בלבד.

תרגיל 6:

- לפניכם משפטים מסוגים שונים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב).
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית.
- 1) למרות השקעת מחשבה רבה מצד כולנו לא מצאנו את הפתרון לחידה שבעיתון.
  - 2) כשאמות משהו ממני ימות בך.
  - 3) בתערוכה מוצגים פסלים מתקופת הרנסנס ותמונות מתקופות שונות.
  - 4) המוצב שבראש החרמון הישראלי הותקף מספר פעמים במהלך מלחמת יום הכיפורים.
  - 5) לאחר הגעת הפצועים לבית החולים וקבלת טיפול ראשוני בחדר המיון הוכנסו חלקם לחדרי הניתוח, וכעת מצבם יציב.
  - 6) המשטרה עצרה מספר עבריינים העומדים בראש משפחות פשע לאחר קבלת מידע מודיעיני מהימן.
  - 7) בכל ביצה שבקן ישן לו אפרוח זעיר, ולכן אל תעירו אותו.
  - 8) המשחקים המאתגרים בליגה הבכירה והמאבק על העפלה לגמר הגביע עייפו מאוד את הקבוצה.
  - 9) אחרי שהפיראטים השתלטו על הספינות שבמערב אפריקה, הם הופתעו לגלות שאין בהן סחורות יקרות ערך.
  - 10) במסמך צוין שהחברה תאפשר לכל בעלי המניות המעוניינים בכך למכור את מניותיהם.

קשרים לוגיים:

הגדרות בסיס:

קשר לוגי:

קשר הגיוני המתקיים בין שני חלקים במשפט או בין שני משפטים. על פי רוב קשר לוגי מבוטא באמצעות מילות הקישור.

מילות הקישור:

מילים המבטאות את סוג הקשר הלוגי שבין שני חלקי משפט או בין שני משפטים.

רשימת הקשרים הלוגיים העיקריים:

זמן

השוואה

סיבה ותוצאה

תנאי

ויתור והסתייגות

תכלית (מטרה)

הדגמה

רשימת הקשרים הלוגיים הטכניים:

ריבוי והוספה

בררה

צמצום

ניגוד

ראשי תיבות: **הזמנת צב הרוס**

הקשרים הלוגיים הבולטים ביותר:

סיבה ותוצאה: העכבר ברח כי החתול רדף אחריו.
ויתור והסתייגות: העכבר ברח על אף שאף חתול לא רדף אחריו.

תרגיל 1:

לפניכם משפטים ובהם קשרים לוגיים שונים.
צינו את הקשר הלוגי המופיע בהם. סמנו את המילה שיוצרת את הקשר הלוגי.

- 1) לבשתי מעיל כי מזג האוויר התקרר מאוד.
- 2) חתולי רחוב נוהגים לחטט בפחים, ולכן הם עלולים להעביר מחלות.
- 3) אף על פי שנסעתי הרחק, אני חושב עליך כל הזמן.
- 4) הבצורת הקשה נובעת מאקלים מדברי.
- 5) לא יתקיימו היום לימודים בגלל הגשם.
- 6) השקעתי מאמצים רבים בעבודה, ולמרות זאת עשיתי כמה טעויות.
- 7) על אף המרחק בין בתיהם התיידדו דני וציון.
- 8) הקור גורם ליובש בעור.
- 9) גם אם קשה לך, אל תתייאש.
- 10) הודות לשיפור במצבנו הכלכלי יכולנו לנסוע לנופש בחו"ל.
- 11) אמשיך לעבוד עד סוף ימיי גם במקרה של זכייה בלוטו.
- 12) למרות התנגדותה של ישראל נחתם הסכם הגרעין בין איראן ובין המעצמות.
- 13) הטמפרטורה בהרי אילת טיפסה ל-45 מעלות צלזיוס, ובעקבות זאת הורה המפקד על ביטול הניווט שעמד להיערך באזור.
- 14) חלק מהמחלות נובעות מלחץ נפשי.
- 15) הואיל וחתמת על החוזה, תצטרך לשלם את לצד השני את הסכום שהוא דורש.

שבעת הקשרים הלוגיים העיקריים:

חוקי הקשרים הלוגיים:

1) כל קשר לוגי יכול להתבטא במגוון מילות קישור שיוצרות מגוון סוגים של משפטים.

דוגמאות:

מורכב	איחוי	פשוט	
נכנסתי לבית <u>כי</u> ירד גשם.	ירד גשם <u>ולכן</u> נכנסתי לבית.	נכנסתי לבית <u>בגלל</u> הגשם.	סיבה ותוצאה
<u>על אף</u> שירד גשם, יצאתי מהבית.	ירד גשם <u>אבל</u> יצאתי מהבית.	<u>למרות</u> הגשם יצאתי מהבית.	ויתור והסתייגות
נבחנו על החומר <u>כדי</u> שייטנו לנו תואר.	רצינו תואר <u>ולשם כך</u> נבחנו על החומר.	נבחנו על החומר <u>בשביל</u> התואר.	תכלית
<u>אם</u> תהיה אזעקה, רוצו למרחב המוגן.	-	<u>במקרה</u> של אזעקה יש לרוץ למרחב המוגן.	תנאי
<u>לאחר</u> שירד גשם יצאנו החוצה.	ירד גשם <u>ואחר כך</u> יצאנו החוצה.	<u>לאחר</u> הגשם יצאנו החוצה.	זמן
<u>כשם</u> שיורד גשם בישראל, <u>כך</u> יורד גשם במצרים.	בישראל ירד גשם <u>ואילו</u> במצרים היה חם.	<u>בניגוד</u> למצרים, בישראל ירד גשם.	השוואה
-	-	רונית אוהבת לקרוא <u>ספרי</u> פנטזיה <u>כגון</u> "נרניה".	הדגמה

2) המילים בזכות והודות ל משמשות רק לציון סיבה למאורע חיובי.

3) המילים בגין ובעטיו של משמשות רק לציון סיבה למאורע שלילי.

4) בקשר הלוגי "ויתור והסתייגות" מבנה המשפט קובע איזה מן החלקים כותב המשפט מבקש להדגיש.

הבחנה בין קשרים לוגיים דומים:

חוקי ההבחנה בין קשרים לוגיים דומים:

- 1) בכל מקרה הקשר הלוגי מבוטא באמצעות מילות הקישור המאפיינות אותו.
- 2) סיבה ותוצאה – האירוע שבמשפט נובע מאירוע שקדם לו.
תכלית – האירוע שבמשפט נועד לממש אירוע שעדיין לא היה.
- 3) תנאי – אין וודאות שהמאורע יתרחש.
זמן (בעתיד) יש וודאות שהמאורע יתרחש.
- 4) מילות קישור מבלבלות:
תנאי: אם, במקרה של, אילו.
וויתור: אם/במקרה של + מילה נוספת (גם אם, אם כי, גם במקרה של)
- 5) תנאי: אילו (בלי ו').
השוואה: ואילו (עם ו').

תרגיל 2:

- לפניכם מספר משפטים מורכבים. ציינו באיזה מהם הקשר הלוגי הוא של ויתור.
- 1) יהודים רבים המשיכו לקיים את מצוות הדת היהודית בזמן השואה.
  - 2) בחינת הבגרות במתמטיקה נחשבת לאימת התלמידים, לעומת זאת בחינת הבגרות בלשון עברית מפחידה הרבה פחות.
  - 3) רובם המכריע של תלמידי ישראל עוברים את בחינת הבגרות בלשון עברית, ומספר המצטיינים בבחינה זו נמוך יחסית.
  - 4) גם אם נשקיע את כל מרצנו וכספנו בחברה, לא נוכל להתחרות בענקית המחשבים האמריקנית.

תרגיל 3:

לפניכם משפטים ובהם קשרים לוגיים שונים. צינו את הקשר הלוגי המופיע בהם. סמנו את המילה שיוצרת את הקשר הלוגי.

- 5) הכלב שלי אוהב דוגלי, אך הוא אינו נוגע בבונזו.
- 6) אם תיסעי לאילת, נוכל להיפגש שם.
- 7) את שכר חברי הכנסת קובעים הם עצמם על אף שיש להם אינטרס ברור בעניין.
- 8) דפוק על הדלת לפני כניסתך.
- 9) יוסף המספר השתמש בתנועות ידיים כדי לרתק את קהל המאזינים שלו.
- 10) קולומבוס גילה את אמריקה, אבל אומות שלמות חיו בה מאות שנים לפניו.
- 11) מי מתנדב להישאר שבת בשביל שחייל אחר יוכל לצאת?
- 12) דני גבוה ואילו ציון נמוך.
- 13) אילו ציון היה ישן יותר בילדותו, הוא היה גבוה יותר מדני.
- 14) ננסה להעמיס את האופניים על גג המכונית כאשר נגיע הביתה.
- 15) עכבר עכבר היזהר, פן החתול יבוא מהר.
- 16) במקרה של ירי רקטות תישמע אזעקה.
- 17) כשמחירי הדירות ירדו, יעלה חינוך רחב על שפתיו של שר האוצר.
- 18) על מנת להגיע לפסגת ההר יש להצטייד בבלוני חמצן ובמזון רב.

תרגיל 4:

קבעו את סוגו התחבירי של כל משפט.
קבעו מהו הקשר הלוגי שמתקיים בכל משפט ומהי המילה שמבטאת את הקשר הלוגי.

- 1) המסיבה תידחה לשבוע הבא עקב הגשמים.
- 2) מכיוון שיורדים גשמים, תידחה המסיבה לשבוע הבא.
- 3) ברחבי הארץ היעלים נתפסים כחיית בר נחמדה, ואילו במצפה רמון הם גורמים נזק מתמשך לגינות הביתיות.
- 4) הנורבגי אָבֶל, שאחראי לאחת מפריצות הדרך המתמטיות הגדולות, נפטר ימים ספורים לאחר שקיבל הכרה בתגליתו.
- 5) כשם שאין בית המשפט מתנגד לרעיון, כך הוא אינו תומך בו.

- 6) אף על פי שהמתמטיקה שנואה על חלקים רבים בציבור, יש לנו חושים מתמטיים בסיסיים שאנו משתמשים בהם מהרגע שנולדנו.
- 7) יש סיכוי שמחירי הטיסות יוזלו בעוד מספר ימים, ובכל זאת החלטנו לרכוש כרטיס טיסה כבר עכשיו.
- 8) כדי להצליח להתמודד עם מחלה קשה צריך חוסן נפשי.
- 9) אם יש לך חוסן נפשי, תצליח להתמודד עם המחלה הקשה.
- 10) גם אם תיטול תרופות לא ניתן להבטיח שהמחלה לא תחזור.
- 11) טיסתנו לברזיל התעכבה בשלוש שעות בשל התראה על מטען בנמל התעופה.
- 12) על אף שהסניגור חקר את העד הראשי במשפט במשך שעות, תמימות, הוא לא הצליח למצוא אפילו סדק קטן בעדות שמסר העד.
- 13) גי.י. קיי. רולינג חיזרה אחרי הוצאות ספרים רבות עד שנמצא מי שהסכים לפרסם את הספר הראשון בסדרת "הארי פוטר".
- 14) כשיגיע תורי להיכנס, אומר למפקד הפלוגה שאני מבקש לעבור לצנחנים.
- 15) אין לי מספיק מילים בשביל להודות לך.
- 16) כשהתחתים רועמים, המוזות שותקות.
- 17) עברת את המבחן המעשי בנהיגה בזכות המורה המצוינת גלית.

תרגיל 5:

לפניכם מספר משפטים:

- למרות שהוא אוהב את הארץ, הוא אינו ימני.
- למרות אהבת הארץ שלו, הוא אינו ימני.
- הוא אוהב את הארץ, ולמרות זאת אינו ימני.

הקיפו במעגל את ההיגד הנכון:

- 1) המשפטים מביעים קשר לוגי של ויתור והסתייגות, אך סוגם התחבירי שונה.
- 2) 3 המשפטים מביעים קשרים לוגיים שונים (ויתור והסתייגות, תנאי, תכלית), אך סוגם התחבירי זהה.
- 3) 3 המשפטים מביעים אותו קשר לוגי וסוגם התחבירי זהה.
- 4) 3 המשפטים שונים בקשר הלוגי וגם בסוגם התחבירי.

תרגיל 6:

לפניכם שלושה משפטים. קראו אותם וענו על הסעיפים שאחריהם.

- I גם במקרה של קואליציה יציבה יחסית קשה לראש הממשלה בישראל לנהל את הממשלה
II אילו ראש הממשלה היה נבחר בבחירות ישירות, כוחו היה רב יותר.
II אם ראש הממשלה רוצה להקדים את הבחירות, הוא יכול לעשות זאת.
I

- I. איזה משפט יוצא דופן מבחינת הקשר הלוגי?
ציינו את הקשר הלוגי שלו ואת הקשר הלוגי המשותף לשני המשפטים האחרים.
II. מהו הסוג התחבירי של המשפט היוצא דופן?

הקשרים הלוגיים הטכניים:

חוקי ההבחנה בין קשרים לוגיים דומים:

- (1) קשרים לוגיים טכניים נועדו בעיקר לציין את הרכב הפריטים בקבוצה.
(2) קיימים ארבעה קשרים לוגיים טכניים עיקריים: ריבוי והוספה, בררה, ניגוד וצמצום.
(3) דוגמאות: 1. ריבוי והוספה: אני רוצה בפיתה סחוג וגם עמבה.
2. בררה: לא משנה לי אם תשים לי בפיתה סלט עשיר, סלט חריף, און סלט רגיל.
3. צמצום: שים לי את כל העלים הירוקים חוץ מפטרוזיליה.
4. ניגוד: אני לא רוצה חומוס אלא טחינה.
(4) הניגוד עשוי להופיע גם במקרים שאין בהם רשימת פריטים מובהקת: לא רציתי לאכול אלא לישון.

תרגיל 7

ציינו את הקשר הלוגי המופיע במשפטים הבאים, וסמנו קו מתחת למילה המביעה אותו. בחרו מתוך הרשימה שלפניכם: ריבוי והוספה, בררה, צמצום, ניגוד

- (1) מה תרצה, שניצל או מעורב ירושלמי?

- 2) הצלחת המפוארת הכילה ירקות ופירות טריים.
- 3) אבי וגם אימי הם אנשים מסודרים מאוד.
- 4) עגבניה, פלפל ומלפפון נקראים בפי העם ירקות.
- 5) רוב המזונות שנקראים היום ירקות הם בעצם פירות מבחינה בוטנית, למעט ירקות העלים.
- 6) אני מאוד אוהב להוסיף לחביתות שלי פטריות שמפיניון או פורטובלו, לפי מה שיש בשוק.
- 7) הן אחי והן אני אוהבים מאוד לטייל.
- 8) את כל אביזרי המטיילים קניתי ב"טיולוס" פרט לאולר.
- 9) בקיץ הזה לא טיילת בחו"ל אלא בארץ.
- 10) יש להצטייד בכלי כתיבה – עיפרון, מחק ומחדד.
- 11) לא רק הישגים צבאיים הביא ראש הממשלה היוצא, אלא גם הישגים מדיניים.
- 12) כל הכיתה להוציא נעמה השתתפו במסיבת הסיום.
- 13) מדובר באנימציה ממוחשבת איכותית מאוד ולא בצילום.

תרגיל 8

ציינו את הקשרים הלוגיים המופיעים במשפטים הבאים, וסמנו קו מתחת למילה המביעה אותם. בחרו מתוך הרשימה שלפניכם:

סיבה ותוצאה, ויתור והסתייגות, ניגוד, תכלית, זמן, השוואה, תנאי, הדגמה, ריבוי והוספה, בררה, צמצום.

- 1) המגזין הבריטי Continuum הוקדש כולו להכחשת קיומה של מחלת האיידס אבל נסגר בשנת תשס"א (2001).
- 2) המגזין נסגר בשל מות כל העורכים מאידס.
- 3) האדם הראשון לשים שתי רגליים על האוורסט היה מתמטיקאי בנגלי שהשתמש בתיאודוליט כדי למדוד את ההר.
- 4) הוא הגיע למסקנה כי גובה ההר הוא בדיוק 29,000 רגל, אך פירסם שהגובה הוא 29,002 רגל.
- 5) המתמטיקאי שינה את המספר מפני שפחד שיגידו שהוא עיגל את התוצאה.
- 6) האוורסט נחשב להר הגבוה ביותר רק כי הרים נמדדים מעל פני הים.
- 7) לו נמדדו הרים בגובהם האמיתי (כשחלק בעומק הים) היה הזוכה מאונה קיאה, אחד מחמשת האיים המרכיבים את הוואי, שגובהו 10,203 מטר - מתוכם 6 ק"מ מתחת לפני הים.
- 8) לפעמים אנשים נרדמים לרגע, חולמים שהם נופלים, ואז קמים בבהלה.
- 9) המחקר כיום מטפל גם בדברים מסוג זה, ועל כן לתופעה הזאת ניתן שם: "קפיצת הירדמות".
- 10) קפיצת הירדמות היא הפרעת שינה שכיחה ולא מזיקה.
- 11) קפיצת הירדמות מתרחשת בשעה שהגוף עובר ממצב ערות למצב שינה.
- 12) כשם שכשהגוף עומד ליפול הוא נרתע, כך כשהאדם עומד ליפול לתוך שינה, התודעה שלו נרתעת.
- 13) מאיר דיזנגוף היה ראש העיר הראשון של תל אביב, אבל כיכר דיזנגוף המפורסמת בעצם קרויה על שם צינה, אשתו - כיכר צינה דיזנגוף.
- 14) כשתכננו את התוכנית של אפולו 11 להנחית לראשונה אנשים על הירח, נאסא לא ידעו ממה הירח עשוי.

- 15) אחד החששות העיקריים היה שהירח עשוי מחול טובעני, לכן בנאסא הרכיבו על הרגליים של החללית משטח פנים רחב שימנע מן החללית לשקוע בחול.
- 16) הירח הוא בצורת ביצה ולא בצורת כדור.
- 17) כיום הירח הוא במרחק של 385,000 ק"מ מכדור הארץ.
- 18) רוב האבנים הן קשיחות, למעט איטקלומיט שהיא אבן קוורץ רכה וגמישה.
- 19) גזרים שגדלים במקומות קרים יותר או שנקטפים בחורף, הם מתוקים יותר.
- 20) כדאי שנלמד לעבוד יחד, גם אם אנחנו לא מסכימים על הכל.

תרגיל 9

- לפניכם משפטים. בכל משפט יכולים להיות מספר קשרים לוגיים. מתחו קו מתחת למילות הקישור, וציינו מעל לכל אחת מהן את הקשר הלוגי שהיא מביעה.
- 1) למרות הדימוי הרווח שלהם בציבור, חמורים אינם טפשים כלל אלא שומרים על עצמאות מחשבתית יותר מרוב בעלי החיים.
- 2) בניגוד לבעלי חיים רבים כמו סוס, חמור אי אפשר לאלף.
- 3) אם לחמור לא מתחשק לעשות משהו, הוא לא יעשה אותו גם אם יוצעו לפניו בתמורה ערמות של חציר משובח או הר של תפוחים.
- 4) עקשנותו של החומר אולי אינה נוחה לבעליו, אבל היא אינה נובעת מטפשות אלא דווקא מדעתנות.
- 5) לאור יכולתו הרבה של החמור לעמוד על שלו, מפתיעה דווקא העובדה שברוב המקרים הוא אינו מרדן אלא מוכן לעבוד קשה עבור בני אדם.
- 6) יתכן שהחמור נהנה מעבודה קשה גם אם הוא אינו משיג ממנה שום תועלת או רווח אישי, ועל כן נבחר לסמל העמל.
- 7) במסורת היהודית – במקרא ובחז"ל - החמור נתפס בדרך כלל באופן חיובי, למשל בכך ששבת יששכר נמשל ל"חמור גרם".
- 8) באופן עקבי, אבות האומה וחז"ל השתמשו בחמורים ולא בסוסים.
- 9) *חמורים מסמלים ענווה ונכונות לעבוד קשה, ואילו סוסים מסמלים גאווה, כבוד ומלחמות, ואולי בגלל זה היהודים, שהיו מאז ומתמיד עם שביקש לשבת בשלווה בארצו ולעבוד את אדמתו, ולא לערוך מלחמות מפוארות ולהשתלט על העולם, כמו הרומאים למשל, העדיפו את החמורים על פני הסוסים.

תרגיל 10

השלימו את מילות הקישור החסרות בקטע, על פי הקשרים הלוגיים. הקפידו על מבנה משפטים נכון והגיוני.

נדיר למצוא בטבע חיה בצבע כחול _____ (ויתור והסתייגות) עדיין יש כאלה, למשל פרפר המורפו הכחול מן האמזונס. זוהי חיה מדהימה לא רק _____ (סיבה ותוצאה) הגודל שלה (כ-20 ס"מ) _____ (ריבוי והוספה) _____ (סיבה ותוצאה) הצבע הבוהק שלה.

הבעיה היא ש _____ (תנאי) נתבונן בכנפי פרפר המורפו במיקרוסקופ, נגלה שהוא בכלל לא כחול. _____ (ויתור והסתייגות) כנפי המורפו הן בכלל שקופות, הן נראות כחולות בגלל המבנה שלהן. הן עשויות מקשקשים בצורת יהלום, בצורה שמזכירה אשוח במבנה שלה, _____ (סיבה ותוצאה) לוכדת את רוב קרני האור ומשחררת החוצה רק את האור הכחול באופן מבהיק מאוד.

צוות המחקר של חברת הרכב היפנית לקסוס הסתקרן מן התופעה ועבד בשיתוף פעולה עם מדעני חומרים ומומחי צבע _____ (תכלית) לבדוק אם ניתן להשתמש בטכניקה דומה לצביעת מכוניות.

_____ (זמן) עבדו על הפרוייקט בשיא המרץ, פיצחו המומחים את הנוסחה ויצרו את הדגם Lexus LC 500. לרכב זה גימור מהפנט שנראה כחול, _____ (ויתור והסתייגות) הוא אינו מכיל אף פיגמנט כחול אחד.

_____ (תנאי) הייתם מנסים להשיג לעצמכם רכב כזה, לא בטוח שהייתם מצליחים _____ (סיבה ותוצאה) הוא יצא במהדורה מוגבלת בלבד.

מבנה "אינו אלא"

חוקי מילת הקישור "אלא":

1) המילה "אלא" היא מילה חשובה שמטרתה בעיקר להדגיש את המילים הבאות אחריה.

- 2) משמעותה המדויקת תלויה במילות הקישור הנוספות המשובצות במשפט.
- 3) בסך הכול ישנם 3 מבנים בסיסיים הכוללים את המילה "אלא", והם שונים לחלוטין זה מזה.
- 4) א. אינו _____ אלא _____ = ניגוד : **דני אינו חכם אלא טיפש.**
- 5) ב. אינו רק _____ אלא גם _____ = ריבוי והוספה : **דני אינו רק חכם אלא גם חזק.**
- 6) ג. אינו אלא _____ = צמצום : **דני אינו אלא מתחזה.**
- 7) "כי אם" היא מילה נרדפת ל"אלא". "כי אם" משמשת רק במשמעות א : ניגוד : **דני אינו חכם כי אם טיפש.**

תרגיל 11

לפניך משפטים ובהם המילים "אינו אלא" או "כי אם". ציין את הקשר הלוגי שמביעות מילים אלו בכל משפט.

- 1) מקק אינו אלא סוג של חיפושית.
- 2) על אף הדעה הרווחת, לא רק נשים נגעלות ממקקים, אלא גם גברים לא מעטים.
- 3) העובדה המתמיהה היא שאנשים רבים לא נרתעים מחיפושיות אלא דווקא ממקקים.
- 4) המקקים אינם עוקצים אלא סתם מסתובבים.
- 5) לאור זאת קשה להבין מדוע איננו אדישים כלפיהם כי אם מפתחים כלפיהם אובססיה.
- 6) למרבה המזל, הנושא לא נידון רק בשיחות בין אנשים אלא גם נחקר על ידי תחום שנקרא פסיכולוגיה אבולוציונית.
- 7) חוקרי הפסיכולוגיה האבולוציונית הבחינו שהתחושה של אנשים כלפי מקקים אינה בדיוק פחד אלא יותר גועל.
- 8) גועל אינו קשור לסכנות מיידיות כי אם להימנעות ממזיקים וממחלות.
- 9) הפחד ממקקים אינו חזק כל כך בהודו, שבה תנאי ההיגיינה ירודים יחסית, אלא דווקא ביפן שבה סטנדרט הניקיון הוא גבוה מאוד.
- 10) עובדה זו מראה שמה שמטריד אותנו במקקים אינו אלא העובדה שאנו תופסים אותם כמזהמים.

- 11) חוקרים אחרים טוענים שהפחד ממקקים אינו אבולוציוני בלבד אלא נובע גם מהתנייה חברתית.
- 12) בניסוי שבו הוגשו למבוגרים ולילדים כוסות מיץ שהוטבלו בהן מקקים, לא הילדים נגעלו כי אם המבוגרים בלבד.
- 13) יתכן שיש להסיק מכך שאין הפחד ממקקים אלא מסורת רבת שנים בחברה האנושית.

תרגיל 12

ענו על השאלות הבאות.

- 1) לפניכם משפט. איזה מן ההיגדים הבאים מבטא בדיוק את משמעותו?
2) נחיתתו של ניל ארמסטרונג על הירח לא הייתה רק צעד גדול לאנושות כולה אלא גם אחד הנצחונות המשמעותיים של ארצות הברית על פני רוסיה בתחרות ששררה ביניהן, שכונתה "המרוץ לחלל".

1. נחיתתו של ניל ארמסטרונג על הירח הייתה צעד גדול לאנושות כולה אך לא הייתה לה שום משמעות לתחרות שבין ארצות הברית לרוסיה.
2. נחיתתו של ניל ארמסטרונג על הירח הייתה צעד בעל משמעות רבה לתחרות שהתקיימה בין ארצות הברית לרוסיה, אך לא הייתה לה שום משמעות לאנושות כולה.
3. לנחיתתו של ניל ארמסטרונג על הירח היו שתי משמעויות: זה היה צעד חשוב לאנושות כולה, וכמו כן זה היה ניצחון משמעותי לארצות הברית על פני רוסיה במרוץ לחלל.
4. חשיבות נחיתתו של ניל ארמסטרונג על הירח הייתה בעיקר לאנושות כולה, אך היו לה השפעות נלוות חשובות פחות כמו ניצחון של ארצות הברית על פני רוסיה בתחרות ששררה ביניהן שכונתה "המרוץ לחלל".

- 3) לפניכם משפט. איזה מן ההיגדים הבאים מבטא בדיוק את משמעותו?
אמנם ארמסטרונג האמריקאי היה הראשון שדרך על הירח, אך לא הוא היה האדם הראשון שנשלח לחלל החיצון אלא יורי גגרין הרוסי.

1. יורי גרין נשלח לחלל אך לא הגיע לירח, וזמן מה אחר כך הגיע ניל ארמסטרונג לירח.
  2. ניל ארמסטרונג היה האדם הראשון שנשלח לחלל וגם האדם הראשון על הירח.
  3. יורי גרין היה האדם הראשון שנשלח לחלל וגם האדם הראשון על הירח.
  4. יורי גרין וניל ארמסטרונג הם שני שמות שונים לאותו אדם, גרין היא הגירסה הרוסית לשם, ואילו ארמסטרונג היא הגירסה האנגלית.
- 4) לפניכם משפט. איזה מן ההיגדים הבאים מבטא בדיוק את משמעותו?
נחיתה של בן אדם על הירח לא הייתה אלא מבצע אחד מתוך מבצעי חלל רבים, כגון שליחת גשושיות בלתי מאוישות לכוכבי לכת אחרים, שברבים מהם הקדימו דווקא הרוסים את האמריקאים.
1. הנחיתה של בן אדם על הירח הייתה חשובה יותר מכל ההישגים האחרים בחלל, כגון שליחת גשושיות בלתי מאוישות לכוכבי לכת אחרים.
  2. הנחיתה של בן אדם על הירח הייתה רק אחד ממבצעי החלל, שברבים מהם הקדימו דווקא הרוסים את האמריקאים.
  3. הנחיתה של בן אדם על הירח לא הייתה אחד ממבצעי החלל שבהם הקדימו הרוסים את האמריקאים.
  4. הנחיתה של בן אדם על הירח לא הייתה חלק ממבצעי החלל שבהם התקיימה תחרות בין רוסיה לארצות הברית, כי במבצעים אלה ניצחה בדרך כלל רוסיה.

המרות במבנה "אינו אלא"

מושגי בסיס:

(1) מבני "אינו אלא" ניתנים להמרה לפי הטבלה הזאת:

קשר לוגי	מבנה ללא "אלא"	מבנה עם "אלא"
ניגוד (ויתור והסתייגות)	הוא ב' ולא א'	אינו א' אלא ב'
ריבוי והוספה	הוא א' וגם ב'	אינו רק א' אלא גם ב'
צמצום	הוא רק א'	אינו אלא א'

(2) למשל: יוני אינו טיפש אלא חכם. ← יוני הוא טיפש ולא חכם.
 יוני אינו רק גאון מתמטי אלא גם בשלן מעולה. ← יוני הוא גאון מתמטי וגם בשלן מעולה.
 יוני אינו אלא מתחזה. ← יוני הוא רק מתחזה.

תרגיל 13

לפניכם משפטים במבנה "אינו אלא". כתבו אותם מחדש כך שהמילה "אלא" לא תופיע בהם.

- 1) בניגוד לדעה המקובלת המדבר אינו מקום שומם אלא מלא חיים.
- 2) המקום הראוי לעצירת התרעננות בנסיעות ארוכות אינו שולי הכביש אלא תחנת דלק.
- 3) החצבים פורחים בסתיו לא בגלל ירידת הטמפרטורות אלא בגלל התמעטות שעות האור.
- 4) מבחינה הלכתית טקס החתונה בימינו אינו כולל רק נישואין אלא גם אירוסין.
- 5) כלי התחבורה המזהם ביותר לאדם אחד לכל קילומטר אינו רכב פרטי אלא מטוס.
- 6) הווייז לא הוביל אותנו לקיבוץ שפיים אלא לרחוב שפיים בהרצליה.
- 7) מותג הבלנדרים החדש שכבש את העולם אינו אלא סדרת מוצרים מאליאקספרס שעברו מיתוג מחדש.
- 8) המדינה דורשת מנהגים לעבור קורס רענון נהיגה לא רק אם עברו עברות תנועה אלא גם לאחר 5 שנים מקבלת רשיון הנהיגה שלהם.
- 9) השפן אינו קרוב משפחה של הארנבת אלא של הפיל.
- 10) לא התמנון מתיז דיו על אויביו אלא הדיונון.
- 11) הבית הלבן אינו ממוקם במדינת וושינגטון שבמערב ארה"ב אלא בעיר הממשל וושינגטון די.סי. שבמזרח ארה"ב.
- 12) רוב הצמחים אינם מתים ממחסור במים אלא מעודף מים.
- 13) האתגרים העומדים בפני מכוניות אוטונומיות אינם רק טכנולוגיים אלא גם מוסריים.
- 14) ליקוי חמה אינו מתרחש באמצע החודש העברי כי אם בתחילתו.
- 15) איני משקיע רק בנדל"ן אלא גם בשוק ההון.

תרגיל 14

לפניכם משפטים. כתבו אותם מחדש כך שהמילה "אלא" תופיע בהם.

- 1) אחד ממרציו של איינשטיין כינה אותו "כלב עצלן" ולא העריך אותו כלל.
- 2) כשפיתח את תורת היחסות, היה אלברט איינשטיין פקיד במשרד פטנטים ולא פרופסור לפיזיקה.
- 3) איינשטיין היה איש של תיאוריות ולא איש של פיזיקה ניסויית.
- 4) איינשטיין תמך בצמחונות ולא באכילת בשר.
- 5) את עיקר המוניטין שלו קנה איינשטיין בתוך שנה אחת, כשהיה בן 26, ולא בתהליך ארוך והדרגתי.
- 6) דוד בן גוריון רצה מאוד שאיינשטיין יהיה נשיא מדינת ישראל ולא רק תומך מרחוק.
- 7) איינשטיין דרבן את נשיא ארה"ב לפתח פצצת אטום כי חשש שהגרמנים יעשו זאת קודם ולא כי חשב שהדבר נכון.
- 8) איינשטיין היה פעיל נלהב בנושאים חברתיים ולא רק בנושאים מדעיים.
- 9) השלטון הנאצי שדד את רכושו של איינשטיין כשנעדר מן המדינה ולא הביע שום כבוד כלפיו כאיש מדע דגול.
- 10) למרות גאונותו איינשטיין היה מלא הומור ולא רציני עד אימה.
- 11) למרות ההילה שנקשרה סביבו, חשוב לזכור שאיינשטיין היה בסך הכול אדם ולכן גם לו היו טעויות.

תפקידים תחביריים – נושא, נושא ואוגד

מושגי בסיס:

תפקיד תחבירי:

תפקידה של כל מילה בנפרד ברצף המשפט.

נושא:

הדבר שעליו המשפט מדבר. **הילד** קפץ למים.

נושא:

מה שרוצים להגיד על הנושא. הילד **קפץ** למים.

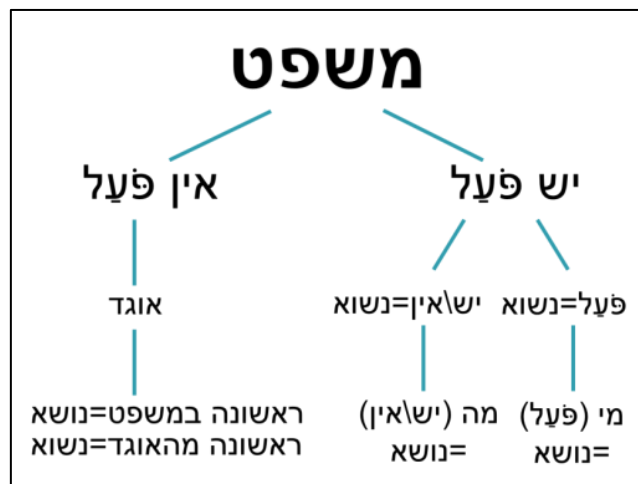
אוגד:

מילה המחברת בין נושא לנשוא שמני. בעיקר: הוא, היא, הם הן. הילד **הוא** חכם.

חוקי זיהוי הנושא והנשוא:

- (1) מומלץ להתחיל בזיהוי הנשוא.
- (2) במשפט שיש בו פועל:
  - הנשוא הוא הפועל: **דני אכל ביצה.**
  - הנושא הוא התשובה על השאלה: מי (פועל)? **מי אכל? דני.**
  - גם מילת השלילה מצטרפת לנשוא: **דני לא אכל ביצה.**
  - מילת השלילה בזמן הווה – אינו – אינה מצטרפת לפועל. **דני אינו אוכל ביצה.**
- (3) במשפט שיש בו יש/אין:
  - הנשוא הוא יש/אין: **יש לנו תיש.**
  - הנושא הוא התשובה על השאלה: מה יש/אין? **מה יש? תיש.**
- (4) במשפט שאין בו פועל ולא יש/אין:
  - מחפשים אוגד (הוא, היא, הם, הן): **הילד שלי הוא חכם מכולם.**
  - המילה הראשונה באגף שממין לאוגד = נושא. **הילד שלי הוא חכם מכולם.**
  - המילה הראשונה באגף שמשאל לאוגד = נושא. **הילד שלי הוא חכם מכולם.**
- (5) בכל שאלה הנוגעת בתפקידים תחביריים, יש לזהות קודם כל את הנושא והנשוא של המשפט ורק אחר כך לעבור למילה המודגשת בקו.

נושא ונשוא – זיהוי הפועל במשפט:

חוקי זיהוי הפועל במשפט:

- (1) המאפיין העיקרי של פועל הוא שפועל משתנה בהתאם לזמן המשפט:
עבר, הווה או עתיד.
אתמול דני אכל ביצה – מחר דני יאכל ביצה.
- (2) מילים הדומות לפועל אך אינן פועל:
  3. שם פעולה: **ביקרתי את דני בזמן האכילה.**
  4. שם פועל: **שכנעתי את דני לאכול ביצה.**
  5. צורת הבינוני: **הנחש אוכל הביצים נפוץ באפריקה.**

נושא ונשוא – חוקי הנושא:

חוקי זיהוי הנושא:

- (1) הנושא אינו מי שמבצע את הפעולה במשפט, אלא מי שהפועל מדבר עליו.
הדלת נסגרה על ידי עמנואל. הדלת = נושא.
- (2) כאשר לא מוצאים במשפט מילה מיוחדת שהיא נושא, הנושא טמון בתוך הנושא.
אכלתי ביצה. אכלתי = נושא + נושא.
- (3) בצורת הציווי הנושא תמיד טמון בתוך הנושא.
צא מהבית! צא = נושא + נושא.
- (4) במשפטי שאלה יש להחליף את מילת השאלה בתשובה אפשרית.
תפקיד מילת השאלה כתפקיד התשובה לה.
מי אכל את הביצה? דני אכל את הביצה. דני = מי = נושא.
- (5) חוק הנושא הסנוב: לפני הנושא לעולם לא תבוא מילת יחס (מילת יחס = את, ב, על, של, אחרי ועוד).

תרגיל 1:

לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם את הנשוא ואת הנושא.

- 1) חוקרים רבים עסקו בנושא הלחץ הנפשי.
- 2) לחץ נפשי משפיע על הגוף באופנים רבים.
- 3) לחץ נפשי הוא סיבה נפוצה למחלות לב.
- 4) גם מחשבותינו מושפעות מן הלחץ.
- 5) יש ללחץ גם יתרונות מסוימים.
- 6) אנשים מסוימים מתעוררים במצבים של לחץ.
- 7) ללחץ יש השפעה על חוש הריח.
- 8) מי גילה לנו זאת?
- 9) צוות חוקרים בראשות פרופ' וון לי הציג לקבוצת אנשים תמונות מזעזעות של אסונות.
- 10) פרופסור וון לי הוא חוקר באוניברסיטה אמריקנית.
- 11) לקבוצת האנשים הזו הוגשו מספר ריחות.
- 12) חברי הקבוצה החשיבו גם ריחות נעימים למסריחים.
- 13) מה הן מסקנות המחקר?
- 14) לאדם לחוץ מאוד אין יכולת להריח ריחות נעימים.
- 15) בעת לחץ מנגנון הריח מופקע לחלוטין לטובת מנגנון עיבוד הרגש.
- 16) מה קורה לחוש הריח של פסיכופתים?
- 17) פסיכופת הוא אדם בעל נטייה נפשית חמורה להרע לאחרים.
- 18) חוקרים מאוניברסיטת מק'קווארי באוסטרליה מיפו 79 אנשים כפסיכופתים.
- 19) לאנשים אלו נערכו מבדקי ריח בידי החוקרים.
- 20) ממצאי המחקר מפורטים במשפטים שלמטה.
- 21) חוש הריח בקרב פסיכופתים פגום עד בלתי קיים.
- 22) בעיני פסיכופתים רבים אין הבדל בין ריחות שונים.
- 23) חוש הריח קשור למוח.
- 24) ליקוי מוחי משמעותי הוא הסיבה להתנהגות פסיכופתית.
- 25) הליקוי המוחי בקרב הפסיכופטים גרם לליקוי בחוש הריח שלהם.

תרגיל 2:

לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם את הנשוא ואת הנושא.

- 1) בעיית העלייה במחירי הדיור ברחבי הארץ הוצגה בידי נציג איגוד הקבלנים.
- 2) על העיר ירושלים נאבקו לאורך ההיסטוריה עמים רבים.
- 3) מי זכה בתחרות האולימפית לזריקת כדור ברזל?
- 4) עיקרון חשוב במשטר דמוקרטי הוא שמירת זכויות האדם של המיעוטים השונים במדינה.
- 5) הכינו לקראת השיעור הבא מצגת על תופעת צריכת האלכוהול בקרב בני הנוער בחברה הישראלית.
- 6) לצבא האמריקני יש יחידות עילית למלחמה בטרור העולמי.
- 7) מה השעה?
- 8) המושבות הראשונות נתמכו בידי הברון רוטשילד כדי למנוע את התמוטטות הרעיון של פרנסת יהודים מעמל כפיהם.
- 9) מטרתו העיקרית של האתר היא להביא את תלמידי החטיבה העליונה להצלחה בבחינות הבגרות בלשון עברית.
- 10) עם סיום מסע הבחירות התברר גודל הכישלון של סקרי הבחירות בניבוי תוצאות האמת.
- 11) נטילת ידיים לפני הארוחה היא מצווה ביהדות.

12) מדבר סקר תרחק.

13) בשנת 1952 ויתר אלברט איינשטיין על הצעתו של דוד בן גוריון לשמש נשיא מדינת ישראל.

14) לישראל אין שדות נפט.

15) עיסוקו של הבורסקאי הוא עיבוד עורות.

16) המתמודדת לנשיאות ארצות הברית מטעם המפלגה הדמוקרטית היא רעייתו של הנשיא לשעבר ביל קלינטון.

17) בעקבות חשיפת רשת ריגול יהודית במצרים החליט דוד בן גוריון לאסור יציאת לוחמים יהודים למשימות מעבר לגבול.

18) לאחר הצלחתי באולימפיאדת הפיזיקה הבינלאומית רציתי ללמוד בטכניון.

19) אין לנו יכולת להתמודד עם הפערים החברתיים הגדולים במדינה.

20) לאחר סיום ניתוח המשפטים בתחביר הוא התעייף.

נושא ונשוא – במשפט איחוי ובמשפט מורכב:

עקרון ניקוי השולחן:

כאשר אנו עוסקים במילה ספציפית, רק סביבתה הקרובה מעניינת אותנו. עלינו להתעלם מכל חלק במשפט שאינו נמצא אֶתה תחת אותו ה"גג" (אותו האיבר/אותה הפסוקית).

תרגיל 3:

לפניכם משפטים מסוגים שונים (פשוט, איחוי ומורכב).
אם המשפט פשוט, מצאו את הנשוא ואת הנושא שלו.
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב, ומצאו בכל אחד מהם נשוא ונושא.
אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית או הפסוקיות ומצאו נושא ונשוא מחוץ
לפסוקית (כלומר, במשפט העיקרי).

- 1) נפוליאון הכריז: "המדינה היא אני".
- 2) דע מאין באת.
- 3) בשל תנאי מזג האוויר הקשים בקיץ בקטאר ייערך המונדיאל בחודשי החורף.
- 4) היועץ המשפטי לממשלה הגיש נגד השר אריה דרעי כתב אישום, ובעקבות זאת התפטר השר מתפקידו.
- 5) לא ידעתי מה יקרה בסוף הסרט.
- 6) תרגול רב של שאלות ברמות קושי שונות הוא תנאי חיוני להצלחה בבחינות במתמטיקה.
- 7) המדבקה "חינוך זול עולה לנו ביוקר" מודבקת על מכוניות של מורים רבים בישראל.
- 8) אהוד מנור הוא מגדולי הפזמונאים בישראל, והוא הותיר אחריו מאות שירים מפורסמים.
- 9) גם במקרה של אי תשלום חשבונות מים אין לחברות המים סמכות לנתק את זרם המים לביתו של החייב.

- 10) אם תזכרו באיזה צד של הלחם מרוחה החמאה, תצליחו בחיים.
- 11) היום בוטלו שיעורי הספורט בידי המזכירות כי המורים לחינוך גופני יצאו לטיול שנתי עם כיתות י"ב.
- 12) עקב גל החום בארץ ובגלל מחסור במזגנים בחלק מכיתות הלימוד בבית הספר החליטה ההנהלה על סיום הלימודים בשעות שלפני הצהריים.
- 13) עוד לא אבדה תקוותנו בת 2000 השנים להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון.
- 14) לך אל הנמלה וראה את דרכיה.
- 15) מטח הטילים הפוקד את צפון הארץ הביא לגל ביטולים של הזמנות בצימרים ובבתי המלון.
- 16) המטבע שבקרקעית הברכה נראה גדול יותר מגודלו האמתי הודות לשבירת קרני האור במים.
- 17) תדע כל אם עבריה שגורל בניה מסור בידי מפקדים ראויים.
- 18) אף על פי שישראל נחשבת מעצמה בתחום הגידו, עדיין צפויה לנציגינו באולימפיאדה בענף זה התמודדות קשה ביותר עם יריבים ממדינות שונות.
- 19) המשפט "אם אין לחם, תאכלו עוגות" מיוחס למארי אנטואנט.
- 20) גם אם אחסוך כסף כל חיי, הסיכוי שארכוש דירה בכוחות עצמי, קטן מאוד.

נשוא מורחב

מושגי בסיס:

נשוא מורחב:

נשוא פועלי הכולל מילה או מילים נוספות מבד הפועל.

חוקי הנשוא המורחב:

(1) כאשר הפועל לבדו הוא ריק מתוכן ועליו להיעזר במילה נוספת כדי לבטא משמעות, הנשוא מתרחב על פני המילה הנוספת. במקרה כזה יכלול הנשוא שתי מילים (או יותר), ושתיהן יחד ייקראו נשוא מורחב: **הכושי יכול ללכת**.

יכול ללכת = נשוא מורחב.

(2) יש 3 דגמים של נשוא מורחב:

פועל + ו + פועל: **חג הפסח הולך ומתקרב**. הולך ומתקרב = נשוא מורחב.

פועל + שם פועל: **הכושי יכול ללכת**. יכול ללכת = נשוא מורחב.

ניב או ביטוי: **נחום יצא מכליו מרוב כעס**. יצא מכליו = נשוא מורחב.

(3) פעלים שהם תמיד חלק מנשוא מורחב:

יכולת: יכול ל..., מסוגל ל..., עלול ל..., עשוי ל..., מוכן ל..., עומד ל..., הולך ל...

חובה: חייב ל..., צריך ל..., נאלץ ל..., מוכרח ל...

השתדלות: ל..., משתדל ל..., מתאמץ ל...,

הצלחה: מצליח ל...

תדירות: נוהג ל..., מרבה ל...

הנשוא המורחב יכול להיות מחולק באמצעו על ידי הנושא. **בזכות האינטרנט יכולים אנחנו להעביר כמות אדירה של מידע ברגע אחד**. יכולים להעביר = נשוא מורחב. כאשר שני פעלים רצופים מציינים שתי פעולות נפרדות, אין מדובר בנשוא מורחב אלא כל נשוא עומד בפני עצמו: **הארנבת רצה וקפצה**. רצה = נשוא. קפצה = נשוא.

תרגיל 4:

לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל מהם את הנשוא ואת הנושא.
אם הנשוא הוא נשוא מורחב, ציינו זאת.

- 1) לאחר שנים רבות אני עומד לטוס היום לחוץ לארץ.
- 2) באירוע נשאתי דברים לזכרו של ראש הממשלה המנוח.
- 3) השמיים התבהרו כזכוכית לאחר מספר ימים מעוננים.
- 4) אנחנו משתדלים לעזור לנערים אלה ככל יכולתנו.
- 5) השמועה על היעלמותו של העבריין עשתה לה כנפיים.
- 6) לאחר אימונים רבים עם מאמן נבחרת ישראל היטיב הנציג הישראלי לשחות בגמר אליפות אירופה.
- 7) התקשורת חוזרת ומדווחת על המשבר בבורסות המזרח הרחוק.
- 8) אתם תחסרו לנו מאוד.
- 9) בשל הקיצוצים בתקציב המדינה אני עלול לאבד את מקום עבודתי במשרד התחבורה.
- 10) מי יכול לעזור לי?

תרגיל 5:

לפניכם זוגות משפטים. מצאו בכל אחד מהם נשוא ונושא.
אם הנשוא הוא נשוא מורחב, ציינו זאת.

(1)

1. המנהיג הלך לעולמו.
2. המנהיג הלך לחדרו.

(2)

1. דני פשט את הרגל.
2. דני פשט את מעילו.

(3)

1. הסבר פניך לתייר.
2. הסבר את התרגיל לחברך.

(4)

1. האם מצאת חן בעיניו?
2. האם מצאת את חן בקניון?

מה המשותף לכל הנשואים המורחבים שהופיעו בתרגיל?

נשוא מודלי

- 1) משפט מודלי הוא משפט המכיל הנחייה כללית, למשל "אסור לעשן" או "מותר לאהוב".
- 2) המשפט המודלי מתאפיין בכך שהנושא שבו אינו שם עצם, אלא שם פועל (לקחת, ללמוד, ללכת וכדומה).
- 3) משפט מודלי יכול בהכרח נשוא מודלי. הנשוא המודלי הוא אחת המילים שעל הרצף בין "אסור ל..." ל"צריך ל..."
- 4) מילים מודליות בולטות: אסור, חבל, מותר, ניתן, אפשר, כדאי, מומלץ, מוטב, עדיף, מצווה, חשוב, חובה, צריך.
- 5) במשפטים שבהם יש נשוא מודלי, הנושא הוא התשובה לשאלה "מה + (נשוא)?" בדרך כלל הנושא במשפטים כאלה יופיע מיד לאחר הנושא.
- 6) דוגמה: במשפט "מותר לאהוב" מותר = נשוא. לאהוב = נושא.

משמעויות יש ואין:

חוקי משמעויות יש/אין

- 1) למילה "יש" יכולות להיות שתי משמעויות:
  - א. קיים (נשוא קיומי): יש בעולם אהבה.
  - ב. צריך (נשוא מודלי): יש להיאבק בפשע המאורגן.
- 2) למילה "אין" יכולות להיות שתי משמעויות:
  - א. לא קיים (נשוא קיומי): אין אדם שהגיע לשמש.
  - ב. אסור (נשוא מודלי): אין לעשן כאן.
- 3) אם אחרי המילה יש/אין מופיע שם פועל (לשלוח, לזרוק, להחליט...), המשמעות היא צריך/אסור.
- 4) אם אחרי המילה יש/אין מופיעה כל מילה אחרת, המשמעות היא קיים/לא קיים.

תרגיל 6

לפניכם משפטים המכילים את המילים ישואין. ציינו ליד כל משפט את משמעות המילים הללו במשפט.

- (1) בברכה יש יותר מדי כלור.
- (2) אין לגעת במוצגי התערוכה.
- (3) לשירותי הביטחון אין כל קושי לגלות את מיקומנו.
- (4) יש להבדיל בין רצוי למצוי.
- (5) יש לנו מקום בשבילך.
- (6) אין דגים בים המלח.
- (7) אין להביא בוטנים לבית הספר.
- (8) בראש ההר יש בריזה נהדרת.
- (9) אין לנעול את הדלתות.
- (10) לפני הנסיעה יש לוודא שהרכב תקין.
- (11) את הבקשה יש להגיש דרך האתר.
- (12) יש בחנות סחורה חדשה.
- (13) בירח אין כוח משיכה כמו בכדור הארץ.
- (14) אין לטגן את הקציצות בשמן עמוק.

6 סוגי הנשוא

- (1) הנשוא הוא לב המשפט, הפואנטה שלו, והפואנטה הזו יכולה להופיע בכמה צורות.
- (2) מדובר במושגים שכבר למדנו, או נלמד בהמשך, אבל בשיעור זה נרכז אותם יחד.
- (3) סוגי הנשוא האפשריים הם: נשוא פועלי, נשוא שמני, נשוא מורחב ונשוא כולל.
- (4) **נשוא פועלי**: נשוא שהוא פועל: **ארכימדס התרחץ באמבטיה.**
- (5) **נשוא שמני**: נשוא המופיע במשפט ללא פועל, מיד לאחר האוגד: **ארכימדס הוא מתמטיקאי דגול.**
- (6) **נשוא מורחב**: נשוא פועלי שבו הפועל אינו מבטא את מלוא המשמעות ונוזקק למילים נוספות: **את יכולה ללכת.**
- (7) **נשוא כולל**: נשוא המכיל רשימת פריטים (פעלים או שמות): **החיילים אכלו ושתו.**
- (8) **נשוא קיומי**: נשוא המציין את עצם קיומו או אי קיומו של דבר מה באמצעות המילים יש/אין. **יש עכבר בבית.**
- (9) **נשוא מודלי**: הוראה כללית המנוסחת במבנה של מילה מודלית + שם פועל (צריך/אסור/כדאי/מותר/עדיף/מוטב + ל...). **צריך לדבר על זה.**
- (10) הערה: בשל חשיבותו של הנשוא, לעיתים נקרא המשפט כולו על שמו:
  - משפט פועלי = משפט המכיל נשוא פועלי.
  - משפט שמני = משפט המכיל נשוא שמני.
  - משפט מודלי = משפט המכיל נשוא מודלי.

תרגיל 7

לפניכם משפטים. ציינו את סוג הנשוא בכל משפט.

- 1) ביישוב זה אסור לשחרר את הכלבים בלילה.
- 2) ביישוב זה אין כלבים משוחררים.
- 3) אל תשחררו את הכלב בלילה!
- 4) שחרור הכלבים בלילה הוא בעייתי.
- 5) הכלבים יכולים להשתחרר בלילה.
- 6) הלילה הכלבים ישוחררו וירוצו.

- 7) אימי נוהגת לשטוף את האורז לפני הבישול.
- 8) אימי שטפה את האורז לפני הבישול.
- 9) יש לשטוף את האורז לפני הבישול.
- 10) יש על השיש אורז שטוף.
- 11) אורז שטוף הוא בריא יותר.
- 12) שטוף וברור את האורז.

- 13) אין להאכיל את הבבונים.
- 14) אין לבבונים אוכל.
- 15) הבבונים אינם אוכלים דבר.
- 16) הבבונים אינם מעוניינים לאכול.
- 17) בבונים הם בעלי חיים.
- 18) הבבונים אוכלים ושותים.

תרגיל 8

(1) לפניכם משפטים. מיינו אותם לשתי קבוצות לפי סוג הנשוא.

1. ילדי הגן הולכים וקופצים.
2. חגי תשרי הולכים ומתקרבים.
3. בטיול הלכנו ופיצחנו גרעינים.
4. את יכולה ללכת הביתה.

(2) לפניכם שלושה משפטים. קבעו איזה מהם יוצא דופן מבחינת סוג הנשוא. ציינו את סוג הנשוא שבמשפט זה.

1. התנים ייללו וייבבו כל הלילה.
2. אני נופל וקם.
3. המורה חזרה והזהירה אותנו מפני נזקי השמש.

(3) לפניכם שלושה משפטים. קבעו איזה מהם יוצא דופן מבחינת סוג הנשוא. ציינו את סוג הנשוא שבמשפט זה.

1. את לא הולכת לקבל ממני אפילו שקל אחד.
2. נגיף הקורונה הולך ומתפשט בעולם.
3. המתאמן הולך ורץ חליפות לאורך כל המסלול.

(4) לפניכם שישה משפטים. הקיפו במעגל את המשפטים שבהם הנשוא הוא שמני. בשאר המשפטים סמנו קו מתחת לנשוא, וציינו את סוגו.

1. על אף המאמצים הרבים, המשטרה העלתה חרס בידה.
2. המכולת בקצה הרחוב היא יקרה למדיי.
3. בשעות הערב המאוחרות התחיל הגשם לרדת במלוא עוזו.
4. טענת עורכי הדין – שקר גמור.
5. הראיה לחפותו של הנאשם הייתה תוצאות בדיקת הפוליגרף שעבר.
6. הרכבים החשמליים מתרבים ותופסים את מקומם של רכבי הבנוין והדיזל.

תפקידים תחביריים - האוגדים

האוגד – סוגי האוגדים:

מושגי בסיס:

אוגד: מילה המחברת בין הנושא והנשוא במשפט ללא פועל.
מילות האוגד הבסיסיות הן: הוא, היא, הם, הן.
דני הוא גיבור. הוא = אוגד.

חוקי האוגד:

(1) קיימות 5 וריאציות על קבוצת האוגדים העיקרית:

1. בסיסי: הוא, היא, הם, הן.
דני הוא גיבור. הוא = אוגד.
2. שלילי: אינו, אינה, אינם, אינן.
דני אינו גיבור. אינו = אוגד.
3. עבר/עתיד: היה והטיותיה
דני היה גיבור. היה = אוגד. דני יהיה גיבור. יהיה = אוגד.
4. השתנות: נהיה, הפך, נעשה והטיותיהן.
דני הפך לגיבור. הפך ל= אוגד.
5. אוגד דמיוני: אם אין במשפט אוגד, נוסף אוגד דמיוני.
החתול שמן = החתול הוא שמן (החתול = נושא, שמן = נשוא).

תרגיל 1

לפניכם משפטים פשוטים. בכל משפט קיים אוגד. מתחו קו מתחת לאוגד.

- (1) הצלופח החשמלי אינו שייך למשפחת הצלופחים.
- (2) עם ההתקדמות לכיוון קו המשווה הבדלי הטמפרטורות בין קיץ לחורף נעשים קטנים יותר.
- (3) יערות הגשם אופייניים לאזור קו המשווה.
- (4) הדודו היה עוף כבד תנועה.
- (5) הדודו אינו קיים עוד.

- 6) הדיווח הראשון על הדודו היה של ימאים הולנדים.
- 7) האי מאוריציוס היה בית גידולו היחיד של הדודו.
- 8) "יומנו של חנון" אינו רק ספר קריאה עם תמונות.
- 9) ספר זה הוא זיאנר ביניים בין קומיקס לספר קריאה רגיל.
- 10) סדרת "יומנו של חנון" הפכה לרבית מכר.
- 11) בדיקות המזון התעשייתיות בישראל נהיו קפדניות יותר.
- 12) זו הסיבה לריבוי ההודעות בתקשורת על מוצרים פגומים.
- 13) אין החנות אחראית על איכותם של מוצרי המזון הממותגים.

תרגיל 2

- לפניכם משפטים מסוגים שונים, ובחלק מהם אוגד אחד או יותר. מתחו קו מתחת לאוגדים.
- 1) הבעיה הגדולה בגידול פילים היא כמות המזון הדרושה להם שכן תצרוכתו היומית של פיל בוגר אינה נמוכה מ-140 ק"ג צמחייה.
  - 2) זו אחת הסיבות העיקריות שבגללן אנשים אינם מגדלים פילי מחמד.
  - 3) היוונים הקדמונים היו חובבי פילים, והם עשו בהם שימוש צבאי.
  - 4) הפילים אינם טיפשים כלל וכלל, ולמעשה זו אחת החיות החכמות ביותר.
  - 5) פילים אינם מוזכרים בתנ"ך אבל הם היו ידועים היטב לחז"ל.
  - 6) פילים לא היו מעולם חלק מן הטבע הארצישראלי, בניגוד להיפופוטמים שדווקא כן היו מצויים בעבר בנהר הירדן ובמישור החוף.
  - 7) הפילים האסייתיים אינם נתונים בסכנת הכחדה מיידית, אבל בתי הגידול שלהם, היערות והחורשים, נעשים נדירים יותר ויותר בגלל התנהגות האדם.
  - 8) תפקיד הפיל, שבעבר היה נשיאת חיילים לקרב, הפך כיום לתפקיד של נשיאת תיירים.
  - 9) רכיבה על גבי פילים הפכה למקור פרנסה לתושבי דרום מזרח אסיה.
  - 10) הפיל נעשה סמל משמעותי בתרבות התאילנדית.
  - 11) הפיל התאילנדי הוא סמל לאומי רשמי של תאילנד, וההשפעה שלו על האומה התאילנדית הייתה רבה.

תרגיל 3:

לפניכם משפטים פשוטים. זהו בכל אחד את האוגד (אם יש), את הנושא ואת הנושא.

- 1) המים בבריכה היו חמימים.
- 2) נסיעה ברכבת הרים אינה חוויה מהנה עבור בני אדם מסוימים.
- 3) מזג האוויר נעשה נעים יותר בסתיו.
- 4) היועצת המשפטית של החברה התנגדה בכל תוקף למהלך השיווקי המפוקפק.
- 5) החיים שלך תותים.
- 6) החניות באזור יהיו תפוסות בגלל המופע של הלהקה המפורסמת.
- 7) האחריות על המחשב שלך בתוקף עדיין.
- 8) הרעיונות שלכם טובים מאוד.
- 9) העניין כולו חסר סיכוי.
- 10) הגישה למנכ"ל החברה - קשה.
- 11) מטוסי הקרב החדשים לא יהיו בשימוש נרחב לצרכים מבצעיים בתקופה הקרובה.
- 12) התלמידים אינם מאמינים לי.
- 13) המבט בעיניו של הסנדלר נעשה אפל.
- 14) נאומי הפתיחה של הכנס היו משעממים עד מוות.
- 15) המיומנות הזאת אינה נלמדת בשום מקום.

אוגד המצטרף לנושא

- (1) לעתים קרובות האוגד מצטרף לנושא המשפט.
- (2) הדבר קורה בעיקר כאשר האוגד הוא פועל מבחינה דקדוקית. למשל: הייתי בבית = אני הייתי בבית. הייתי = אוגד + נושא.
- (3) הדבר קורה גם בהטיותיו השונות של האוגד "אין": אינני, איננו, אינך וכדומה. למשל: אינני אבא שלי = אני אינני אבא שלי. אינני = נושא + אוגד.
- (4) המילים "זהו" ו"זוהי" הן קיצור של "זה הוא" ו"זו היא", כלומר נושא+אוגד. זוהי הבעיה הגדולה ביותר שלי. זוהי = נושא + אוגד.
- (5) באופן דומה אך הפוך, המילים "מהו" ו"מהי" הן קיצור של "מה הוא" ו"מה היא", כלומר נושא+אוגד. מהי הבעיה האמיתית שלך? – הבעיה האמיתית שלך היא הביישנות. הבעיה = נושא. הביישנות = מהי = נושא. מהי = נושא + אוגד.

תרגיל 4

לפניכם משפטים פשוטים. בכל משפט קיים אוגד. זהו בכל משפט את האוגד, את הנושא ואת הנושא.

- (1) נעשית חנפן.
- (2) זוהי דודה שלי, אורנה.
- (3) מה מזג האוויר בירושלים?
- (4) היינו בפגישה עם אדריכל.
- (5) ראש המוסד הנכנס אינו מוכר כלל בציבור.
- (6) איזה צבע היה הצבע האהוב עליך?
- (7) ההגעה באיחור אינה מומלצת.
- (8) ראשנים הופכים לצפרדעים בתוך פרק זמן קצר.
- (9) זוהי הודעה מוקלטת.
- (10) סבא שלי לא יהיה בבית מחר.
- (11) לא נהיה כצאן לטבח.
- (12) מי היה האיש הגבוה בחליפה אפורה?
- (13) מהי מטרת הפגישה בינינו?

- 14) מהן השיטות הנפוצות לריבוי צמחים?
15) עם השנים הפכתם פחדנים.

האוגד – מילים המתחזות לאוגדים:

חוקי מילים המתחזות לאוגדים:

- 1) מילים המשמשות כאוגד עשויות לשמש גם בתפקידים אחרים – זה תלוי בהקשר.
- 2) המילה הוא עלולה להיות נושא.
הוא הלך בשדות. הוא = נושא.
- 3) המילים אין, הפך ונעשה עלולות להיות נושא.
ראש הממשלה אינו מתיישב בכסאו. אינו = חלק מהנשוא.
התינוק הפך את החדר. הפך = נושא.
המשימה נעשתה כראוי. נעשתה = נושא.
- 4) המילה הוא היא אוגד רק כאשר אין פועל במשפט.
החתול הוא שלי. הוא = אוגד.
- 5) המילים "אינו" ו"היה" הן אוגד רק כשאין מתחלפות במילה "יש".
האיש אינו נחמד. האיש היה נחמד. אינו, היה = אוגד.
- 6) המילים "הפך" ו"נעשה" הן אוגד רק אם ניתן להחליף אותן ב-"הפך ל..." או ב"נהיה".
הזיקית הפכה צהובה. הפכה = הפכה ל = אוגד.
- 7) המילה "אינו" היא תמיד אוגד. רננה אינה נוסעת ברכבת.
- 8) גם המילה "אין" שניתן להמיר אותה ב"אינו" היא תמיד אוגד. אין הנחתום מעיד על עיסתו = הנחתום אינו מעיד על עיסתו = אוגד.

תרגיל 5:

נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו בכל אחד מהמשפטים:

- 1) לאחר חתימת החוזה הוא שמח מאוד.
- 2) הרצל הוא אחת הדמויות החשובות בתולדות הציונות.
- 3) נחמה אינה מסתכלת לכיווני.
- 4) דינה אינה מומחית בתחום זה.

- 5) שאול הפך עצבני.
- 6) שאול הפך כיסא.
- 7) מנהלת המפעל היא אישה קשוחה.
- 8) למרות הצהרותיה הנחרצות של המנהלת היא לא פיטרה את העובד.
- 9) האם הייתם מסכימים לכך?
- 10) הייתה לנו שבת רגועה במיוחד.
- 11) אין אדם נשפט בשעת צערו.
- 12) אין לנו דרך אחרת.
- 13) כשמגיע האביב מזג האוויר הופך פחות יציב.
- 14) המשטרה הופכת כל אבן בחיפושיה אחרי הנעדר.
- 15) תסתכל מה נהיה ממך.
- 16) המצב לא נהיה טוב יותר משנה לשנה.
- 17) הלימודים בפקולטה להנדסה נעשו קשים.
- 18) העבודה במפעל נעשתה באמצעות רובוטים.
- 19) היו בעבר מדינות טוטליטריות רבות.
- 20) היו אלה ימים נעימים של ראשית האביב.

תרגיל 6

לפניכם משפטים מסוגים שונים שבחלקם יש אוגד ובחלקם אין. מתחו קו מתחת לכל האוגדים במשפטים אלו (כולל אוגדים נסתרים).

- 1) הווניל הוא צמח רב שנתי ממשפחת הסחלביים, והוא אינו עץ רגיל אלא צמח מטפס, כמו גפן.
- 2) בית הגידול הטבעי של צמח הווניל הוא האזורים הטרופיים, שהאקלים בהם חם ולח.
- 3) שמו העברי של הווניל הוא שָׁנֶף, והוא התבלין השני במחירו בעולם (אחרי הזעפרן).
- 4) על מנת לייבא ווניל לאירופה היה צורך לשנע אותו דרך האוקיינוס האטלנטי, וזה היה יקר מאוד.
- 5) חלוצת גידול הווניל באירופה הייתה צרפת, אשר חקלאיה נעשו מומחים בגידול ווניל בעזרת המקסיקנים.
- 1) כיום אין מגדלים וניל בצרפת באופן מסחרי, ועיקר הייצור העולמי חזר לאזורים הטרופיים.
- 2) עלויות השינוע כיום אינן יקרות כבעבר, ועל כן המדינות השולטות בייצור הווניל הן אינדונזיה, מדגסקר, מקסיקו ועוד.
- 3) למעשה, אין כלכלת מדגסקר מבוססת כמעט על שום דבר מלבד על ייצוא ווניל.
- 4) חברת קוקה קולה היא הצרכנית הגדולה ביותר בעולם של תמצית ווניל טבעית, אך בשנת תשמ"ה (1985) היא עברה לתחליף סינתטי בשם וונילין.
- 5) בעקבות השינוי קרסה כלכלת מדגסקר, והיא התאוששה רק לאחר כשלון משקה הקוקה קולה בעל התחליף הסינתטי.
- 6) מחיר הווניל עולה בחדות מדי פעם בעקבות סופות טרופיות באזורי הגידול, ולעתים קילו זרעי וניל נעשה יקר כקילו זהב.
- 7) בשנת תש"פ (2020) ארכיאולוגים הופתעו מאוד מגילוי שרידי וניל בחפירות בעיר דוד.
- 8) כבר במאה השביעית לפנה"ס היה ווניל בארץ, אם כי זהו זן שונה מן הזן הנפוץ כיום.
- 9) שימוש של הווניל אז היה כנראה לתיבול יין העשירים, והוא הגיע לישראל באמצעות סחר עם הודו.
- 10) אפשר לגדל ווניל בישראל, אבל זה לא קל.

- 11) כל הצמחים ממשפחת הסחלבים אינם קלים לגידול בישראל, וברוב אזורי הארץ הם יצליחו לצמוח רק בתוך הבית.
- 12) ריבוי צמח הווניל ברחבי העולם נעשה בעיקר באמצעות ייחורים, מפני שזרעי הווניל אינם נובטים בקרקע רגילה.
- 13) זרעי הווניל זקוקים לפטרייה ספציפית המקיימת עימם יחס סימביוטי כדי שתהיה נביטה.

תרגיל 7

לפניכם משפטים מסוגים שונים שבחלקם יש אוגד ובחלקם אין. זהו בכל המשפטים את האוגד (אם יש), את הנשוא ואת הנושא.

- 1) מקורו של צמח הווניל הוא במרכז אמריקה שבה הוא שימש כתבלין כבר במאה ה-12.
- 2) הווניל הגיע לאירופה כבר במאה ה-16 אבל אז מחירו היה גבוה ביותר.
- 3) נעשו נסיונות רבים לגדל ווניל באירופה, אך לא הייתה להם הצלחה.
- 4) האקלים באירופה אינו מתאים לגידול ווניל, שהוא צמח טרופי.
- 5) מזג האוויר באירופה קר מדי לגידול ווניל, אבל לחקלאי אירופה כבר היו שיטות להתמודדות עם בעיה זו.
- 6) הבעיה העיקרית לא הייתה באקלים, אלא בכך שפרחי הווניל לא הפכו לפולים.
- 7) באירופה לא היו חרקים שיאביקו את פרחי הווניל.
- 8) זוהי הסיבה לכך שהפרחים היו עקרים.
- 9) החרקים המאביקים את הווניל נותרו באמריקה.
- 10) מדעני אירופה הבינו שהאבקה באמצעות חרקים אינה הדרך הנכונה באירופה.
- 11) למרות שהמדענים פיתחו שיטות להאבקה מלאכותית, השימוש בהן היה מוגבל משום ששיטות אלו היו יקרות להפליא.
- 12) בשנת תר"א (1841) הצטרף אדמונד אלביוס, שהיה אז בן 12, לענף הווניל במחוז ראוניון שבצרפת.
- 13) אדמונד היה עֶבֶד חקלאי, והמעביד שלו לימד אותו מספר עקרונות בוטניים חשובים.
- 14) אדמונד הבין שהאבקה היא חלק חשוב מאוד בתהליך גידול הווניל.

- 15) לאדמונד היה רעיון פשוט והוא מיהר לנסות אותו.
- 16) אדמונד הכניס בעדינות לתוך פרח הווניל מקל דק, ובאמצעותו הוא הוציא מתוכו את האבקנים.
- 17) את האבקנים הוא מרח על העלי באמצעות האצבעות.
- 18) למרות שהשיטה הזאת פשוטה מאוד, אין מי שניסה אותה לפני כן.
- 19) בזכות השיטה החדשה עלות ייצור הווניל נהייתה זולה באופן ניכר.
- 20) הווניל הפך נגיש לכלל האוכלוסייה, וכיום הוא אחד מחומרי הטעם הפופולריים בעולם.
- 21) ראוניון הפכה לבירת הווניל העולמית החדשה, ואילו מקסיקו ירדה למקום השני.
- 22) בהמשך חייו אדמונד שוחרר מעבדות, ושם המשפחה שלו הפך ל"אלביוס".
- 23) הוא נידון למאסר של עשר שנים על גנבה, אך עונשו קוצר בחמש שנים.
- 24) הסיבה להקלה בעונש הייתה תרומתו הרבה לכלכלת ראוניון.

זיהוי נושא ונשוא במשפט עם אוגד - מתקדם

- 1) כאשר יש במשפט אוגד, הוא תמיד יהיה הנקודה ממנה נתחיל לנתח את המשפט.
- 2) באופן בסיסי הגדרנו שבמשפט עם אוגד הנושא יופיע בתחילת המשפט והנשוא מיד לאחר האוגד. זה נכון ברוב המקרים אך לא תמיד.
- 3) באופן מדויק יותר יהיה נכון לומר שהדרך לזהות את הנושא ואת הנשוא משתנה בין סוגי האוגדים.
- 4) מבחינה זו, יש לחלק את האוגדים ל-3 קבוצות:
  - א. אוגד רגיל (הוא, אינו, אוגד נסתר)
  - ב. אין
  - ג. אוגד פועלי (היה, נהיה, הפך, נעשה)
 בכל קבוצה נפעל לגילוי הנושא והנשוא באופן שונה.
- 5) **במשפט עם אוגד רגיל (הוא, אינו):** בדרך כלל האוגד באמצע המשפט, הנושא בתחילת המשפט והנשוא מיד לאחר האוגד.

למשל: השעה עכשיו היא מאוחרת מאוד. היא = אוגד. השעה = נושא. מאוחרת = נשוא.
- 6) יש להעיר שלעתים יבואו מילים נוספות לפני הנושא.
- 7) על פי רוב מילים אלו יהיו בולטות וכמו כן יהיה קל להתעלם מהן בעזרת חוק "הנושא הסנוב": לפני נושא לעולם לא תבוא אות יחס או מילת יחס.

למשל: למרות החושך השעה עכשיו היא מאוחרת. למרות החושך ≠ נושא, כי המילה למרות היא מילת יחס. השעה = נושא.
- 8) **במשפט עם אוגד "אין":** האוגד יבוא תמיד לפני הנושא.
- 9) על מנת לזהות את הנושא ואת הנשוא באופן מיטבי מומלץ להמיר את המילה "אין" ב"אינו". המשפט יסתדר אוטומטית בהתאם.

למשל: אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה = אסתר אינה מגדת את עמה ואת מולדתה. אינה = אוגד. אסתר = נושא. מגדת = נשוא.
- 10) **במשפטים שבהם האוגד הוא פועל מבחינה דקדוקית (היה, נהיה, הפך, נעשה):** מומלץ לזהות את הנושא בדרך הרגילה שבה מזהים נושא פועלי: מי (פועל)? גם במקרים כאלה הנושא יופיע מיד לאחר הנושא.

למשל: אתמול הפכו השמים לאפורים. הפכו = אוגד. מי הפכו? השמים = נושא. מיד אחר כך הנשוא = לאפורים.

11) בכל מקרה, זכרו שהאוגד יכול להחליף מקום רק עם הנושא ולא עם שום רכיב אחר במשפט.

זיהוי נושא	זיהוי נושא	דוגמה	
הנשוא בא מיד לאחר האוגד	הנושא הוא המילה הראשונה במשפט	החתול הוא ג'ינג'י.	רגיל הוא / איט
המרת "אין" ל"אינו"		אין דניאל ישן.	אין
הנשוא בא מיד לאחר האוגד	הנושא הוא המילה הראשונה במשפט		
הנשוא בא מיד לאחר הצמד נושא/אוגד	מי (פועל)?	בחצות תהפוך הנסיכה לדלעת.	פועל היה / נהיה / הפך / נגשה

טריק לזיהוי נושא ונשוא במשפט עם אוגד - מתקדם

- כפי שראינו יש שתי שיטות מרכזיות לזהות נושא במשפט עם אוגד:
  - לפי סדר המשפט: נושא – אוגד – נושא
  - לפי מי (פועל) = נושא, ואחרי הנושא והאוגד - נושא.
- כדי להיות בטוחים מהם הנושא והנשוא במשפט, אנחנו יכולים להמיר אוגד פועלי ברגיל או להיפך, וכך לנסות את שתי השיטות.

למשל: לדעת חוקרים הפילים הם חכמים מאוד. = לדעת חוקרים הפילים היו חכמים מאוד. מי היו? הפילים = נושא.

ולמשל: המועמדת המובילה לתפקיד תהיה דנה. = המועמדת המובילה לתפקיד היא דנה. היא = אוגד. המועמדת = נושא. דנה = נושא.

תרגיל 8

לפניכם משפטים פשוטים ובחלקם אוגדים. זהו בכל משפט את האוגד (אם יש), את הנושא ואת הנשוא.

- 1) לאחר החזרה לארץ הפכה רעות למנהלת בית הספר.
- 2) השר הקזחסטני לבטחון פנים הפך את המשטרה לארגון פשע.
- 3) בימינו הקשרים בין הורים לילדיהם שונים מבעבר.
- 4) למיטב זכרוני היו לרופא תשובות על כל שאלותיך.
- 5) כרגע אין ידי משגת לרכוש לנו פרארי.
- 6) מה יהיה שמו של ראש הממשלה הבא?
- 7) אין הרכבת יוצאת מן התחנה לפני השעה 10:04.
- 8) בשל חביבותו הטבעית הוא יצליח להסתדר בכל מקום.
- 9) למרות ריחוקה ממרכז הארץ הפכה העיר החדשה בנגב לאטרקציה.
- 10) על אף התסכול מן המערכת הפוליטית היו אחוזי ההצבעה במערכת הבחירות הנוכחית גבוהים מן הרגיל.
- 11) ברוב אזורי הארץ יהיה מזג האוויר אביך.
- 12) ברוב אזורי הארץ יהיה מזג אוויר אביך.
- 13) אינני מעוניינת בליווי הביתה.
- 14) באיזו מדינה האנשים הכי מאושרים בעולם?
- 15) בשעת שרפה עצי אורן הם סכנה גדולה בגלל דליקותם הרבה.
- 16) בעתיד לרוב האנשים תהיינה מכוניות אוטונומיות.
- 17) אין הבדיחה הזאת מצחיקה כלל.
- 18) בדרך כלל לפנות בוקר נעשות הטמפרטורות בחוץ נמוכות יותר.
- 19) עבור ילדים רבים בכיתה א' קריאה אינה אתגר פשוט.
- 20) לדעתי מטרתה של חרישת הקרקע היא אוורור האדמה.
- 21) מהי המשימה הבאה?

סיכום – סדר הפעולות בניתוח משפט

- שלבי ניתוח המשפט הם כדלהלן:
- א. תיחום לאברים ולפסוקיות באמצעות מילות הקישור.
  - ב. זיהוי "קצה חוט" בכל אבר או פסוקית, שממנו נתחיל את הניתוח. קצה החוט יכול להיות פועל או אוגד מכל סוג.
  - ג. אם איננו יודעים אם מדובר באוגד או בנושא, יש לבדוק זאת, באמצעות החלפת המילה הנתונה בספק במילה מובהקת.
  - ד. לאחר שזיהינו את האוגד ו/או את הנושא נגש לזיהוי שאר חלקי השלישייה נושא-אוגד-נושא. פועל רגיל: נשאל מי (פועל)?

תרגיל 9

- לפניכם משפטים מסוגים שונים. תחמו בהם את האברים ואת הפסוקיות וסמנו את האוגד (אם יש), את הנושאים ואת הנושאים.
- 1) גם אם תשקיע את כל החודש הקרוב בלמידה למבחן, יהיו הציונים שלך בינוניים ומטה.
  - 2) היה לנו הכבוד לארח אותך בביתנו אם כי איננו מסכימים עם דעותיך הפוליטיות.
  - 3) לפני סוכות מחסור בענפי דקל אינו תופעה נדירה.
  - 4) בשנים האחרונות אחוז הזכאים לתעודת בגרות בבתי ספר מסוימים במגזר הדרוזי הוא גבוה מאוד.
  - 5) בניגוד לדעה הרווחת הגמלים המסתובבים בנגב אינם הפקר.
  - 6) בישראל אין גמל ללא בעלים, ובאוזן של כל גמל מוטבע שבב זיהוי.
  - 7) במקרה של תאונה עם גמל עלול בעליו של הגמל המעורב להגיע לזירת האירוע במהירות לשם כריתת האוזן אשר השבב מוטבע בה, כדי שלא יהיה בידי הרשויות מידע עליו.
  - 8) אינני יכולה להתקשר אליהם כרגע מפני שהטלפון שלי איננו.
  - 9) בעקבות הישיבה הממושכת מול המסך הפך גופי נוקשה.
  - 10) יוסי, אין לי מושג מהי הבעיה שעליה עומד הלקוח לתבוע אותנו.
  - 11) בשל מינויו לשר התחבורה נעשה גבריאל כהן לפוליטיקאי מפורסם.

- 12) על אף היותם טורפי על הופכים עופות דורסים רבים בישראל למינים בסכנת הכחדה שכן אין הם מתרבים בקלות.
- 13) מתי תהיי פנויה כך שנוכל להיפגש איתך בדיסקרטיות מבלי שעובדת פגישתנו תהפוך לנחלת הכלל?
- 14) בשעה שמונה ועשרים היה האוטובוס אמור להגיע כבר, אבל אין חברת האוטובוסים "מסעות" ידועה בדייקנותה.
- 15) למי לא הייתה מעולם אף טעות שאין הוא מתחרט עליה?
- 16) הפרדת החומר הגנטי למרכיביו נעשית במעבדה בקפדנות מרובה, ובכל זאת היו מקרים של טעויות.
- 17) בשל הסערה הכבדה הרחובות ריקים מאדם, ומוקדי הביילוי נטושים.
- 18) למרות הוויכוחים האינסופיים ביניהם היו להם שנים יפות יחד, אולי כי מתחת לפני השטח הם היו הפכים משלימים.
- 19) אם חיפשתן את נעמי, תדעו שהיא על הספה בסלון עם ספר מותח שהיא לא תניח מהיד עד שתהפוך בו את הדף האחרון.
- 20) באיזו שנה נעשתה ירושלים, שלהיסטוריה הסבוכה שלה אין אח ורע בכל העולם כולו, לבירתה של מדינת ישראל?

תפקידים תחביריים – משלימים ועוד

הקדמה:

- (1) לאחר שזיהינו את הנשוא והנושא שבמשפט, אנו יכולים לגשת אל המילים המודגשות בקו.
- (2) עלינו לערוך לכל מילה שתי בדיקות על מנת לגלות את תפקידה התחבירי.
- (3) הבדיקות הן:
בדיקה א': האם תפקיד המילה הוא משלים שם או משלים פועל.
בדיקה ב': אם משלים שם, האם לוואי או תמורה.
אם משלים פועל, האם מושא או תיאור.

משלימים במשפט – משלים שם ומשלים פועל:

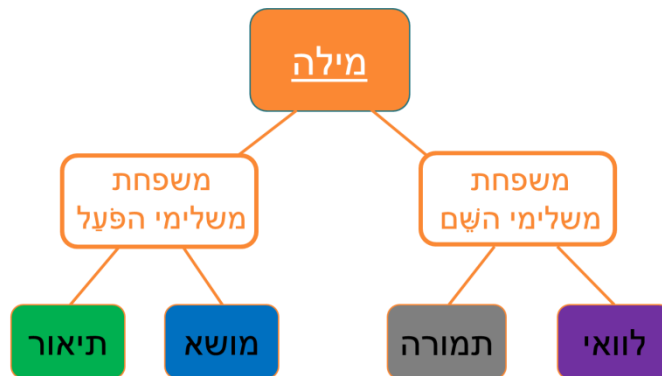
- מושגי בסיס:
- משלים פועל:** מילה המספקת פרטים נוספים על אודות הפועל/שם הפועל שבמשפט.
- משלים שם:** מילה המספקת פרטים נוספים על אודות אחד משמות העצם שבמשפט.

חוקי משלים השם ומשלים הפועל:

- (1) בודקים האם המילה מתקשרת לפועל/שם הפועל שבמשפט או לא:
אם כן = משלים פועל (מ"פ).
אם לא = משלים שם (מ"ש).
החתול קפץ מן הגג של הבניין הגבוה.
קפץ מן הגג = אפשרי = מ"פ.
קפץ הגבוה = לא אפשרי = מ"ש.

- (2) חוק המשמ"שים : משלים שם (מ"ש) צריך שם! ככלל, מ"ש מופיע לאחר שם העצם שהוא משלים. לכן מילה הנמצאת בראש המשפט או מיד לאחר פועל, אינה יכולה להיות מ"ש. **בבאר שבע גרה אחותי. בבאר שבע = מ"פ.**
- (3) לפעמים לא ברור כל כך אם המילה מתקשרת לפועל או לא. במקרה כזה יש להעמיד את שתי האפשרויות זו מול זו : האם המילה מתקשרת למילים שלפניה או לפועל?
דודי מאמריקה הגיע היום לתל אביב.
הגיע מאמריקה/דודי מאמריקה = מ"ש.

משלימים במשפט – מושא ותיאור :

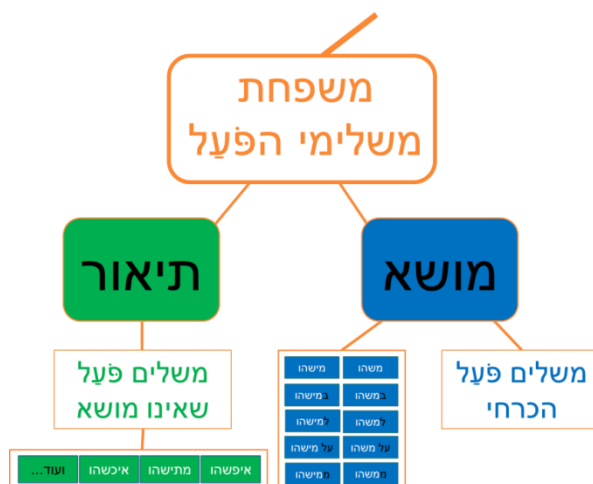
מושגי בסיס :

מושא : מילה שדרושה להצגת הפעולה עצמה נקראת מושא. בלי המושא הפועל במשפט אינו מוצג בשלמות. **דני אכל ביצה.**
תיאור : מילים שמתארות את הרקע לפעולה נקראות תיאור. למעשה, כל משלים פועל שאינו מושא הוא תיאור. **דני אכל ביצה בלילה.**

חוקי המושא והתיאור :

- (1) משלים פועל - מילה המתקשרת לפועל – יכול להיות מושא או תיאור.
- (2) מילה היא מושא באחד משני המקרים הבאים :

1. המשפט אינו יכול להתקיים בלעדיה. **הנהג לקח את הילדים = מושא.**
  2. ניתן להחליפה באחת המילים הבאות (בלע"ם ה-0): מישהו/משהו, במישהו/במשהו, למישהו/למשהו, על מישהו/על משהו, ממישהו/ממשהו. **דני ברח מהמפלצת = דני ברח ממשהו = מושא.**
- (5) כל מילה שאינה מושא, היא תיאור. בדרך כלל יהיה ניתן להחליפה באחת המילים הבאות: איפשהו, מתישהו, איכשהו, או בצירוף ארוך (שאינו בלע"ם ה-0): לפני משהו, בגלל משהו, אצל מישהו וכדומה.
- התעוררתי בחמש בבוקר = התעוררתי מתישהו = תיאור.**
- העדפתי לא לנהוג בגלל העייפות = תיאור.**

משלימים במשפט – סוגי התיאורים:

חוקי סוגי התיאורים:

- 1) יש הרבה סוגים של תיאורים.
- 2) בתשובותיכם לעולם אינכם צריכים לציין את סוג התיאור, אך המונחים יכולים להופיע בשאלות ולכן כדאי להכיר אותם.
- 3) סוג התיאור נקבע על פי המילה הכללית שבה ניתן להחליף את המילה הנתונה.
- 4) רשימת התיאורים העיקריים:

שם התיאור	ניתן להחליף במילה	דוגמה
-----------	-------------------	-------

תיאור זמן	מתישהו	ישנתי <u>בלילה</u> .
תיאור מקום	איפשהו	ישנתי <u>בחצר</u> .
תיאור סיבה	בגלל, מחמת...	ישנתי <u>מחמת העייפות</u> .
תיאור תכלית	בשביל, למען...	ישנתי <u>בשביל לצבור כוח</u> .
תיאור ויתור	למרות, על אף...	ישנתי <u>למרות הרעש</u> .
תיאור תנאי	אם, במקרה...	<u>במקרה של רעש</u> אתה לא תצליח לישון.
תיאור אופן	איכשהו	ישנתי <u>במנוחה</u> .
תיאור מצב	איכשהו	ישנתי <u>עצוב</u> .

משלימים במשפט – לוואי ותמורה:

מושגי בסיס:

לוואי: מילה המפרטת ומספקת מידע נוספת לגבי שם עצם כלשהו המוזכר במשפט.

הילד החכם.

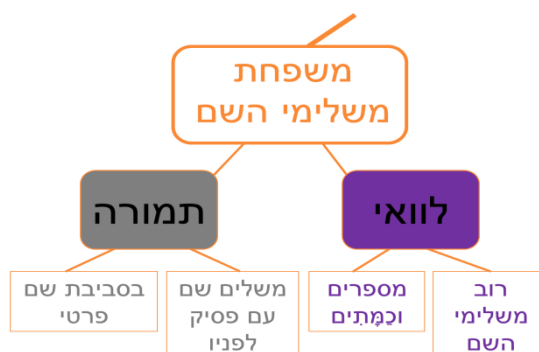
תמורה: שם אחר לשם עצם כלשהו שהוזכר במשפט.

שופט בית המשפט העליון, חיים כהן.

חוקי הלוואי והתמורה:

- משלים שם – מילה שמתקשרת לשם עצם כלשהו במשפט - יכול להיות לוואי או תמורה.
- משלים שם הוא לוואי כל עוד לא הוכח אחרת.
- מספרים במשפט הם תמיד לוואי.
- חמשת הילדים נהנו מאוד. חמשת = לוואי.**
- גם מילים שמציינות כמויות (למשל: כל, חלק מ-, רוב, כמה) - הן תמיד לוואי.
- כל הילדים נהנו מאוד. כל = לוואי.**
- משלים שם הוא תמורה באחד מן המקרים האלו:
1. כאשר הוא מופרד בפסיק מן המילה שלפניו.
- חיים כהן, שופט בית המשפט העליון, יצא לגמלאות.
- שופט בית המשפט העליון = תמורה.**

- 7) 2. כאשר מופיע שם פרטי לדבר שמוזכר גם בכינוי, השני מביניהם הוא תמורה.
נולדתי בעיר מטולה. מטולה = תמורה.

8) מומלץ להתרגל לזהות תמורה ממבט ראשון, גם בלי לנתח את המשפט. סימן מובהק לתמורה הן המילים **כלומר**, **למשל ולדוגמה**. גם במקום שהן אינן מופיעות ממש אך ניתן להוסיף אותן, מדובר בתמורה.

בעורקי יונקים, **למשל פילים**, זורם דם חם, **כלומר דם בטמפרטורה קבועה**. המשפטים המודגשים הם תמורה.

דודי שמחה הוא קצת מבולבל. = דודי, **כלומר שמחה** ...
שמחה = תמורה.

משלימים במשפט ללא פועל:

חוקי המשלימים במשפט ללא פועל:

ככלל, במשפט ללא פועל אין גם משלימי פועל. לכן המילים שאינן נושא, נשוא או אוגד יכולות להיות רק לוואי או תמורה.

חיים כהן הוא שופט בית המשפט העליון. בית המשפט = לוואי.

תרגיל 1:

לפניכם משפטים פשוטים. נתחו את המילים המסומנות בקו. זכרו לזהות קודם כל את הנשוא ואת הנושא.

- (1) בשנות ה-60 וה-70 התקיימה בישראל חברה בשם "לופט געשעפט".
- (2) חברת "לופט געשעפט", כלומר "עסקי אוויר", פעלה בעיר קריית גת.
- (3) "לופט געשעפט" שיווקה אוויר מארץ ישראל בתוך קופסאות שימורים.
- (4) קופסאות האוויר נמכרו לתיירים.
- (5) גם כיום תוכלו למצוא קופסת שימורי אוויר מתוצרת "לופט געשעפט" במצב טוב במוזיאון היהודי של וינה.
- (6) ארנולד שנברג חלה בטריסקאידקפוביה - פחד מהמספר 13.
- (7) למרבה ההפתעה, אנשים מסוימים בעולם המערבי מאובחנים כבעלי פחד כזה.
- (8) ארנולד שנברג נפטר בגיל 76.
- (9) שווי הספרות הכולל במספר 76 הוא (7+6) 13.
- (10) זהו צירוף מקרים סביר בהחלט מבחינה סטטיסטית.
- (11) היפנים מרבים להצטלם בטבע.
- (12) ביפן קיימות תחנות רכבת באמצע שום מקום ללא העלאת נוסעים.
- (13) תחנות רכבת אלו ממוקמות באזורים פסטורליים במיוחד.

- 14) התחנות הללו מיועדות רק לצילומים.
- 15) עם עצירת הרכבת יורדים ממנה היפנים לשם צילומים בחיק הטבע.
- 16) פאני לוונסטיין התגוררה במלון הפלאזה היוקרתי במשך 35 שנה תמורת 500 דולר בחודש בלבד.
- 17) לוונסטיין חתמה על הסכם שכירות עם המלון בתקופת המיתון של שנות ה-70.
- 18) מדוע הביסקוויט הקלאסי – פתי בר - עוצב בצורה זו?
- 19) הביסקוויט הומצא בצרפת במאה ה-19.
- 20) מעצבי הביסקוויט ניסו להביע מסר באמצעות הצורה שלו:
- 21) כל זמן הוא מתאים לאכילת ביסקוויט.
- 22) הביסקוויט מעוצב כמלבן בעל ארבע פינות כנגד ארבע עונות השנה.
- 23) הביסקוויט מכיל בסך הכול חמישים ושתיים "שיניים" כנגד מספר השבועות בשנה.
- 24) גוף הביסקוויט מחורר בעשרים וארבעה חורים קטנים כנגד שעות היממה.
- 25) אורך הביסקוויט הוא שבעה סנטימטרים כנגד שבעת ימי השבוע.

תרגיל 2:

לפניכם משפטים פשוטים. אלה משפטים שכבר מצאתם בהם נשוא ונושא. נתחו את המילים המסומנות בקו (אחרי שתמצאו שוב את הנשוא ואת הנושא).

- 1) חוקרים רבים עסקו בנושא הלחץ הנפשי.
- 2) לחץ נפשי משפיע על הגוף באופנים רבים.
- 3) לחץ נפשי הוא סיבה נפוצה למחלות לב.
- 4) גם מחשבותינו מושפעות מן הלחץ.
- 5) יש ללחץ גם יתרונות מסוימים.
- 6) אנשים מסוימים מתעוררים במצבים של לחץ.
- 7) ללחץ יש השפעה על חוש הריח.
- 8) מי גילה לנו זאת?
- 9) צוות חוקרים בראשות פרופ' וון לי הציג לקבוצת אנשים תמונות מזעזעות של אסונות.
- 10) פרופסור וון לי הוא חוקר באוניברסיטה אמריקנית.
- 11) לקבוצת האנשים הזו הוגשו מספר ריחות.
- 12) חברי הקבוצה החשיבו גם ריחות נעימים למסריחים.
- 13) מה הן מסקנות המתקר?
- 14) לאדם לחוץ מאוד אין יכולת להריח ריחות נעימים.
- 15) בעת לחץ מנגנון הריח מופקע לחלוטין לטובת מנגנון עיבוד הרגש.
- 16) מה קורה לחוש הריח של פסיכופתים?
- 17) פסיכופת הוא אדם בעל נטייה נפשית חמורה להרע לאחרים.

- 18) חוקרים מאוניברסיטת מק'קווארי באוסטרליה מיפו 79 אנשים כפסיכופתים.
- 19) לאנשים אלו נערכו מבדקי ריח בידי החוקרים.
- 20) ממצאי המחקר מפורטים במשפטים שלמטה.
- 21) חוש הריח בקרב פסיכופתים פגום.
- 22) חוש הריח קשור למוח.
- 23) ליקוי מוחי משמעותי הוא הסיבה להתנהגות פסיכופתית.
- 24) הליקוי המוחי בקרב הפסיכופטים גרם לליקוי בחוש הריח שלהם.

תרגיל 3:

לפניכם משפטים פשוטים. אלה משפטים שכבר מצאתם בהם נשוא ונושא.
נתחו את המילים המסומנות בקו (אחרי שתמצאו שוב את הנשוא ואת הנושא).

- (1) בעיית העלייה במחירי הדיור ברחבי הארץ הוצגה בידי נציג איגוד הקבלנים.
- (2) על העיר ירושלים נאבקו לאורך ההיסטוריה עמים רבים.
- (3) מי זכה בתחרות האולימפית לזריקת כדור ברזל?
- (4) עיקרון חשוב במשטר דמוקרטי הוא שמירת זכויות האדם של המיעוטים השונים במדינה.
- (5) תלמידים יקרים, הכינו לקראת השיעור הבא מצגת על תופעת צריכת האלכוהול בקרב בני הנוער בחברה הישראלית.
- (6) לצבא האמריקני יש יחידות עילית למלחמה בטרור העולמי.
- (7) המושבות הראשונות נתמכו בידי הברון רוטשילד כדי למנוע את התמוטטות הרעיון של פרנסת יהודים מעמל כפיהם.
- (8) מטרתו העיקרית של האתר היא להביא את תלמידי החטיבה העליונה להצלחה בבחינות הבגרות בלשון עברית.
- (9) עם סיום מסע הבחירות התברר גודל הכישלון של סקרי הבחירות בניבוי תוצאות האמת.
- (10) נטילת ידיים לפני הארוחה היא מצווה ביהדות.
- (11) מדבר סקר תרחק.
- (12) בשנת 1952 ויתר אלברט איינשטיין על הצעתו של דוד בן גוריון לשמש נשיא מדינת ישראל.
- (13) לישראל אין שדות נפט.

- 14) עיסוקו של הבורסקאי הוא עיבוד עורות.
- 15) המתמודדת לנשיאות ארצות הברית מטעם המפלגה הדמוקרטית היא רעייתו של הנשיא לשעבר ביל קלינטון.
- 16) בעקבות חשיפת רשת ריגול יהודית במצרים החליט דוד בן גוריון לאסור יציאת לוחמים יהודים למשימות מעבר לגבול.
- 17) לאחר הצלחתי באולימפיאדת הפיזיקה הבינלאומית רציתי ללמוד בטכניון.
- 18) אין לנו יכולת להתמודד עם הפערים החברתיים הגדולים במדינה.
- 19) לאחר סיום ניתוח המשפטים בתחביר הוא התעייף.

קריאה, פנייה והסגר

מושגי בסיס:

קריאה: מילה או ביטוי המביעים רגש.

יופי, עכשיו גם אני מלוכלכת.

פנייה: פנייה לאדם או לקבוצה בשם או בכינוי.

יוסי, אתה חולם.

הסגר: ביטוי שתפקידו לספק לקורא מידע נוסף על ההקשר שבו נאמר המשפט (מידת וודאות, מקור המידע, רגש).

כנראה לא נצא היום.

חוקי הקריאה, הפנייה וההסגר:

- 1) בתוך משפט יכולות להופיע מילים שאינן חלק מן ההתרחשות המתוארת בו: מילים "אורחות". **חנה, אני מתנצלת על מה שקרה.**
- 2) כיוון שהמילים האורחות אינן חלק מן המשפט, נהוג להפרידן מן המשפט באמצעות פסיק. **חנה, אני מתנצלת על מה שקרה.**
- 3) המילים האורחות מתחלקות לשלוש קבוצות (ראשי תיבות קפ"ה): מילות קריאה, מילות פנייה ומילות הסגר.
- 4) **הקריאה:** מילות קריאה לדוגמה: **אוי, אוי ואבוי, חבל, יופי, קדימה, די, מספיק, אוף...**
- 5) **הפנייה:** מילות פנייה לדוגמה: **יוסי, דינה, אבא, אימא, אחי, חברים, בחור, חבר'ה...**
- 6) הפנייה עשויה להיראות כמו נושא, אבל אחריה מופיע פסיק. יוסי, אל תחלום.
- 7) סימן נוסף הוא שהמשפט יכול להתקיים בלי הפנייה, אך אינו יכול להתקיים ללא הנושא.
- 8) **ההסגר:** ניתן להשתמש בהסגרים לשלוש מטרות (ראשי תיבות סג"ר): ספק/ודאי, גרון (מקור המידע), רגש. מילות הסגר לדוגמה:

מידת וודאות : כנראה, כמובן, כידוע, ללא ספק, בוודאי, אפוא, אם כן, לכאורה, כביכול.

מקור מידע: לפי _____, לדברי _____, לטענת _____, לדעתו...
רגש: לצערי, לשמחתך, למרבה הפלא, לדאבוני...

(9) רוב ביטויי ההסגר מתחילים בכ' או בל': כנראה, כמובן, כפי הנראה, כידוע,

כאמור, לפי, לדברי, לכאורה, לדעת, לשמחתי, למרבה הצער...

(10) הסגר קצר מאוד לא תמיד יופרד מן המשפט בפסיקים. לדעתי הנגב הוא מקסים.

תרגיל 4:

לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם את הנשוא ואת הנושא.
לאחר מכן נתחו את המילים המסומנות בקו.

- (1) לדעתי, הייתה פה טעות.
- (2) הצלחנו להקים אוניברסיטאות מחקר מצוינות, למרבה השמחה.
- (3) לך אל הנמלה, עצל!
- (4) כנראה, עומדים להשקיע בחברה שלנו עשרות מיליוני דולרים בעשור הקרוב.
- (5) על פי פרסומים זרים, יש לישראל נשק גרעיני.
- (6) אוי ואבוי, אנחנו בצרה.
- (7) מי לדעתך יזכה בתכנית "הכוכב הבא"?
- (8) אורחים נכבדים, אנחנו שמחים לארח אתכם בכפר הנופש המפנק ביותר בישראל!
- (9) בתי החולים במדינה עובדים קשה בכל שעות היממה, כידוע.
- (10) אדוני השופט, זאת האמת.

תרגיל 5:

לפניכם משפטים שבחלקם יש הסגר. ציינו לגבי כל משפט האם הוא כולל הסגר, ואם כן סמנו אותו בקו.

- (1) לדעתי, הייתה פה טעות.
- (2) במשך שבוע שלם שכבה נירה במיטה קודחת מחוס.
- (3) הצלחנו להקים אוניברסיטאות מחקר מצוינות, למרבה השמחה.
- (4) כנראה, עומדים להשקיע בחברה שלנו עשרות מיליוני דולרים בעשור הקרוב.
- (5) על פי פרסומים זרים, יש לישראל נשק גרעיני.
- (6) בישראל מחויב כל קבלן לבנות מרחב מוגן, כלומר ממ"ד, בבתים שהוא בונה.
- (7) מי לדעתך יזכה בתכנית "הכוכב הבא?"
- (8) הנתבע ניסה לכאורה להוציא מן התובע 100,000 ₪ במרמה.
- (9) הממשלה החדשה שינתה דברים רבים, במיוחד בענייני חברה.
- (10) על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל צומחת במהירות רבה.
- (11) אחוז המצביעים בתל אביב, כפי שמסתמן, הוא גבוה יחסית הפעם.
- (12) לתדהמתנו, הקופאית במכולת לא החזירה לנו עודף.
- (13) בתי החולים במדינה עובדים קשה בכל שעות היממה, כידוע.
- (14) הברבור נראה מרשים בעת שהוא שט על פני המים, אך, על פי פתגם ישן, מראה כפות רגליו מתחת למים מלבב פחות.
- (15) האיש מסתובב ברחובות ומציג את עצמו לעוברי אורח כעני מרוד כביכול.

תרגיל 6:

לפניכם משפטים מסוגים שונים (פשוט, איחוי ומורכב). זהו את התפקיד התחבירי של המילים המודגשות בקו. זכרו לזהות קודם את סוג המשפט ולמצוא את הנושא ואת הנשוא בכל אבר או פסוקית.

- 1) בפסקולים לסרטי אימה נעשה לעיתים שימוש בקולות אינפרה סאונד, המכונים גם צלילים בתדר נמוך.
- 2) אינפרה סאונד הוא תדר קולי נמוך מהגבול התחתון ביותר שהאוזן האנושית מסוגלת לזהות.
- 3) בני אדם אינם שומעים את האינפרה סאונד, אך הם קולטים את לחץ הקול שבאוויר.
- 4) שימוש באינפרה סאונד בסרטי אימה תורם להרגשת האי נעימות שחווה מי שצופה בהם.
- 5) על בסיס טכנולוגיה דומה פועלים מכשירים הדוחים חרקים שונים באמצעות השמעת אינפרה סאונד, שכן אותם צלילים מרתיעים בעלי חיים גם אם האדם אינו שומע אותם.
- 6) רוברט שפרד, אסיר אמריקאי, אגר בסבלנות כמויות של חוט דנטלי בטעם מנטה שסופק לו בכלא.
- 7) כאשר צבר שפרד מספיק חבילות של חוט דנטלי, הוא שזר מהם חבל בעובי של כבל טלפון.
- 8) הכבל היה חזק מאוד ושפרד טיפס באמצעותו על חומת הכלא בת ששת המטרים.
- 9) שפרד הוא כנראה האסיר הראשון בעולם שנמלט מהכלא בעזרת חוט דנטלי.
- 10) מי יודע מהו המגדל הגבוה ביותר בעולם?
- 11) למרבה ההפתעה, המגדל הגבוה בעולם אינו ממוקם באחת הארצות הגדולות בעולם, ארצות הברית למשל.

- (12) המגדל הגבוה ביותר בעולם הוא בורגי חליפה אשר שוכן בדובאי שבאיחוד האמירויות.
- (13) הבורגי חליפה מתנשא לגובה אדיר של 828 מטרים, ולכן מזג האוויר בראשו שונה ממזג האוויר בתחתיתו.
- (14) עלות הקמתו של הבורגי חליפה מוערכת במיליארד וחצי דולר אבל כיום המגדל מניב לבעליו רווחים לא רעים בכלל.
- (15) תיירים משלמים הון עתק על שהות במלון שבקומות 1 עד 37, את הקומות 45 עד 108 מאכלסים דיירים, ואילו רוב הקומות האחרות משמשות למשרדים.
- (16) אזורים אחדים בבורגי חליפה מיועדים לתצפית על האזור.
- (17) מסביב למגדל הבורגי חליפה הוקם פארק בן 110 דונם הכולל בין השאר מזרקות נהדרות.
- (18) רוחבה של "המזרקה של דובאי", המזרקה הגדולה ביותר במקום, הוא 275 מטר, ואילו סילוני המים שלה מגיעים לגובה של כ-150 מטר.
- (19) על אף פארו מנקר העיניים של המגדל הוא אינו מחובר למערכת הביוב העירונית של דובאי, כי היא אינה מסוגלת להתמודד עם כמות הביוב שנוצרת שם.
- (20) בכל יום משתרך לפני הבורגי חליפה תור של משאיות שמפנות את השפכים אשר הצטברו במגדל במשך אותו היום.
- (21) כשישראלית מתלונן בפני חברו "אתה מדבר איתי סינית" הוא מתכוון "אני לא מבין את דבריך בכלל".
- (22) כשתושב פינלנד אינו מבין בכלל מה תושב פינלנד אחר אומר לו, הוא יתלונן: "אתה מדבר איתי עברית".

תרגיל 7:

לפניכם משפטים מסוגים שונים (פשוט, איחוי ומורכב) שברובם כבר מצאתם נשואים ונושאים. זהו את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו.

- (1) דע מאין באת.
- (2) בשל תנאי מזג האוויר הקשים בקיץ בקטאר ייערך המונדיאל בחודשי החורף.
- (3) היועץ המשפטי לממשלה הגיש נגד השר אריה דרעי כתב אישום, ובעקבות זאת התפטר השר מתפקידו.
- (4) לא ידעתי מה יקרה בסוף הסרט.
- (5) תרגול רב של שאלות ברמות קושי שונות הוא תנאי חיוני להצלחה בבחינות במתמטיקה.
- (6) המדבקה "חינוך זול עולה לנו ביוקר" מודבקת על מכוניות של מורים רבים בישראל.
- (7) אהוד מנור הוא מגדולי הפזמונאים בישראל, והוא הותיר אחריו מאות שירים מפורסמים.
- (8) גם במקרה של אי תשלום חשבונות מים אין לחברות המים סמכות לנתק את זרם המים לביתו של החייב.
- (9) אם תזכרו באיזה צד של הלחם מרוחה החמאה, תצליחו בחיים.
- (10) היום בוטלו שיעורי הספורט בידי המזכירות כי המורים לחינוך גופני יצאו לטיול שנתי עם כיתות י"ב.
- (11) עוד לא אבדה תקוותנו בת 2000 השנים להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון.
- (12) ~~אם שותים, לא נוהגים.~~
- (13) לך אל הנמלה וראה את דרכיה.

- 14) מטח הטיילים הפוקד את צפון הארץ הביא לגל ביטולים של הזמנות בצימרים ובבתי המלון.
- 15) —במשרד האוצר מתכננים רפורמות רבות לעידוד התחרות במשק, אך בכנסת מכשילים ניסיונות אלה.
- 16) המטבע שבקרקעית הבריכה נראה גדול יותר מגודלו האמתי הודות לשבירת קרני האור במים.
- 17) תדע כל אם עברייה שגורל בניה מסור בידי מפקדים ראויים.
- 18) אף על פי שישראל נחשבת מעצמה בתחום הגידוד, עדיין צפויה לנציגינו באולימפיאדה בענף זה התמודדות קשה ביותר עם יריבים ממדינות שונות.
- 19) —כשאנחנו נתקלים בהמצאה גאונית בפשטותה, אנחנו שואלים איך לא חשבו על זה קודם.
- 20) —לאחר שנים של התעלמות מרווחתם של ניצולי השואה בישראל סוכם על תוספת של מיליארד שקלים לסעיף תקציבי זה.
- 21) בטירונות למדנו ששלושים שניות הן זמן מספיק לביצוע פעולות שבתוכן עשינו בדקות ארוכות.
- 22) —כאשר עוסקים בכסף, כולם נהיים בני אותה דת.
- 23) אילו ציפורים היו דוברות כבני אדם, אילו מין שירים היו ודאי לציפורים?
- 24) המשפט "אם אין לחם, תאכלו עוגות" מיוחס למארי אנטואנט.
- 25) גם אם אחסוך בסף כל חיי, הסיכוי שארכוש דירה בכוחות עצמי, קטן מאוד.

ניתוח משפט שלם

- 1) לעתים נידרש לציין את תפקידן התחבירי של כל המילים במשפט נתון. במקרה כזה, פשוט נעבור עליהן אחת אחת ונבדוק – הכול לפי השיטה הרגילה שלמדנו.
- 2) עם זאת, יש לאגד צירופי מילים תחת תפקיד תחבירי אחד, ואת הלוואים והתמורות יש לציין כתתי סעיפים.

תרגיל 8

- לפניכם משפטים. ציינו מעל כל מילה את התפקיד התחבירי שלה.
- (1) הלילה נמלטו מבית הכלא שישה אסירים.
  - (2) הספרייה פתוחה בכל יום.
  - (3) אל תיגע בזמיר.
  - (4) העיניים הן חלונות לנפש.
  - (5) הנסיעה לסין תידחה בשל נגיף הקורונה.
  - (6) תוצר ההתפרקות של זבל אורגני - קומפוסט - מחולל פלאים בגינה הביתית.
  - (7) מצרים העתיקה היא אחת התרבויות המרתקות בעולם.
  - (8) בליל הסדר אנו מספרים את עלילת יציאתנו ממצרים.

סוגי תמורה

- (1) לתמורה יש תפקידים רבים במשפט, ולפיהם נקבע הסוג שלה.
- (2) אינכם נדרשים לציין את סוגה המדויק של תמורה כלשהי, אבל כדאי להכיר את **סוגי התמורה השונים משתי סיבות.**

1. המונחים עשויים להופיע בשאלות הבגרות.
  2. הכרת הסוגים השונים של התמורה תעזור לכם לזהות אותה בקלות.
  - (3) אלו הם סוגי התמורה:
1. תמורה רגילה: התפקיד הבסיסי ביותר של התמורה הוא להסביר במילים אחרות את המילה או הצירוף שלפניה. למשל: **חברת התעופה הישראלית, אל-על, הושבתה.**
  2. תמורה מפרטת (כוללת): תפקידה להציג את פרטיה של קבוצה שהוצגה קודם. למשל: **אני אוהב לנהוג במכוניות צרפתיות: רנו, פז'ו וסיטרואן.**
  3. תמורה מסכמת: מצידה את השם הכללי לפריטים שהוצגו קודם. למשל: **קיבלנו לחתונה סדין, ציפה לשמיכה וציפית לכרית: סט של כלי מיטה.**

4. תמורה מדגימה : תפקידה לספק דוגמה לשם עצם שהופיע במשפט קודם.
למשל : **בספארי ברמת גן מסתובבות חיות רבות משוחררות, לדוגמה היפופוטמים.**
5. תמורה מצמצמת : תפקידה למקד ביטוי כללי יותר שהופיע לפניה. למשל :
נעים לי ללמד בבית הספר הזה, במיוחד בכיתה יא'.

תרגיל 9

- לפניכם משפטים המכילים תמורה.
מתחו קו מתחת לתמורה, וציינו ליד כל משפט מאיזה סוג התמורה שבו – רגילה / מפרטת / מסכמת / מדגימה / מצמצמת :
- 1) ענקית הטכנולוגיה "גוגל" שולטת בהיבטים רבים של חיינו.
  - 2) גוגל נכנסת לפרויקטים חדשים כל הזמן : בכל חודש, בכל שבוע ובעצם כמעט בכל יום.
  - 3) גוגל התחילה את דרכה כמנוע חיפוש אך התפתחה במהירות לתחומים נוספים : מערכת הפעלה לטלפונים ניידים, תיבות דואר אלקטרוני ואחסון בענן.
  - 4) גוגל מאפשרת למתכנתים בכל העולם להיעזר ביכולות הטכנולוגיות האדירות שלה, לדוגמה הפיכת דיבור לטקסט.
  - 5) לארי פייג' וסרגיי ברין, שני מדעני המחשב שהקימו את גוגל, הם יהודים.
  - 6) גוגל מרוויחה כסף משירותים שונים שהיא מספקת, בעיקר פרסום.
  - 7) במהלך השנים גוגל רכשה חברות רבות, למשל יוטיוב.
  - 8) על אף עליונותה המשמעותית של גוגל בתחום מנועי החיפוש, ישנם מנועי חיפוש בינלאומיים גדולים נוספים : יאהו, בינג ו-9A.
  - 9) בחברת גוגל התפתח נוהג להחזיק במתחמי החברה בעלי חיים שונים, למשל עיזים המכסחות את הדשא.
  - 10) חברות טכנולוגיה ידועות, ובייחוד גוגל, בוחנות כל הזמן את הצרכים והרצונות המשתנים של המשתמשים.
  - 11) בתחילת דרכה גוגל התארכה במוסך ביתה של סוזן ווייצקי, כיום מנכ"לית יוטיוב.

תפקיד תחבירי של פסוקית

תפקיד תחבירי של פסוקית:

- (1) כאשר יש פסוקית במשפט, עלינו להתייחס אליה כמילה אחת שיש לזהות את תפקידה.
- (2) זיהוי התפקיד התחבירי של פסוקית הוא כמעט זהה לזיהוי תפקידה של מילה בודדת.
פסוקית הפותחת במילים "מי ש..." או "מה ש", או שניתן להחליפה במילה "הדבר" = פסוקית נושא.
- מה שיכשיל אותך הוא מה שלא חשבת עליו. מה שיכשיל אותך = פסוקית נושא.
במחקר הוכח כי העישון מזיק לבריאות = במחקר הוכח הדבר = פסוקית נושא.
- (3) פסוקית שאינה מתקשרת לפועל = פסוקית לוואי.
החתול שקנתה לי סבתא, קפץ אתמול מהגג.
קפץ שקנתה לי סבתא = לא אפשרי = פסוקית לוואי.
- (4) פסוקית שמתקשרת לפועל:
אם ניתן להחליפה במילים כגון משהו, על משהו = פסוקית מושא.
חיים אמר "נחזור הביתה" = חיים אמר משהו = פסוקית מושא.
- (5) אם לא ניתן להחליפה במילים אלו = פסוקית תיאור.
חיים חזר הביתה כי הוא כבר היה עייף. חיים חזר משהו = לא אפשרי = פסוקית תיאור.

תפקיד תחבירי של פסוקית במשפט ללא פועל:

- (1) גם כאן, זיהוי התפקיד התחבירי של פסוקית הוא זהה לזיהוי תפקידה של מילה בודדת.
- (2) לאחר שזיהינו את האוגד:
1. פסוקית בתחילת המשפט – פסוקית נושא.
מי שיגיע ראשון הוא המנצח = פסוקית נושא.

2. פסוקית מיד אחרי האוגד – פסוקית נשוא.
השאלה היא מה עושים עכשיו = פסוקית נשוא.
3. כל אפשרות אחרת – פסוקית לוואי.
המנצחת היא הקבוצה שתגיע ראשונה לגדר. = פסוקית לוואי.
- (3) המקרה היחיד שבו פסוקית היא פסוקית נשוא, הוא כאשר הפסוקית באה מיד לאחר אוגד. הבעיה היא שאני לא מוצא את המשקפיים. = פסוקית נשוא.
- (4) כאשר הפסוקית המופיעה במשפט פותחת בקשר לוגי, היא פסוקית תיאור:
עכברים הם פחדנים מפני שהם קטנים.

סוגים שונים של פסוקיות תיאור

- (1) כשמציינים תפקיד תחבירי של פסוקית יש לציין את סוג התיאור.
- (2) האפשרויות הן:
  1. תיאור זמן: נשתתף בצעדה לאחר שהילדים יירדמו.
  2. תיאור ויתור: למרות שאנחנו עייפים, נשתתף בצעדה.
  3. תיאור סיבה: נשתתף בצעדה כי היא חשובה.
  4. תיאור תכלית: נשתתף בצעדה כדי שלא יתעלמו מאיתנו.
  5. תיאור תנאי: אם יהיה מזג אוויר נעים, נשתתף בצעדה.
- (3) בבגרות עשויים להשמיט את המילה "תיאור", למשל:
  - פסוקית סיבה = פסוקית תיאור סיבה.
  - פסוקית ויתור = פסוקית תיאור ויתור.

טריק ערמומי לזיהוי תפקיד תחבירי של פסוקית

- (1) יש טריק שבעזרתו ניתן לזהות את התפקיד התחבירי של פסוקיות רבות בתוך רגע אחד, מבלי לנתח כלל את המשפט.
- (2) הנקודה היא שפסוקית נפתחת תמיד במילת שעבוד, ומילות שעבוד רבות משמשות בתפקיד תחבירי אחד בלבד. לכן ניתן לזהות את התפקיד התחבירי של הפסוקית באמצעותן.
- (3) פסוקית נושא: מי ש..., מה ש..., כל מי ש..., כל מה ש...
פסוקית מושא: בלע"ם + מי ש..., בלע"ם + מה ש...
לוואי: אשר, ה' הזיקה (ה=ש).
- תיאור: מילות קישור המבטאות קשר לוגי, צירופי ש

- (4) דוגמה: **מי שהשתתף במלחמת יום הכיפורים יודע כמה לא פשוטה היא הייתה.** = פסוקית נושא.
- (5) שיטה זו תעבוד היטב במשפטים עם פועל. במשפטים ללא פועל עדיף לא להשתמש בה.
- (6) מילות הקישור המאתגרות יותר, שבהן יש לעבוד בשיטה הרגילה, הן:
ש (ללא צירוף): נושא / נושא / מושא / לוואי.
כי: נושא / נושא / מושא / תיאור סיבה / לוואי.
אם: נושא / מושא / לוואי / תיאור תנאי.
ציטוט ישיר בתוך מרכאות: נושא / נושא / מושא / לוואי.
מילת שאלה באמצע משפט: נושא / נושא / מושא / לוואי.
- (7) שימו לב: אם ביכולתכם להחליף במשפט שלפניכם את מילה הקישור המאתגרת במילת קישור וודאית, עשו זאת.
- הילד קיבל מכה שגרמה לו לפרוץ בבכי = הילד קיבל מכה אשר גרמה לו לפרוץ בבכי = פסוקית לוואי.**

תרגיל 1:

לפניכם משפטים מורכבים. תחמו את הפסוקית או את הפסוקיות בכל אחד מהם וציינו את תפקידן התחבירי. זכרו שבכל מקרה יש למצוא נושא ונושא מחוץ לפסוקית.

- 1) בספארי נולדה קרנפה מזן שנמצא בסכנת הכחדה.
- 2) כדי שיהיו לישראל עוד זוכים בפרס נובל בעתיד, היא חייבת לטפח את מערכת החינוך שלה.
- 3) אסיר שייתפס מבריח לכלא חפצים אסורים, יושם בבידוד.
- 4) הסיסמה "איפה הכסף" שימשה את אחד המתמודדים בבחירות.
- 5) מה שלא הורג, מחשל.
- 6) המודעות המפורסמות על לוחות המודעות העירוניים מודבקות באישור העירייה.
- 7) המסר המרכזי מנאומו של ראש הממשלה היה כי עלינו לסמוך רק על עצמנו.

- (8) בית המשפט שזיכה את ראש הממשלה אהוד אולמרט בפעם הראשונה, הרשיע אותו בפעם השנייה.
- (9) אל תעשה לחברך את מה ששנוא עליך.
- (10) מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת?
- (11) לא נוכל לשנות את ההחלטה לאחר שהיא תעבור בממשלה.
- (12) המחשבה שכסף בלבד יכול לגרום לאושר, מופרכת לחלוטין.
- (13) ~~אומרים שיש אהבה בעולם.~~
- (14) אחד המשפטים המפורסמים הוא "הסנדלר הולך יחף".
- (15) משמעות המשפט הזה היא שאדם סובל ממחסור דווקא בתחום עיסוקו.
- (16) כאשר ייגמרו לי הרעיונות, אדע שהגיעה העת לפרוש מתפקידי במשרד הפרסום.
- (17) לא ברור כיצד זכתה קטאר באירוח משחקי המונדיאל ב-2022.
- (18) מי שלא הגיע, הפסיד מכיוון שהמופע הזה לא יחזור עוד במחיר כזה.
- (19) הידיעה כי החיים קצרים היא אחד המניעים העיקריים לפעילות האנושית.
- (20) השאלה אם יש משמעות לקיום האנושי, היא אחת השאלות הפילוסופיות הגדולות.
- (21) כל מה שתעלו בדעתכם, כבר עלה בדעתנו קודם.
- (22) אף על פי שאלפי ישראלים ראו את העב"מים שעופפו בשמים, החוקרים התייחסו אליהם בביטול.
- (23) בתי הקברות מלאים באנשים שחשבו שהעולם לא יסתדר בלעדיהם.
- (24) אחרי שהוקמה מדינת ישראל הוסכם כי לא תפעל תחבורה ציבורית בשבת.
- (25) מי שטוב לו ושמח כף ימחא.
- (26) בסוף כל טקס שנערך בישראל מכריז המנחה: "תם הטקס".

- (27) אף על פי שמשלוח דוא"ל הוא שיטה יעילה בהרבה מפקס, ישנם מוסדות ממשלתיים שבהם עדיין משתמשים רבות בפקס.
- (28) בעולם עדיין מתקיים ויכוח ער בסוגיה אם יש להוציא להורג בני אדם.
- (29) השאלה הגדולה ביותר הייתה מה הדרך הנכונה לפנות את היישובים ללא אלימות.
- (30) אילולא התחוללה השואה הנוראה, סביר שהעם היהודי היה מונה היום למעלה מ-20 מיליון נפש.
- (31) לאחר שסיירת מטכ"ל נכשלה במבצע החילוץ של החייל נחשון וקסמן, פרץ ויכוח מי יחידת העילית הטובה ביותר במדינה.
- (32) טענת משטרת ישראל בוויכוח הזה הייתה שהימ"מ היא היחידה הטובה ביותר.
- (33) ~~בסיירת מטכ"ל טענו: "למרות הכישלון בחילוץ אנחנו טובים יותר".~~
- (34) היות שהחדר לא היה מסודר לא מצאתי את הדף שחיפשתי.
- (35) לא בטוח שיימצאו כוכבים נוספים שבהם מתקיימים חיים.
- (36) אם בארזים נפלה שלהבת, מה יגידו אזובי קיר?
- (37) * בתשדיר המזהיר מפני חפצים חשודים, נאמר: "אל תיגע פן תיפגע".
- (38) * על אף שכאשר ממשלה נשענת על רוב דחוק של 61 חברי כנסת, היא שברירית, ניסיון העבר מראה שממשלות צרות החזיקו מעמד.

תרגיל 2

- לפניכם משפטים מורכבים. זהה בכל אחד את הפסוקית או הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי. כשמדובר בפסוקית תיאור, ציין את סוג התיאור.
- (1) הגיע הזמן שנעניק תשומת לב לאחד מכלי המטבח הכי פחות מוערכים - הפומפייה.
  - (2) אף על פי שלפומפייה הממוצעת יש ארבעה צדדים, רובנו משתמשים רק בשניים מתוכם.
  - (3) אנו משתמשים בשני הפתחים שמרסקים את המזון לרצועות עבות ולרצועות דקות.
  - (4) לפומפייה יש שני צדדים נוספים אשר מהווים תעלומה עבור רוב האוכלוסייה.
  - (5) כדי שנוכל להתקדם בהסבר, אנו נכנה צדדים אלו בשמות "הצד האלים" ו"הצד המחייך".
  - (6) אם תשפשף את ידך בצד האלים, כל העור יתקלף לך.
  - (7) הצד המחייך עשוי משלושה נקבים הפוערים פה סכיני כשהם מחייכים חיוך מעוות.
  - (8) מי יודע לשם מה נוצרו הצדדים הללו?
  - (9) מומחים טוענים כי הצד האלים משמש ליצירת רסקים וגרידות למיניהם - גבינות קשות, קליפות לימון ושאר פירות הדר.
  - (10) הצד המחייך הוא הצד המסתורי ביותר אשר מידע עליו כמעט נעדר לחלוטין.
  - (11) נראה שיצרני הפומפיות פיתחו צד זה על מנת שאנשים יחתכו באמצעותו תפוחי אדמה לציפס.
  - (12) על אף שהצד המחייך והצד האלים אינם בשימוש על ידי 99% מבני האדם, היצרנים מוסיפים לייצר אותם.
  - (13) הסיבה הביזארית לכך היא שארבעת הצדדים הם המאפשרים לפומפייה עמידה יציבה.

תרגיל 3

- (1) לפניכם משפטים מורכבים, שבהם מודגשת המילה "כי". קבעו את התפקיד התחבירי של הפסוקיות.
1. השמועות מספרות כי באזור משולש ברמודה אבדו עקבותיהן של ספינות רבות.
  2. רבי חובלים אחדים מעדיפים לבצע עיקוף של מאות קילומטרים כי הם פוחדים להתקרב למשולש ברמודה.
  3. הטענה כי יש משהו מוזר באזור משולש ברמודה הופרכה על ידי מספר חוקרים.
  4. בין השאר הוסבר כי ביחס לנפח התנועה הגדול באזור מספר האסונות הוא סטנדרטי.
- (2) לפניכם משפטים מורכבים, שבהם מודגשת המילה "אם". קבעו את התפקיד התחבירי של הפסוקיות.
1. השאלה אם האל יכול לברוא אבן שהוא אינו יכול להרים, היא תעתוע לוגי ולא קושיה על האמונה.
  2. אם תענה לי על שאלתי, אענה לך על שאלתך.
  3. התלמידים לא הבינו אם השיעור הסתיים.
- (3) לפניכם משפטים מורכבים, שבהם מודגשת המילה "שי". קבעו את התפקיד התחבירי של הפסוקיות.
1. חוקר הטבע גילה שארנבוניים מסוגלים לשחות.
  2. תצפיות רבות מחזקות את האמונה הרווחת שארנבוניים רצים במהירות רבה כמעט מכל טורף אחר בסביבתם.
  3. התקווה היחידה של השועלים היא שהארנבוניים לא ישימו לב להגעתם.
  4. נראה שהארנבוניים בורכו במספר סגולות הישרדות נדירות.

חלקים כוללים

מהו חלק כולל?

מושגי בסיס:

חלק כולל: רשימה של פריטים שמופיעה במשפט, שני פריטים ומעלה.
לפני הפריט האחרון ברשימה מופיעה מילת איחוי (בדרך כלל ו).
יוסי וחיים יצאו לטיול.

חוקי החלק הכולל:

- 1) חלק כולל אינו משפיע על סוג המשפט.
- 2) יש ארבעה סוגי קשרים בין מילות החלק הכולל. סוג הקשר נקבע על פי מילות הקישור שבתוכו:
  1. ריבוי והוספה: ו, ..., וגם, ..., ואף, **חיים וגם יוסי הם נחמדים.**
  2. ברירה: או
ראינו עכשיו את חיים או את יוסי?
  3. ניגוד: ולא, ..., לא... אלא..
ראינו את חיים ולא את יוסי.
  4. צמצום: למעט
כל הכיתה למעט יוסי הגיעה לטיול.
- 3) ההבדלה בין חלק כולל למשפט איחוי נעשית בעזרת "מבחן הנקודה": : החליפו את מילת האיחוי בנקודה של סוף משפט.
  1. קיבלתם שני משפטים עצמאיים? = משפט איחוי.
דני אכל ודביר ישן = דני אכל. דביר ישן = אפשרי = משפט איחוי.
  2. לא קיבלתם שני משפטים עצמאיים? = חלק כולל.
דני ודביר ישנו. דני. ודביר ישנו = לא אפשרי = חלק כולל.

חלק כולל – תיחום :

חוקי תיחום חלק כולל:

- 1) שני אגפיו של החלק הכולל חייבים להיות מקבילים משלוש בחינות:
  1. במילות היחס (אם יש) :
חשבנו על הבעיות ועל הפתרונות.
  2. בחלק הדיבור :
אחי הוא יפה ונחמד. (שתי המילים תארים)
  3. בתפקיד התחבירי :
אכלנו ביצים וסלט. (שתי המילים מושאים)
- 2) החזרות עוזרות לנו לקבוע את גבולותיו של החלק הכולל.
- 3) אם בחלק כולל אין חזרות – זאת שגיאה.
לא נכון : חשבנו על הבעיות והפתרונות.

תפקידו התחבירי של חלק כולל :

חוקי זיהוי תפקידו התחבירי של חלק כולל:

- 1) מזהים תפקיד תחבירי של חלק כולל בדיוק כפי שמזהים תפקיד תחבירי של מילה בודדת.
- 2) כאשר אנו מתבקשים לנתח מילים בודדות ואנו מגלים שהן פריט בתוך חלק כולל, עלינו לציין : חלק מ_____ כולל.
נועה ושלומית נסעו בחללית. נועה = חלק מנושא כולל.

תרגיל 1

לפניכם משפטים.

1. בכל משפט ציינו אם הוא משפט פשוט או שהוא משפט פשוט בעל חלק כולל.
2. אם המשפט בעל חלק כולל, ציינו את הקשר הלוגי שיש בין החלקים הכוללים (ריבוי והוספה, ניגוד, צמצום ובררה), וציינו את תפקידו התחבירי של החלק הכולל.
3. ציינו את תפקידן התחבירי של המילים המודגשות בקו.
  - (1) אני סומך על המפקדים ועל החיילים שלנו.
  - (2) הקור והגשם מבריחים את הישראלים אך לא את התיירים.
  - (3) לעולם אל תצעק עליי.
  - (4) בעקבות הודעת דובר המשטרה על תפיסת חשודים וחשודות במעשה הנפשע אנחנו יכולים להירגע.
  - (5) בחתונת ביתו של מפכ"ל המשטרה השתתפו לא רק שוטרים בכירים אלא גם חברי כנסת.
  - (6) אמצעי תקשורת רבים נקלעו למצוקה כספית בשנים האחרונות בשל הירידה בהיקף רכישת פרסומות.
  - (7) את ואני עומדים לנסוע לחו"ל לתקופה ממושכת.
  - (8) אתמול נרשמו טמפרטורות גבוהות בנגב, בערבה ובבקעת הירדן.
  - (9) לאור הצטיינותו בלימודים ובשל הלחץ של הוריו למד חברי הנדסת חשמל באוניברסיטה היוקרתית MIT בארצות הברית.
  - (10) סטודנטים רבים לומדים מקצועות מעשיים, כגון: הנדסה, מדעי המחשב, רפואה, ראיית חשבון ומשפטים.
  - (11) הצטיינתי בכל המקצועות להוציא חינוך גופני.
  - (12) הכלכלה הישראלית אינה מבוססת על אוצרות טבע, אלא על הון אנושי.
  - (13) על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים.
  - (14) דוד בן גוריון היה ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון של מדינת ישראל.
  - (15) טום וג'רי הם מהדמויות המצוירות המפורסמות ביותר בעולם.
  - (16) השם הנפוץ בעולם הוא מוחמד.
  - (17) כולם הגיעו לאירוע, חוץ מנשיא המדינה.

- (18) אני או אתה נזכה בפרס הראשון בפסטיבל.
- (19) מחירי הדלק הוזלו בחודשים סיוון, תמוז ואב.
- (20) לי ולך נכונו חיים מאושרים במושב הזה.
- (21) התעשרתי מעבודה קשה, ולא מזכייה בפיס.
- (22) * בתשרי נתן הדקל פרי שחום נחמד.
- (23) * שתיים הוא המספר הזוגי הראשוני היחיד.

תרגיל 2

לפניכם משפטים מסוגים שונים.
ציינו את סוגו התחבירי של כל משפט ותחמו את האיברים ואת הפסוקיות. אם יש במשפטים חלקים כוללים, תחמו אותם וציינו את תפקידם התחבירי.
ציינו את התפקיד התחבירי של המילים המודגשות בקו.

- (1) חופש אינו תלוי בגודל הכלוב, אלא בבעל המפתח.
- (2) מארק טווין אמר: "קיימים שלושה סוגי שקרים: שקרים, שקרים גסים וסטטיסטיקה".
- (3) לאדם ניתנו שתי אוזניים ופה אחד כדי שיקשיב יותר משידבר.
- (4) ניסיון הוא בית ספר טוב, אבל מחירו גבוה.
- (5) רק שני דברים הם אינסופיים: היקום והטמטום האנושי, ואני עדיין לא בטוח בקשר ליקום. (אלברט איינשטיין)
- (6) לדעת הרב שלמה אבינר, המוות אינו מקור לפחד אלא ריקנות החיים.
- (7) האמת מתבטאת בדרך כלל בפשטות, ולא בהכפלה ובסיבוך של דברים.

תרגיל 3

- לפניכם משפטים מסוגים שונים.
1. ציינו את סוגו התחבירי של כל משפט ותחמו את האיברים ואת הפסוקיות.
  2. אם יש במשפט פסוקיות, קבעו את תפקידן התחבירי.
  3. אם יש במשפטים חלקים כוללים, תחמו אותם וציינו את תפקידם התחבירי.
  4. ציינו את התפקיד התחבירי של המילים המודגשות בקו.
- (1) פסימיות היא מותרות שיהודי אינו יכול להרשות לעצמו ולבני עמו.
  - (2) חשיבה לוגית תוביל אותך מ-A ל-B, ואילו הדמיון יוביל אותך מכל מקום ולכל מקום.
  - (3) אלברט איינשטיין העריך שבמלחמת העולם הרביעית אנשים יילחמו במקלות ובאבנים.
  - (4) ידוע כי כחמישים אחוז מהמקצועות של ימינו יהיו מיותרים בקרוב בעקבות קיומם של רובוטים ושל בינה מלאכותית.

- (5) הארי הודיני שהתפרסם כקוסם, כפעלולן ובעיקר כאומן היחלצות מאזיקים ומכבלים היה לאמיתו של דבר יהודי הונגרי בשם אריך ווייס שהיגר לארה"ב בסוף המאה התשע עשרה.
- (6) עקב גל החום בארץ ובגלל מחסור במזגנים בכיתות ובחללי העבודה החליטה ההנהלה על סיום הלימודים בשעה מוקדמת.
- (7) יהודי שושן לא אכלו ולא שתו דבר במשך שלושה ימים מכיוון שאסתר המלכה ציוותה עליהם זאת.

תרגיל 4:

לפניכם זוגות של משפטים המכילים ו' החיבור. ציינו ליד כל משפט אם הוא משפט איחוי, משפט פשוט בעל נשוא מורחב או משפט פשוט בעל חלק כולל.

(3) ענו על הסעיפים הבאים:

1. נטלי הולכת למשמרת בוקר, ועדנה חוזרת ממשמרת לילה.
2. רמת הקושי של המשימות הולכת וגדלה.
3. התינוקת זוחלת והולכת.

(4) ענו על הסעיפים הבאים:

1. המנהל שב והתנצל על האירוע.
2. המנהל שב לחדר, והילדים התנצלו בפניו על האירוע.
3. המנהל שב לחדר והתנצל על האירוע.

(5) ענו על הסעיפים הבאים:

1. המדריכים בחרו את המסלול הקשה יותר, והילדים חזרו מן הטיול עייפים מאוד.
2. המדריכים חזרו והזהירו אותנו שנתרחק מן המצוק.
3. המדריכים קפצו לקיוסק וחזרו מיד.
4. הלכנו וחזרנו.

(6) ענו על הסעיפים הבאים:

1. השוטר מיהר והפסיק את המסיבה.
2. השוטר מיהר למקום והפסיק את המסיבה.
3. השוטר מיהר מאוד למסיבה, ולמזלו הוא לא הפסיד אותה.

תמורה מסכמת ותמורה מפרטת:

מושגי בסיס:

ביטוי מכליל: ביטוי כללי לרשימה של פריטים.

תפוז, אשכולית, לימון – פירות הדר.

תמורה מסכמת: ביטוי מכליל המופיע לאחר רשימת הפריטים.

שני וחנה, התאומות, שונות מאוד זו מזו. התאומות = תמורה מסכמת.

תמורה מפרטת: רשימת פריטים המופיעה לאחר ביטוי מכליל.

התאומות, שני וחנה, שונות מאוד זו מזו. שני וחנה = תמורה מפרטת.

חוקי התמורה המסכמת והתמורה המפרטת:

(2) לעיתים מוצגת במשפט לא רק רשימה של פריטים (שהיא החלק הכולל) אלא גם ביטוי שכולל את כולם יחד (נקרא: ביטוי מכליל).

(2) במקרה כזה, התפקיד התחבירי של כל אחד מן השניים ייקבע לפי הסדר שלהם. האחרון מביניהם הוא תמיד תמורה. שני וחנה, התאומות, שונות מאוד זו מזו. התאומות = תמורה. התאומות, שני וחנה, שונות מאוד זו מזו. שני וחנה = תמורה.

(3) סימני פיסוק בין הביטוי המכליל לפירוט:

1. כאשר הביטוי המכליל מופיע קודם: ביטוי מכליל: פרט, פרט ופרט. **אני אוהב מאוד פירות הדר: אשכולית, תפוז וקלמנטינה.**
2. כאשר הפירוט מופיע קודם: פרט, פרט, פרט – ביטוי מכליל. **אני אוהב מאוד אשכולית, תפוז וקלמנטינה – פירות הדר.**

הוספת ביטוי מכליל למשפט:

חוקי הוספת ביטוי מכליל למשפט:

- (1) יש למצוא ביטוי שכולל בתוכו את כל הפריטים.
- (2) ביטויים מכלילים שימושיים:

1. אנשים שונים
2. דברים שונים
3. זמנים שונים
4. מקומות שונים
5. גורמים שונים
6. אופנים שונים
7. דרכים שונות
8. תחומים שונים
9. תופעות שונות
10. מאפיינים שונים

תרגיל 5:

הוסיפו ביטוי מכליל או תמורה מסכמת למשפטים שלפניכם:

- (1) ישראל זכתה במדליה אולימפית בג'ודו, בשיט מפרשיות ובשיט קאנו.
- (2) המשטרה מתקשה להתמודד עם הפשע ברחובות בשל מחסור במשאבים ובגלל בעיית מנהיגות.
- (3) המים בישראל מגיעים מהכנרת, מאקוויפר החוף וממתקני התפלה.
- (4) המחשב והטלפון פועלים בשיטה הדיגיטלית.
- (5) אהוד אולמרט ודוד בן גוריון היו משפטנים.
- (6) נעמי שמר כתבה את "על הדבש ועל העוקץ", את "ירושלים של זהב" ואת "חורשת האקליפטוס".
- (7) אני שוקלת ללמוד היסטוריה ופילוסופיה.
- (8) הילדים של היום צופים בטלוויזיה, בוהים במסך המחשב ומקלידים בטירוף בטלפון הנייד.
- (9) העולם המערבי סובל מהתמכרות לטלפון הנייד ולחומרים כימיים.
- (10) המדינות הנחשלות סובלות מרעב, ממחלות ומאלימות.

תרגיל 6:

- הוסיפו תמורה כוללת למשפטים אלה:
- (1) ביקרנו במספר ערי בירה באירופה.
  - (2) הצלחתו של המפעל תלויה במספר גורמים.
  - (3) על שלושה דברים העולם עומד.
  - (4) אני אוהב מאכלים של יוצאי תימן.
  - (5) התחביר עוסק במספר סוגי משפטים.
  - (6) כדי שיתקיים משפט ייחוד צריכים להימצא במשפט שני רכיבים.
  - (7) כדי להצליח בחיים נדרשות כמה תכונות.
  - (8) על שטרי הכסף הישראליים הופיעו דמויות של פוליטיקאים.
  - (9) בדגל ארצות הברית יש שתי צורות.
  - (10) תבלינים משפרים את טעמו של המאכל.

המרות

הנחיות כלליות:

מושגי בסיס:

שאלת המרה: משימה של בניית משפט מחדש בהתאם להוראות ספציפיות. יש מורים הקוראים למשימות אלה "שחבור".

חוקי ההמרות:

- (1) בשאלות המרה ניתן לערוך מספר שינויים במשפט אחד (בדרך כלל מדובר בשינוי עיקרי אחד, שגורר כמה שינויים אחרים).
- (2) מותר להוסיף ולגרוע מילים – אך באופן מינימלי.
  1. אם לא נתבקשנו בפירוש, לא נוסיף ולא נגרע מילים הנושאות תוכן מובהק, כגון: **שולחן, נסיעה, לפרסם.**
  2. השינויים יהיו בדרך כלל במילות קישור, במילות יחס ובמילות עזר כגון: **הוא, אלא, לפי, על, את...** וכן בסדר המשפט.
- (3) עליכם לפסק את המשפט שכתבתם לפחות פיסוק בסיסי:
  1. נקודה/סימן שאלה/סימן קריאה בסוף המשפט.
  2. פסיקים בין איברים ובסיום פסוקיות.
  3. מירכאות לפני דיבור ישיר ואחריו.
- (4) לשאלות המרה לעתים קרובות יש מספר תשובות אפשריות. גם אם התשובה שמוצגת באתר אינה בדיוק התשובה שאליה הגעתם, יכול להיות שצדקתם. העיקר הוא להבין את העיקרון.
- (5) בתום משימת ההמרה חשוב לוודא שני דברים:
  1. שביצעתם את המשימה המופיעה בשאלה.
  2. שהמשפט שקיבלתם בסופו של דבר הוא תקין.

המרות בין סוגי משפטים:

תהליך ההמרה מסוג משפט אחד לאחר:

- (1) נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
- (2) אם יש צורך, נהפוך את סדר המשפט.
הטיול התקיים על אף שירד גשם. ← ירד גשם ועל אף זאת הטיול התקיים.
- (3) אם יש צורך, "ננטרל" פעלים או "נפתח" פעלים.
התלמיד הצליח מפני שהתאמץ. ← התלמיד הצליח בגלל מאמציו.

תרגיל 1:

המירו את המשפטים שלפניכם למשפט מסוג אחר ושמרו על אותו קשר לוגי.

- (1) בשל פרסום שמו של החשוד בעיתון פוטר אשתו מעבודתה.
- (2) חל גידול במספר העולים מצרפת בעקבות גל הפיגועים במדינה.
- (3) אף על פי שהאוכלוסייה בישראל גדלה בכל שנה, מספר מיטות האשפוז כמעט לא השתנה בעשור האחרון.
- (4) למדנו למבחן מספר שעות, ולאחר מכן יצאנו למסיבה.
- (5) אם תפרוץ שביתה בנמלי הים של ישראל, היבואנים עלולים להיפגע כלכלית.
- (6) תרמנו דם בשביל להציל חיים של אחרים.
- (7) לפני מותו ציווה דוד בן גוריון לקבור אותו בנגב.
- (8) בניגוד לשגשוג במרכז הארץ בפריפריה מפעלים רבים נסגרים.
- (9) לאחר שנסגרו רוב בתי הספר המקצועיים בישראל, החלו תלמידים רבים לנשור מלימודים עיוניים.
- (10) היום פורים, ובשל כך כל הארץ שמחה וצוהלת.
- (11) במקרה של הגרלה קשה לישראל בסיבוב הראשון של ליגת האלופות הסיכוי של הנבחרת לעלות לשלב הבא אפסי.
- (12) לאור התוצאות המפתיעות של ורד במבחנים במתמטיקה החליטה הנהלת בית הספר לאפשר לה לקפוץ ל-5 יחידות לימוד.
- (13) אם שותים, לא נוהגים.
- (14) ראש העיר התנגד להקמת מגדל מגורים נוסף בשכונה על אף המחסור בדירות בעיר.
- (15) דניאל חזר לביתו לאחר שבית המשפט זיכה אותו מאשמת רצח.

- 16) בכנסת יש 120 חברים, ואילו בסנאט האמריקני יש 100 חברים.
- 17) מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, לפיכך יש בה לפעמים התנגשויות בין הערכים היהודיים לערכים הליברליים.
- 18) היום הלכה לעולמה רעיית נשיא ארצות הברית לשעבר לאחר מאבק קשה במחלת הסרטן.
- 19) דודי שמש מותקנים על גגות רוב הבתים בישראל כדי לנצל את אנרגיית השמש לחימום מי רחצה.
- 20) אחרי שעיתונים יומיים החלו להינתן לאנשים חינם, העיתונים היומיים הוותיקים קרסו.
- 21) העיתונות הכתובה נדרשה לעשות "חישוב מסלול מחדש" בעקבות פריצתו של האינטרנט לחיינו.
- 22) הרשתות החברתיות טומנות בחובן סכנות חברתיות גדולות לצד יתרונות גדולים מאוד.
- 23) היות שמדינת ישראל כמעט אינה משקיעה בשיקום אסירים, רבים מהאסירים חוזרים לבית הכלא לתקופת מאסר נוספת.
- 24) למרות שהוא מאחורי סורג ובריא, הוא ממשיך לנהל את העולם התחתון. בשעה שבאפריקה הרעב מכה בעוצמה, בעולם המערבי אנשים זורקים אוכל רב לפח.

המרת תפקיד תחבירי של פסוקית:

תהליך ההמרה של תפקידה התחבירי של פסוקית במשפט:

- 1) נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
- 2) כאשר המשימה מציינת זאת במפורש, יש להמציא חלקים מן המשפט בעצמנו.
החתול מת. ← החתול מת כי היה זקן מאוד.
- 3) אם יש צורך, נהפוך את הפועל מסביל לפעיל או מפעיל לסביל.
בעקבות זאת יש לשנות גם את נושא המשפט.
נאמר לנו על ידי הרופאים שמצבו של החולה יציב. ← הרופאים אמרו לנו שמצבו של החולה יציב.
- 4) אם יש צורך, ננטרל את הפועל במשפט בכך שנהפוך אותו לשם פעולה.
סבא שמת שהנכדים באים לבקר אותו. ← השמחה של סבא היא שהנכדים באים לבקר אותו.

תרגיל 2:

לפניכם משפטים מורכבים ובהם פסוקית. בכל משפט עליכם להמיר את תפקיד הפסוקית לפי ההנחיה.

- (1) המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור סיבה :
אם התלמידים יהיו מעורבים בתכנון הלימודים בבית ספרם, הישגיהם בלימודים ישתפרו.
- (2) המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור זמן :
אם התלמידים יהיו מעורבים בתכנון הלימודים בבית ספרם, הישגיהם בלימודים ישתפרו.
- (3) המירו את המשפט למשפט בעל פסוקית תכלית :
אם התלמידים יהיו מעורבים בתכנון הלימודים בבית ספרם, הישגיהם בלימודים ישתפרו.
- (4) המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור ויתור :
אם לומדים היטב למבחנים של המורה הזאת, מצליחים בהם.
- (5) המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור תנאי :
כשמחליטים לנסוע לטיול מסביב לעולם, צריך לחסוך כסף רב.

תרגיל 3:

לפניכם משפטים שבכל אחד מהם פסוקית נושא או פסוקית מושא.

1. ציינו מה תפקיד הפסוקית במשפט הנתון.
2. אם במשפט יש פסוקית מושא, כתבו את המשפט מחדש כך שהפסוקית תהפוך לפסוקית נושא. אם במשפט יש פסוקית נושא, כתבו את המשפט מחדש כך שהפסוקית תהפוך לפסוקית מושא.
3. המירו כל פסוקית בכל משפט לפסוקית נושא.
4. המירו כל פסוקית בכל משפט לפסוקית לוואי.

- 1) לא מובן לנו איך ממשיכים לגבות את התשלום הזה למרות ביטול העסקה.
- 2) קריין החדשות הודיע לכל עם ישראל: "ראש הממשלה יצחק רבין הלך לעולמו".
- 3) לא אמרו לתלמידים מדוע בוטל הטיול השנתי.
- 4) למומחי ביטחון ברור שהיה פה מחדל אבטחתי חמור.
- 5) הידעת שהתנ"ך הוא הספר הנגנב ביותר מחנויות הספרים בעולם?
- 6) לדעת שר האוצר, לא סביר שמנהלים בכירים מרוויחים מיליונים בשנה, ואילו עובדים בחברותיהם מרוויחים לפעמים שכר מינימום.
- 7) "אל יתהלל חוגר כמפתח" נכתב בתנ"ך.
- 8) המלכה עדיין לא החליטה מי יהיה יורש העצר של הממלכה.
- 9) התברר שיש לי שבר באגן הירכיים.
- 10) בישיבת ועד העובדים סיכמו שהעובדים ישבתו במקרה של דחיית דרישות השכר שלהם.

המרת משפט עם הסגר במשפט מורכב

מושגי בסיס:

משפט מורכב: משפט המכיל פסוקית.

הפרופסור טען שטעיתני.

הסגר: ציטוט בתוך משפט פשוט.

לדברי הפרופסור, הוא טעה.

תהליך ההמרה של משפט מורכב והסגר:

- משפטים שבהם מישהו מוסר מידע כלשהו ניתן לבנות בשני אופנים: משפט מורכב או הסגר.
משפט מורכב: אחותי טוענת שאין לה כינים.
משפט פשוט עם הסגר: לטענת אחותי, אין לה כינים.
- הדרך לעשות זאת היא "לנטרל" פעלים או "לפתח" פעלים.
אחותי טוענת שאין לה כינים. ← לטענת אחותי, אין לה כינים.
- אם לא ניתן להמיר את הפועל להסגר, ניתן להשתמש בביטויי הסגר מקובלים.
אחותי אמרה שאין לה כינים. ← לדברי אחותי, אין לה כינים.

תרגיל 4:

לפניכם משפטים המוסרים דיבור. ציינו לגבי כל אחד אם המשפט פשוט או מורכב, והמירו כל משפט מורכב לפשוט וכל משפט פשוט למורכב.

- (1) על פי הודעת מנכ"ל חברת אל על לנוסעים במחלקת התיירים, הוא מתכוון לפנק אותם בארוחות גורמה.
- (2) מומחים טוענים שמזג האוויר ילך ויתחמם בשנים הבאות.
- (3) נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן סבור שנוזקה של הנוכחות האמריקאית באפגניסטן רב מתועלתה.
- (4) לדברי יו"ר העמותה, משרד החינוך נהג בשנים קודמות לתקצב באופן חלקי העשרה מוזיקלית בשעות הלימודים.
- (5) חברת הכנסת גרבין אומרת שההידרדרות במצב הבטחוני היא תוצאה ישירה של ההתנהלות הפחדנית של הממשלה בקיץ האחרון.
- (6) מנהל בית הספר טען שלצד ההשקעה בתלמידים חלשים צריך להשקיע גם בתלמידים מחוננים.
- (7) לפי יו"ר וועד התלמידים הארצי, זמני בחינות הבגרות אינם ארוכים דיים.
- (8) בספר היד החזקה לרמב"ם נכתב שהלוואה ללא ריבית היא הדרך המועדפת לקיום מצוות צדקה.
- (9) אנו מצטערים שבנות בריתנו נחלו תבוסה בקרבות הבלימה.
- (10) לפליאתי, הכיתה גדושה לעייפה בתלמידים.
- (11) נראה שיעקב אחי הקטן נגמל מהטיטולים לחלוטין.
- (12) אישרתי את בואי לחתונה, כמובן.
- (13) קרנר (2004) וגומבץ (2007) מסכימים כי הדרך לחינוך הציבור עוברת במקרים מסוימים דרך אכיפה בלתי מתפשרת של החוקים החדשים.
- (14) כאמור, הרמטכ"ל אינו מתנגד לעצם הביקורת אלא לבחישה של מדינות זרות בעניין.
- (15) דוד שלי הוא שר הבריאות, כידוע לכולכם.

דרכי מסירת הדיבור:

מושגי בסיס:

- דיבור ישיר: ציטוט מדויק.
- הפרופסור אמר: "טעיתי".
- דיבור עקיף: ציטוט לא מדויק.
- הפרופסור אמר שהוא טעה.
- הסגר: ציטוט בתוך משפט פשוט.
- לדברי הפרופסור, הוא טעה.

תהליך ההמרה של דרכי מסירת הדיבור:

- נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
- נשנה את הגופים במשפט בהתאם.
אחותי טוענת שאין לה כינים. ← אחותי טענה: "אין לי כינים".
- אם יש צורך, "ננטרל" פעלים או "נפתח" פעלים.
אחותי טוענת שאין לה כינים. ← לטענת אחותי, אין לה כינים.

תרגיל 5:

חלק 1

לפניכם משפט:

מנהלת בית הספר אמרה לתלמידים הנכשלים שהיא מתכוונת לאפשר להם לעלות כיתה במקרה של שיפור בציוניהם במבחני סוף השנה.

- א. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור ישיר.
- ב. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נשוא בדיבור ישיר.
- ג. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נושא בדיבור עקיף.
- ד. המירו את המשפט למשפט פשוט בעל הסגר.

חלק 2

לפניכם משפט:

"הנחיתי את צה"ל להיערך לכל התפתחות בגבול הצפוני של המדינה" טען הרמטכ"ל במסיבת עיתונאים.

- א. קבעו את סוגו התחבירי של המשפט הנתון. אם הוא מורכב, ציינו את תפקיד הפסוקית שבו.
- ב. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור עקיף.
- ג. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נשוא בדיבור ישיר.
- ד. המירו את המשפט למשפט פשוט.

חלק 3

לפניכם משפט:

על פי הודעת מנכ"ל חברת אל על לנוסעים במחלקת התיירים, הוא מתכוון לפנק אותם בארוחות גורמה.

- א. קבעו את סוגו התחבירי של המשפט.
- ב. מהו התפקיד התחבירי שמציין את הדובר במשפט?
- ג. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור עקיף.
- ד. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור ישיר.
- ה. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נשוא בדיבור ישיר.

המרת קשר לוגי:

תהליך ההמרה של קשר לוגי:

- (1) נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
- (2) אם יש צורך, נשנה את זמן הפעלים שבמשפט.
אבקר את סבתא כדי לשמח אותה. ← סבתא שמחה כי ביקרתי אותה.
- (3) אם יש צורך, ניצור מאזכרים כדי למנוע כפילויות.
הילד סיים את כל האוכל מהצלחת. הילד קיבל סוכריה. ← הילד סיים את כל האוכל מהצלחת ולכן הוא קיבל סוכריה.
- (4) אם יש צורך, נהפוך את המשפט מחיובי לשלילי או משלילי לחיובי.
אילו היה כביש החוף פקוק, הייתי נאלצת לנסוע דרך כביש 6. ← כביש החוף לא היה פקוק, ולכן לא נאלצתי לנסוע דרך כביש 6.

תרגיל 6:

- (1) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של סיבה ותוצאה.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של ויתור והסתייגות:
הבריונים התנכלו לילדים משום שהילדים היו חלשים מהם.
- (2) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של תנאי.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של סיבה ותוצאה:
אם לא יינקטו צעדים חריפים בעניין, מחירי הדירות בישראל ימשיכו לטפס.
- (3) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של ניגוד.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של זמן:
בצמרת הארגון נחשפו שחיתויות חמורות אבל הן טופלו.
- (4) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של זמן.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של תכלית:
העיתונאי רצה לוודא את אמינות הנתונים שקיבל עד הפרט האחרון לפני שיצא אִתָּם לתקשורת.
- (5) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של השוואה.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של ויתור והסתייגות:
במדינות המפותחות האוכלוסייה הולכת ומתמעטת, ואילו בישראל האוכלוסייה

הולכת וגדלה.

- (6) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של סיבה ותוצאה. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של זמן: בעשרות השנים האחרונות כלי הטיס התפתחו מאוד, ולכן ניתן כיום להגיע לכל נקודה בעולם בתוך יום או יומיים לכל היותר.
- (7) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של זמן. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של סיבה ותוצאה: לאחר שהכריז בן גוריון על הקמת מדינת ישראל, תקפו צבאות ערב את המדינה הצעירה.
- (8) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של ויתור והסתייגות. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של תנאי: גם אם תישאר ער במשך כל הלילה שלפני המבחן ותלמד, יש סיכוי טוב שתיכשל בו.
- (9) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של סיבה ותוצאה. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של השוואה: עלינו לשמור על טוהר הנשק דווקא מפני שאויבינו אינם שומרים עליו.
- (10) לפניכם משפט ובו קשר לוגי של תנאי. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של סיבה ותוצאה: אילו ידעו היפנים שהאמריקנים ישליכו עליהם פצצות אטום, הם לא היו תוקפים את האמריקנים בפרל הרבור.

תרגיל 7

לפניכם שלושה משפטים:

- I. שכר המינימום עלה.
II. עובדים רבים לא יכלו להתפרנס בכבוד.
III. עובדים רבים פוטרו.

1. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי מתאים.
2. המירו את משפטים I ו-II למשפט פשוט בקשר לוגי מתאים.
3. המירו את משפטים I ו-III למשפט איחוי בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
4. המירו את משפטים I ו-III למשפט מסוג כלשהו בקשר לוגי של זמן.

תרגיל 8

לפניכם שלושה משפטים :

- I. לישראל יש בעיות ביטחוניות רבות.
  - II. תקציב הביטחון של ישראל גדול מאוד.
  - III. ישראל אינה משקיעה מספיק בחינוך.
-
1. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
  2. המירו את משפטים I ו-II למשפט פשוט בקשר לוגי מתאים.
  3. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי של תכלית.
  4. המירו את משפטים II ו-III למשפט מורכב בקשר לוגי מתאים.
  5. המירו את משפטים II ו-III למשפט מורכב בקשר לוגי של תנאי בטל.
  6. כתבו משפט איחוי בקשר לוגי של השוואה שבו משפט III ישמש איבר א. הוסיפו איבר ב.

הוספת פסוקית לוואי למשפט:

מושגי בסיס:

פסוקית לוואי: פסוקית המספקת מידע נוסף על אחד משמות העצם שבמשפט.
החתול שקנה לי אבא הוא חתול סיאמי.

תהליך הוספת פסוקית לוואי למשפט:

נחבר את המשפטים בעזרת מילת הקישור ש', אשר או ה' הזיקה. נציב מילה זו מיד לאחר ביטוי חוזר הקיים בשני המשפטים.
פייסבוק מתפרנסת מפרסום ממוקד לאנשים לפי תחומי העניין שלהם. ברשות פייסבוק נתונים אישיים רבים על אנשים. ← פייסבוק שברשותה נתונים אישיים רבים על אנשים, מתפרנסת מפרסום ממוקד לאנשים לפי תחומי העניין שלהם.

תרגיל 9

- לפניכם זוגות משפטים. הפכו כל זוג משפטים למשפט אחד.
- (1) תחרות האירוויזיון היא תחרות הזמר השנתית של איגוד השידור האירופי. ישראל משתתפת באירוויזיון משנת 1973.
  - (2) הנורות היוקרתיות דלקו כל הלילה. הנורות היוקרתיות נתרמו על ידי ג'ובאני.
  - (3) הצוללנים לא מצאו זכר לספינה. הספינה נעלמה לפני חודשיים כ-50 ק"מ מקפריסין.
  - (4) התחרות תיפתח מחר בכיכר העיר. רק כלבים גזעיים רשאים להשתתף בתחרות.
  - (5) האפליקציה WAZE פותחה על ידי חבורת ישראלים. האפליקציה WAZE מסייעת לאנשים להגיע במהירות המרבית ממקום למקום.
  - (6) בית הספר מעודד כישרונות צעירים. בית הספר צפוי להגיע למקום הראשון בתחרות השחמט לנוער.
  - (7) המנהל החדש אינו מכבד את זכויותי הבסיסיות. המנהל החדש הגיע רק אתמול.
  - (8) החיילים מעדיפים לתקוף עכשיו בכל הכוח על אף הסכנה. החיילים מתגייסים לצבא כדי להילחם.
  - (9) ברחבי העיר משוטטות מספר מכוניות של מדבירים. מכוניות של מדבירים נוהגות להשמיע מוזיקה עליזה בשילוב אפקטים משעשעים.
  - (10) על הנסיך ג'ונגו המטורף נדבר בשבוע הבא. ג'ונגו המטורף הביא את ממלכתו אל עברי פי-פחת.

איחוד משפטים:

תהליך איחוד המשפטים:

- (1) נחבר את המשפטים בעזרת מילות קישור מתאימות.
החתול אכל. החתול היה רעב. ← החתול אכל כי החתול היה רעב.
- (2) ניצור מאזכרים כדי למנוע כפילויות.
החתול אכל כי החתול היה רעב. ← החתול אכל כי הוא היה רעב.

תרגיל 10

- (1) הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
  - א. עלותה של הוצאת ספר באופן עצמאי עשויה להגיע כמה עשרות אלפי שקלים.
  - ב. עלות הוצאת ספר מורכבת מעריכה, מעיצוב גרפי ומהדפסה.
  - ג. האתגר הגדול בהוצאת ספר באופן עצמאי הוא השיווק שלו.
- (2) הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
  - א. המנונים רבים של מדינות מעודדים את בני המדינה להילחם על ארצם.
  - ב. ההמנון הצרפתי מעודד את העם הצרפתי להילחם על ארצו.
  - ג. ההמנון של מדינת ישראל עוסק רק בגעגועי עם ישראל לארצו בימי גלותו.
- (3) הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
  - א. לקראת הלידה ראשו של העובר צריך להיות כלפי מטה.
  - ב. בחודשי ההיריון הראשונים העובר הוא קטן יחסית.
  - ג. בחודשי ההיריון הראשונים העובר יכול להתהפך במי השפיר כרצונו.
- (4) הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
  - א. המאפיינים הגיאוגרפיים של המדינה משפיעים מאוד על הפוליטיקה שלה ועל ערכיה.
  - ב. ארצות הברית היא מדינה מוקפת ים ללא כל אויבים בטווחים של אלפי קילומטרים.
  - ג. ארצות הברית יכולה להרשות לעצמה להיות ליברלית ופתוחה יותר ממדינות אחרות.

- 5) הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
- א. שר החקלאות הציע להעביר את חתולי הרחוב לארצות אחרות במקום לסרס אותם.
  - ב. שר החקלאות הוא אורי אריאל.
  - ג. שר החקלאות הוא אדם דתי.
  - ד. על פי המסורת היהודית הסירוס אסור.
- 6) הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
- א. המחשבים הראשונים מילאו חדר שלם.
  - ב. המחשבים הראשונים ביצעו פעולות שכיום מבצע מחשבון כיס פשוט.
  - ג. אין לזלזל בהישגיהם של ממציאי העבר.
  - ד. ההמצאות החדשניות של ימינו מתבססות על ההמצאות של העבר.
- 7) הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
- א. כלי רכב ישנים עשויים לשרוד שנים רבות עם טיפול נכון.
  - ב. כלי הרכב החדשים מלאים שכלולים ואביזרי נוחות.
  - ג. יש אנשים שמעדיפים דווקא כלי רכב ישנים.
  - ד. כלי רכב ישנים הם מכניים ונטולי מחשבים.
- 8) הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
- א. חז"ל אומרים שירושלים נחרבה בגלל שנאת חינם.
  - ב. יש שסבורים שהחורבן הגיע כעונש מלמעלה על שנאת החינם.
  - ג. למעשה חז"ל התכוונו לסיבות ההיסטוריות שמהן השתלשל החורבן.
  - ד. ירושלים שלפני החורבן הייתה שקועה במלחמות אחים שהחלישו את היהודים מאוד.
- 9) הפכו את חמשת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות.
- א. הזנבנים הם ציפורים ייחודיות החיות בנגב ובערבה.
  - ב. הזנבנים שלהבו את דמיונם של חוקרים רבים.
  - ג. הזנבנים מנהלים חיים קבוצתיים לחלוטין.
  - ד. בגידול גוזלי הזנבנים שותפה הקבוצה כולה, ולא רק ההורים.
  - ה. לחיים קבוצתיים במידה עמוקה כזאת אין כמעט שום דוגמה נוספת בעולם הטבע.

פיצול משפט:

תהליך חלוקת המשפט למשפטים קצרים:

- (1) נחלק את המשפט המקורי ליחידות תוכן קטנות שניתן לבנות מהן משפטים עצמאיים. לצורך החלוקה נעזר במילות הקישור.
על אף שהאופוזיציה התנגדה לרפורמה בכל תוקף, היא בוצעה. ← האופוזיציה התנגדה לרפורמה בכל תוקף. היא בוצעה.
- (2) נוודא שבכל אחד מן המשפטים החדשים יש נושא ונושא: [פועל + מי (פועל)], או אוגד.
דודי עלה לישראל בגלל אהבתו לארץ. ← דודי עלה לישראל. הוא אוהב את הארץ.
- (3) נבאר מאזכרים.
דודי עלה לישראל. אוהב את הארץ. ← דודי עלה לישראל. דודי אוהב את הארץ.
- (4) אם הדבר נדרש, נסדר את המשפטים לפי סדר ההתרחשות.
דודי עלה לישראל. דודי אוהב את הארץ. ← דודי אוהב את הארץ. דודי עלה לישראל.

תרגיל 11:

- (1) לפניכם משפט. חלקו אותו לשני משפטים פשוטים.
התקשורת איננה רק אמצעי לדיווח על המציאות אלא גם כלי להשפיע עליה.
- (2) לפניכם משפט. חלקו אותו לשני משפטים פשוטים.
הקיפודים מתגוננים מפני כל העולם בעזרת קוציהם, אולם הדבר גם גורם להם להידרס שוב ושוב בכבישים.
- (3) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים.
מתבגרים רבים מעריצים את הספר "הנסיך הקטן" מכיוון שהוא קורא תיגר על עולם המבוגרים שגם הם נוטים לתעב.
- (4) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים.
כיום הממשלה ממעטת להקים יישובים חדשים ובמקום זה משקיעה בעיבוי יישובים קיימים על מנת לחסוך את עלות התשתיות.

- (5) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים.
עלות הייצור היא החלק הזניח בעלותם של רוב המוצרים, שמשקללת בתוכה – מלבד את הרווחים שהמוכר מעוניין לשלשל לכיסו - גם את השינוע ואת השיווק למשל.
- (6) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים.
מלכת אנגלייה, שעלתה על כסאה רק לפני שנתיים, כבר מחוללת מהומות רבות בשדה הפוליטי, על אף שלמעשה אין לה כל מעמד חוקי.
- (7) לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים.
ישראל היא אמנם מדינה קטנה וענייה באוצרות טבע, אולם יש ברשותה הון אנושי ולכן היא נחשבת למעצמת היי-טק.
- (8) לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים.
על אף שהרכבות הן אחד מכלי התחבורה המנועיים הקדומים ביותר, הן ממשיכות לשרת מיליוני נוסעים ברחבי העולם גם כיום בשל יכולתן לעקוף פקקי תנועה ובשל המהירות הגבוהה שהן מסוגלות לפתח.
- (9) לפניכם משפט. חלקו אותו לחמישה משפטים פשוטים.
סדרת ספרי "הארי פוטר" שכתבה ג'יי קיי רולינג ועוסקת בעולם פנטסטי של קוסמים ומכשפות, זכתה להצלחה מטאורית והיא סדרת הספרים הנמכרת ביותר בעולם אחרי התנ"ך.
- (10) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני.
על אף שבמדינות המפותחות תנאי החיים הם המשופרים ביותר בהיסטוריה, אוכלוסייתן מצטמקת, והדבר יפיל בשנים הבאות נטל כלכלי כבד על כתפי הדור הצעיר.
- (11) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני.
בכוורת נוצר בלגן של ממש, כיוון שמלכת הדבורים, שהייתה אחראית לניהול הכוורת ולהעמדת צאצאים, מתה.
- (12) לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני.
המשטרה עצרה את החשודה בשוד נהג המונית שעצר לאסוף נוסעים שהמתינו בתחנת האוטובוס.

13) לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני. לאחר שידור התכנית על יוקר המחיה בישראל חל גידול במספר הישראלים שביקשו אזרחות אירופית.

14) לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני. היום אנחנו חונכים את הרכבת התחתית שנבנתה במשך שש שנים, אשר תקל על עומס התנועה בגוש דן שהלך וגדל בעשרות השנים האחרונות.

15) לפניכם משפט. חלקו אותו לחמישה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני. לאחר הדיון בכנסת על מעצרו של בני הקהילה האתיופית במהלך ההפגנה שנערכה בשבוע שעבר, הוחלט על הקמת ועדה לבחינת יחס המשטרה לבני הקהילה הזו.

המרות במבנה "אינו אלא"

מושגי בסיס:

המילה "אלא" יכולה לבטא קשרים לוגיים שונים, בהתאם לוריאציה שבה היא מופיעה.

1) אינו א' אלא ב' = קשר לוגי של ניגוד.

למשל: **יוני אינו טיפש אלא חכם.**

2) אינו רק א' אלא גם ב' = קשר לוגי של ריבוי והוספה.

למשל: **יוני אינו רק גאון מתמטי אלא גם בשלן מעולה.**

3) פלוני אינו אלא א' = קשר לוגי של צמצום.

למשל: **יוני אינו אלא מתחזה.**

תהליך ההמרה במבנה "אינו אלא"

1) מבני "אינו אלא" ניתנים להמרה לפי הטבלה הזאת:

מבנה עם "אלא"	מבנה ללא "אלא"	קשר לוגי
אינו א' אלא ב'	הוא ב' ולא א'	ניגוד (ויתור והסתייגות)
אינו רק א' אלא גם ב'	הוא א' וגם ב'	ריבוי והוספה
אינו אלא א'	הוא רק א'	צמצום

- (2) למשל: יוני אינו טיפש אלא חכם. ← יוני הוא טיפש ולא חכם.
 יוני אינו רק גאון מתמטי אלא גם בשלן מעולה. ← יוני הוא גאון מתמטי וגם בשלן מעולה.
 יוני אינו אלא מתחזה. ← יוני הוא רק מתחזה.

תרגיל 12

- כתוב מחדש את המשפטים הבאים ללא המילה "אלא".
- מקק אינו אלא סוג של חיפושית.
  - על אף הדעה הרווחת, לא רק נשים נגעלות ממקקים, אלא גם גברים לא מעטים.
  - העובדה המתמיהה היא שאנשים רבים לא נרתעים מחיפושיות אלא דווקא ממקקים.
  - המקקים אינם עוקצים אלא סתם מסתובבים.
  - לאור זאת קשה להבין מדוע איננו אדישים כלפיהם אלא מפתחים כלפיהם אובססיה.
  - למרבה המזל, הנושא לא נידון רק בשיחות בין אנשים אלא גם נחקר על ידי תחום שנקרא פסיכולוגיה אבולוציונית.
  - חוקרי הפסיכולוגיה האבולוציונית הבחינו שהתחושה של אנשים כלפי מקקים אינה בדיוק פחד אלא יותר גועל.
  - גועל אינו קשור לסכנות מיידיות אלא להימנעות ממזיקים וממחלות.
  - הפחד ממקקים אינו חזק כל כך בהודו, שבה תנאי ההיגיינה ירודים יחסית, אלא דווקא ביפן שבה סטנדרט הניקיון הוא גבוה מאוד.

- (10) עובדה זו מראה שמה שמטריד אותנו במקקים אינו אלא העובדה שאנו תופסים אותם כמזהמים.
- (11) חוקרים אחרים טוענים שהפחד ממקקים אינו אבולוציוני בלבד אלא נובע גם מהתנייה חברתית.
- (12) בניסוי שבו הוגשו למבוגרים ולילדים כוסות מיץ שהוטבלו בהן מקקים, לא הילדים נגעלו אלא המבוגרים בלבד.
- (13) יתכן שיש להסיק מכך שאין הפחד ממקקים אלא מסורת רבת שנים בחברה האנושית.

המרות בין תמורה לנשוא שמני

מושגי בסיס:

- 1) משפטים שיש בהם אוגד מציינים לעיתים כי שני שמות עצם הם בעצם זהים: **דני הוא אחי הבכור.**
- 2) גם תמורה מציינת כי קיימת זהות בין שני שמות עצם: **דני, אחי הבכור...**
- 3) ההבדל הוא שבמשפט שמני הזהות בין שני שמות העצם היא כל מה שהמשפט בא להביע.
- 4) לעומת זאת התמורה משחילה זהות זו במשפט כבדרך אגב.

תהליך ההמרה בין תמורה לנשוא שמני

- 1) באפשרותנו לשחק ולהחליף בין תמורה לנשוא שמני.
- 2) הנוסחה היא: אוגד _____ , = _____ , כלומר: נחליף את האוגד בפסיק לפני ואחרי, או את הפסיק לפני ואחרי באוגד. למשל: **נחמה לוינגר, ראש העיר, הכריזה על פתיחת פארק חדש.** ← **נחמה לוינגר היא ראש העיר.**

תרגיל 13

- א. לפניכם משפטים המכילים תמורה. צרו משפטים שמניים על בסיס התמורה והמילים שהיא ממירה. הוסיפו והחסירו מילים לפי הצורך.
  - 1) ידיעות אחרונות, אחד העיתונים החזקים בישראל, חולש גם על אתר החדשות **.ynet**.
  - 2) רוב אזרחי ישראל מסכימים על חוק השבות, החוק שמאפשר לכל יהודי לעשות עלייה לישראל.
  - 3) כיום הולכים ומתרבים בישראל רכבים חשמליים, למשל **טסלה**.
  - 4) לחם מחמצת, כלומר לחם המיוצר על בסיס שאור, נחשב בריא יותר מלחם רגיל.
  - 5) שנת השמיטה – השנה השביעית – היא שנה קדושה ביהדות ולכל היבולים שהאדמה מצמיחה בשנה זו יש דינים מיוחדים.
- ב. לפניכם משפטים שמניים. הוסיפו להם מילים כך שהנשוא של כל משפט יהפוך לתמורה.
  - 6) השר משה מוניטפירי היה שתדלן יהודי.

- (7) ביטקוין הוא מטבע דיגיטלי.
(8) נעמה היא אחותי.
(9) דוד היה מלך ישראל השני.
(10) האריה הוא החתול היחיד החי בלהקה.

המרה ממשפט שאלה למשפט חיווי:

מושגי בסיס:

- משפט חיווי: משפט המביע עובדה או דעה. בסופו מופיעה נקודה.
למשל: **החתול מת.**
- משפט שאלה: משפט המביע שאלה. בתחילתו מופיעה מילת שאלה, ובסופו מופיע סימן שאלה.
למשל: **מתי מת החתול?**
- שאלות רטוריות: יש שאלות שהתשובה עליהן ברורה מאליה.
למשל: **מי דיבר איתך בכלל?**

תהליך ההמרה ממשפט שאלה למשפט חיווי:

- (1) נסיר מן המשפט את מאפייני השאלה ונחליף אותם במאפייני חיווי.
האם אתה רוצה להתחתן איתי? ← אתה רוצה להתחתן איתי.
- (2) אם יש צורך, נהפוך את המשפט מחיובי לשלילי או משלילי לחיובי.
האם אין שום ברירה אחרת? ← יש ברירה אחרת.

תרגיל 14

- לפניכם משפטי שאלה. המירו אותם למשפטי חיווי, שנקודה בסופם.
- (1) וכי לא ברור לך מה יקרה בסוף הספר?
  - (2) אני צריכה לצרוח כדי שתתייחס אליי?
  - (3) מה בדיוק מעניין בסרט הזה?
  - (4) למי אכפת מכמה גרגרי אבק בקצה השולחן שלא רואים אפילו עם זכוכית מגדלת?
  - (5) למה אתה מעניש את עצמך על עוול שמישהו אחר עשה?
  - (6) למה שאני אדע איך פותרים משוואה עם חמישה נעלמים?
  - (7) מי בכלל אוהב גלידה בטעם של ממתק אחר?
  - (8) יכול להיות שאתה, טירון, נח להנאתך בזמן שהוותיקים מזיעים במקומך?
  - (9) לא אמרת שנראה בטיול אירוסים?
  - (10) נעשית נביא או מה?

המרת אם ואילו

מושגי בסיס:

- (1) המילים "אם" ו"אילו" שתיהן מילות תנאי, אולם יש ביניהן הבדל.
- (2) "אם" מציינת תנאי קיים, כלומר תנאי עתיד, שיכול להתקיים או לא להתקיים.
- (3) לעומת זאת "אילו" מציינת תנאי בטל, כלומר תנאי שכבר לא התקיים והוא בבחינת חלב שנשפך.
- (4) תנאי קיים: **אם תטפל בעץ, יהיו לך פירות.**
תנאי בטל: **אילו היית מטפל בעץ, היו לך פירות.**

תהליך ההמרה בין "אם" ל"אילו":

- 1) נחליף את המילה "אם" במילה "אילו" או את המילה "אילו" במילה "אם".
אם תצעד ברוגע תוכל ליהנות מן הטבע. ← אילו תצעד ברוגע תוכל ליהנות מן הטבע.
- 2) נחליף את זמני הפעלים במשפט כולו על פי הנוסחה: עתיד = היה + הווה.
אילו תצעד ברוגע תוכל ליהנות מן הטבע. ← אילו היית צועד ברוגע, היית יכול ליהנות מן הטבע.

תרגיל 15

- א. לפניכם משפטים ובהם המילה "אם". המירו את המילה אם לאילו, ושנו את המשפט בהתאם.
  - 1) אם תעזרו לי, נצליח במשימה.
  - 2) אם אעשה טעות, אלמד ממנה.
  - 3) הנשיא קז'אמרו יכעס מאוד אם לא יביאו לו את ארוחת הבוקר בזמן.
  - 4) אם אין לחם, תאכלו עוגות.
  - 5) רבות מציפורי הבר הטבעיות בארצנו עלולות להיכחד מכאן אם לא נמצא דרך לעצור את התפשטות הדררות והמיינות.
- ב. לפניכם משפטים ובהם המילה "אילו" או "לולא". המירו את המילה אילו ל"אם" (ואת לולא ל"אם לא"), ושנו את המשפט בהתאם.
  - 6) אילו הייתי רוטשילד, הייתי נח קצת.
  - 7) גם אילו היו מתגלים חיים בכוכבים אחרים, לא סביר שהם היו דומים לחיינו כאן.
  - 8) אילו היית לומד לפני הבחינה, היית מצליח בה בקלות.
  - 9) לולא הייתי אוהבת חיות, לא הייתי עובדת בגן החיות.
  - 10) אילו היה הטסטר בולם אותי בפתאומיות במהלך הטסט, הייתי יודע כמעט בוודאות שנכשלת.

פרגמטיקה

פרגמטיקה: שימושיהם של המבנים התחביריים השונים.

חוקי הפרגמטיקה (הבולטים מודגשים):

מבנה תחבירי	תפקיד	דוגמה
רצף של משפטים פשוטים	-מבליט את הנושא בכל משפט. -מדגיש את המסר.	אורי לא אכל תפוח. אורי לא אכל תפוז. אורי בכלל אינו אוהב פירות.
משפט מורכב ומשפט איחוי	-יוצרים מסר לכיד ומקושר. -מאפשרים לדחוס מידע רב במשפט אחד.	אורי לא אכל תפוח וגם בתפוז לא נגע, כי הוא בכלל אינו אוהב פירות.
משפט איחוי	באמצעות משפטי איחוי ניתן לבטא ניגוד וכן ליצור מקצב.	הרוח הצליפה, הגשם שטף, ובבית היה חם ונעים.
חלק כולל	יוצר חזרות בטקסט וכך מעצים ומדגיש את המסר.	ישנו במלון עלוב, מחניק, מלוכלך ומטונף.
שינוי סדר המילים במשפט	שינוי סדר המשפט עשוי להביא להדגשה של המילים המופיעות בהתחלת המשפט.	על כך עדיין לא דיברנו בינינו.
הסגר	מביע את עמדתו של הכותב ביחס לנושא הנידון (ספק או ודאות, רגשות, מקור המידע)	לשמחתי, בישראל קיים מגוון גדול מאוד של נמלים.
	פעמים רבות משתמשים בהסגר לציון פליאה או אירוניה.	השר, כמה צפוי, ישן באותו הזמן.
דיבור ישיר	- מקנה לטקסט אמינות ואובייקטיביות. - יוצר קירבה בין הכותב לנמענים, כאילו הדברים נאמרים כאן ועכשיו.	ראש הממשלה אמר: "אשר את מתווה הגז".
לוואי ותמורה	משמשים להוספת מידע ופירוט לגבי הטקסט.	למדתי אצל זיקי קרנפי הגאון, הפרופסור המפוזר ביותר עלי אדמות.
תמורה	בתמורה משתמשים גם להוספת אמינות או להדגמה.	יש חומצות שומן שדווקא חסרות לגוף, למשל אומגה 3.

פסוקית נושא	בפסוקית נושא משתמשים כאשר רוצים להדגיש את הפעולה אך להשמיט את מי שביצע אותה.	נאמר לנו שעלינו להתייצב כאן היום.
פועל פעיל	פועל פעיל מתאר באופן הברור ביותר מה בדיוק התרחש. הוא תורם לבהירות ומונע עמימות.	גרשון אכל את התפוח.
פועל סביל / שם פועל / שם פעולה	בצורות אלו משתמשים כאשר רוצים להדגיש את הפעולה אך להשמיט את מי שביצע אותה.	כדאי שהתפוח ייאכל. כדאי לאכול את התפוח. אכילת התפוח מומלצת.
משפטים ללא פועל	משמשים בעיקר בטקסטים מידעיים ועיוניים המתארים עובדות, למשל ערכים אנציקלופדיים ומחקרים.	העורב הוא עוף גדול בסדרת ציפורי השיר.
זמן הווה	מציינים עובדות שנכונות תמיד.	העישון מזיק לבריאות.
קשר לוגי של תנאי	משמש לציון איומים והבטחות.	אם תתנהגי יפה, תקבלי סוכרייה.
קשר לוגי של ויתור והסתייגות	משמש לציון מורכבות, כשרוצים לומר משהו אך גם להסתייג ממנו.	תקבלי סוכרייה על אף שלא התנהגת יפה.
מבנה לא... אלא...	משמש להדגשה.	הפרופסור אינו רק חכם אלא גם טוב לב.

תרגיל 1

1) לפניכם שני משפטים.

- המשטרה אישרה לכאורה את הפנייה ואף הצהירה כי תטפל בה בהקדם.
- למרבה הצער, כבר עברו שלושה חודשים והמטרוז לא סולק.

1. מהו התפקיד התחבירי המשותף למילים המסומנות בקו?
2. מהי המטרה של השימוש בחלק תחבירי זה?

(2) לפניכם שני משפטים מורכבים.

- לכתבנו נודע כי לזירה לא נשלח שוטר אפילו פעם אחת.
- מי שביצע את הפשע האכזרי הזה, ייענש בחומרה.

1. מהו התפקיד התחבירי המשותף לפסוקיות שבמשפטים אלו?
2. מהי המטרה של השימוש בפסוקיות בתפקיד זה?

(3) לפניכם שלושה משפטים ובהם ביטויים מודגשים.

- העצלן, בעל חיים איטי ומוזר במיוחד המזכיר קוף, חי ביערות הגשם של דרום אמריקה.
- העצלן מבלה את רוב ימיו על העצים ללא תזוזה, וכתוצאה מכך מצטברות לעיתים קרובות על פרוותו אצות ייחודיות בצבעי ירוק וחום.
- העצלנים מסוגלים לסובב את צווארם סיבוב כמעט מלא - 270 מעלות.

1. מהו הביטוי יוצא הדופן מבחינת התפקיד התחבירי?
2. מהו תפקידו התחבירי?
3. מהו תפקידם התחבירי של הביטויים המודגשים האחרים?
4. מהי המטרה המשותפת לשימוש בתפקידים תחביריים אלו?

(4) לפניכם משפט במבנה "אין... אלא..." הסבירו מהי מטרת השימוש במבנה זה.

חנות זו מוכרת לא רק כלי בית אלא גם מוצרי חשמל.

(5) לפניכם משפט ובו חלקים מודגשים בעלי תפקיד משותף. ציינו את התפקיד

התחבירי שלהם, והסבירו לשם מה הכותב משתמש בו.

- נתן אלתרמן, אחד המשוררים הנודעים מאז הקמת המדינה, מככב על שטרות ה-200 ₪.
- תרצה אתר, מחברת ספר הילדים המפורסם "האריה שאהב תות" ועוד ספרים רבים, הייתה ביתו של אלתרמן.

- (6) לפניכם שלושה משפטים. הקיפו במעגל את המשפט שמתאים ביותר להופיע באנציקלופדיה - טקסט המוסר מידע. נמקו את דבריכם במונחים תחביריים.
- **כוכב נוגה הוא כוכב הלכת הקרוב אלינו ביותר.**
  - **כוכב נוגה זהר באור חזק בעת שקיעת השמש.**
  - **צפינו בכוכב נוגה מבעד לעדשת טלסקופ משוכלל ונדהמנו ממראה עינינו.**
- (7) לפניכם משפט מפורסם של שכתב שאול טשרניחובסקי במבנה "אינו... אלא". הסבירו מה בא טשרניחובסקי להביע במבנה זה.
- האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו.**
- (8) לפניכם שלושה משפטים ששניים מהם מביעים מורכבות. הקיפו משפטים אלו במעגל והסבירו במונחים תחביריים כיצד הם מביעים מורכבות.
- **השפן אינו קרוב משפחה של הארנבת אלא של הפיל.**
  - **על אף הדמיון ביניהם, השפן אינו קרוב משפחה של הארנבת.**
  - **השפן והפיל נבדלים זה מזה לחלוטין בגודלם, ולמרות זאת הם קרובי משפחה.**

פיסוק

הפסיקים

מושגי בסיס:

משפט איחוי: משפט הכולל שני אברים, שכל אחד מהם הוא משפט בפני עצמו: **נועם רצה ביצה קשה, ואילו דנה ביקשה מים קרים.**

משפט מורכב: משפט הכולל משפט משני – פסוקית – המפרטת לגבי נקודה כלשהי במשפט: **יוסי אכל את הגלידה שאימא קנתה לו.**

חלק כולל: רשימת פריטים המופיעה במשפט: **שתינו מיץ תפוזים ומיץ אשכוליות.**

תמורה: שם עצם נוסף הבא לתאר שם עצם שהופיע במשפט לפניו. **דונלד טראמפ, נשיא ארה"ב, הכריז על העברת השגרירות האמריקאית לירושלים.**

הסגר: מידע כללי לגבי ההקשר שבו נאמר המשפט. **לפי מנהג התימנים, גם בימינו יש חגבים המותרים באכילה.**

חוקי הפסיקים:

- (1) ככלל אנו שמים פסיק במקומות שבהם ברצוננו לבטא הפסקה קלה באמצע המשפט.
- (2) **משפט איחוי:** בין איבריו של משפט איחוי יבוא פסיק. הפסיק יבוא לפני מילת האיחוי שבתחילת האיבר האחרון
בעבר חיו בארץ ישראל אריות, ואילו כיום ניתן למצוא אותם בגן החיות בלבד.
- (3) **חלק כולל:** בחלק הכולל יבואו פסיקים בין פריט לפריט.
עם זאת, לפני הפריט האחרון לא יבוא פסיק, מפני שכבר יש שם מילית איחוי.
בעבר חיו בארץ ישראל אריות, נמרים ודובים.
- שימו לב! לפני מילת האיחוי המפרידה בין איבריו של משפט איחוי, כן יבוא פסיק, שכן הפרדה שם היא חזקה.
- (4) **משפט מורכב:** במשפט מורכב, אם הפסוקית מסתיימת באמצע המשפט, יש לשים פסיק כדי לבטא זאת.

אף על פי שצירציל הביא לבריטניה ניצחון מפואר במלחמת העולם השנייה, בבחירות הבאות הוא הפסיד לקלמנט אטלי.

- (5) **תמורה:** לפני תמורה ואחריה יופיעו פסיקים (או קווים מפרידים).
דוד בן גוריון, ראש הממשלה הראשון של ישראל, התגורר בקיבוץ שדה בוקר. הדבר נכון גם לגבי תמורה מצמצמת או מדגימה.
קל יחסית לגדל עצים ממשפחת הקטניות, למשל מכנף נאה.
בקעת הירדן היא מקור לייצוא פירות רבים, ביחוד תמרים.
- (6) **הסגר:** לפני הסגר ואחריו יש לשים פסיקים (אם ההסגר כולל מילה אחת בלבד זו לא חובה).
למרבה הפליאה, דווקא הצב האיטי כל כך מאריך ימים יותר מרוב החיות.

סימני פיסוק נוספים

חוקי סימני פיסוק נוספים:

- (1) **נקודתיים:** נקודתיים נהוג לשים בשני מקרים בולטים:
1. לפני פירוט: **קניתי בשוק פירות רבים: עגבניות, פלפלים ומלפפונים.**
  2. לפני ציטוט בדיבור ישיר: **דניאלה קראה בשמחה: "סבא הגיע!"**
- (2) **מירכאות:** מירכאות נהוג לשים בשלושה מקרים עיקריים:
1. לפני ציטוט בדיבור ישיר: **דניאלה קראה בשמחה: "סבא הגיע!"**
  2. לציון שם של ארגון, מוסד או יצירה: **אני לומדת בתיכון "אהרונסון".**
  3. לציון שמילה מסוימת אינה מופיעה במשמעותה המקורית: **תגובתה של המנהלת הייתה "מפתיעה".**

תרגיל 1

לפניכם משפטים ללא פסיקים. הוסיפו פסיקים ונקודתיים במקומות הנכונים, והסבירו מדוע הוספתם אותם.

- (1) על אף שבמשך שנים ארוכות היה מקובל לחשוב שיש במערכת השמש תשעה כוכבי לכת כיום המדענים טוענים שיש רק שמונה.
- (2) חמה נוגה מאדים צדק ושבתאי הם כוכבי לכת הנראים גם לעין בלתי מזוינת.

- (3) את כוכבי הלכת הללו הכירו בני האדם כבר לפני אלפי שנים ואילו על האחרים לא ידע אז איש.
- (4) לטענת הקדמונים גרמי השמים כולם כולל השמש והירח נעים סביב כדור הארץ הסטטי במעגלים.
- (5) על אף שהקדמונים החשיבו את השמש ואת הירח לכוכבי לכת יצא להם שיש רק שבעה כוכבים.
- (6) הקדמונים לא הכניסו לרשימה רק כוכב אחד כדור הארץ עצמו.
- (7) עם התפתחות הטלסקופים התגלו שני כוכבי לכת נוספים אורנוס ונפטון.
- (8) בעקבות התפתחויות טכנולוגיות נוספות ניתן היה לצפות גם בפלוטו וכך התקבל בציבור כי במערכת השמש יש תשעה כוכבי לכת חמה נוגה ארץ מאדים צדק שבתאי אורנוס נפטון ופלוטו.
- (9) ילדה אחת שמעה מסבה על גילוי של כוכב לכת בחשיכה שאחרי נפטון והיא קראה לכוכב בשם פלוטו אל השאול במיתולוגיה היוונית כיוון שידעה שכוכבים נקראים על שם דמויות מן המיתולוגיה היוונית.
- (10) בשנת תשס"ו (2006) התקיימה הצבעה באיגוד האסטרונומי הבינלאומי בפראג ובה הוחלט להוריד את פלוטו מדרגת כוכב לכת לדרגת כוכב לכת ננסי.
- (11) האסטרונומים הבינו שפלוטו הוא בסך הכול הגוף הגדול ביותר ככל הנראה בתוך חגורת אסטרואידים וזו הייתה הסיבה שהם החליטו לנשל אותו ממעמדו.
- (12) במערכת השמש יש ארבעה כוכבי לכת ננסיים נוספים אריס האומיה מאקה-מאקה וקרס.
- (13) פלוטו כוכב הלכת הננסי הגדול ביותר המוגדר כיום נחקר על ידי ניו הוריזונס גשושית אמריקאית שחלפה לידו בתשע"ה (2015).
- (14) אחד מירחיו של פלוטו כארון הוא גדול עד כדי כך ששניהם מסתובבים זה סביב זה.
- (15) פלוטו למרבה האירוניה קטן מן הירח שלנו אבל לו עצמו יש חמישה ירחים.

דו-משמעות

דו-משמעות תחבירית – הקדמה:

דו-משמעות: דברים שניתן להבין אותם בשתי צורות (דו = 2).
דו-משמעות תחבירית: מקרים שבהם כל מילה בפני עצמה מובנת לחלוטין, אולם תוכן המשפט יכול להתפרש בשני אופנים.

חוקי הדו-משמעות התחבירית:

1) דו-משמעות היא בדרך כלל שלילית כי היא עלולה לגרום לקורא להבין לא נכון. אנו שואפים לכתוב באופן חד-משמעי.

2) בדרך כלל מופיעים בבגרות שני סוגי משימות הקשורים לדו-משמעות.
א. זיהוי החלק המדויק במשפט שיוצר את הדו-משמעות.
ב. ניסוח המשפט מחדש בשני אופנים חד-משמעיים.
ג. לעתים תתבקשו גם לנתח את ההבדל בין המשמעויות במונחים תחביריים.

3) חשוב לדעת שאין כאן דרך אחת נכונה לפתרון, וכל תשובה טובה – תתקבל.

דו-משמעות בשם הפעולה ובשם הפועל:

מושגי בסיס:

- שם פעולה: האיש ביצע פעולת _____ (הפחדה, זריקה, התנגשות).
שם פועל: האיש רוצה ל_____ (להפחיד, לזרוק, להתנגש).

חוקי הדו-משמעות בשם הפעולה ובשם הפועל:

- 1) בניגוד לפועל רגיל שם פעולה אינו מספר מי ביצע את הפעולה המדוברת, ולכן עלול להתעורר ספק למי הכוונה.
הרגשתי רע בעקבות השפלת חברי.
- 2) על מנת להפוך את המשפט לחד-משמעי נהפוך את שם הפעולה לפועל, ונצמיד לו נושאים שונים.
חברי השפיל אותי ולכן הרגשתי רע. השפלתי את חברי ולכן הרגשתי רע.
- 3) שם פועל עלול ליצור דו-משמעות כאשר הוא מצטרף לפעלים כגון ביקש ודרש.
דליה ביקשה מבעלה לנסוע לחו"ל.
- 4) על מנת להפוך את המשפט לחד-משמעי נהפוך את שם הפעולה לפועל, ונצמיד לו נושאים שונים.
דליה ביקשה מבעלה שייסע לחו"ל.
דליה ביקשה מבעלה שהיא תיסע לחו"ל.

תרגיל 1:

לפניכם משפטים דו-משמעיים. העתיקו מכל משפט את החלק שיוצר דו-משמעות וכתבו את המשפט מחדש בשתי צורות חד-משמעיות.

- 1) רכישת השחקן עלתה כסף רב.
- 2) המנהל מבקש להגיע ללשכה.
- 3) תקיפת המטוסים הפתיעה את מפקד חיל האוויר.

- (4) נטישת הילד החלישה את המשפחה.
- (5) האם תובעת לפקח על מצב ביתה שבמוסד.
- (6) ניצול העובדים הוא נושא שאין מרבים לדבר עליו.
- (7) בחירת הצופים אכזבה.
- (8) פיטורי המנכ"ל לא הועילו לחברה.
- (9) ביקשתי מהמפקד להשתחרר מהצבא.
- (10) גירוש התושבים היה מעשה אכזרי.

דו-משמעות תחבירית בצירופי הסמיכות:

מושגי בסיס:

- צירוף סמיכות: שני שמות עצם סמוכים שמתארים יחד דבר אחד.
חתולי רחוב.
- סומך: שם העצם האחרון בצירוף הסמיכות.
חתולי הרחוב.
- נסמך: שם העצם הראשון בצירוף הסמיכות.
חתולי הרחוב.
- סמיכות דבוקה: צירוף סמיכות ללא מילת יחס בתוכו.
חתולי הרחוב.
- סמיכות פרודה: צירוף סמיכות הכולל את מילת היחס "של".
חתולו של המנהל.

חוקי הדו-משמעות בצירופי סמיכות:

- 1) כאשר מופיע במשפט צירוף סמיכות, לא תמיד ברור אל איזו מן המילים שבו מתייחסים בהמשך המשפט.
- 2) בעניין זה יכולות לצוץ שתי בעיות ספציפיות:
  - א. תואר לאחר צירוף סמיכות.
  - ב. פסוקית לוואי לאחר צירוף סמיכות.
- 3) כאשר מופיע צירוף סמיכות ומיד אחריו תואר, לא תמיד ברור לאיזו מן המילים שצירוף הסמיכות התואר מתייחס.
ילדי המושבים הקטנים נסעו באוטובוס.
- 4) על מנת להפוך את המשפט לחד-משמעי נפרק את צירוף הסמיכות בעזרת מילת היחס "שלי".
הילדים של המושבים הקטנים.
הילדים הקטנים של המושבים.
- 5) כאשר מופיע צירוף סמיכות ומיד אחריו פסוקית לוואי, לא תמיד ברור לאיזו מן המילים שצירוף הסמיכות הפסוקית מתייחסת.
כלבו של השר שאכל בתיאבון את העוף, מוכן להסתפק גם בבונזו.
- 6) על מנת להפוך את המשפט לחד-משמעי נמיר את המשפט המורכב המקורי לשני משפטים פשוטים.
כלבו של השר אכל בתיאבון את העוף. הוא מוכן להסתפק גם בבונזו.
השר אכל בתיאבון את העוף. כלבו מוכן להסתפק גם בבונזו.

תרגיל 2:

לפניכם משפטים דו-משמעיים. העתיקו מכל משפט את החלק שיוצר דו-משמעות וכתבו את המשפט מחדש בשתי צורות חד-משמעיות.

- (1) נציגי העיר שנבחרו לפרויקט, הביעו מחאה.
- (2) סגן המנהל די"ר חן כהן לא השתתף בדיון.
- (3) רצח האיש המפורסם שינה לנצח את מאזן היחסים בין ימין ושמאל במדינה.
- (4) פגשנו את עוזר המנכ"ל הוותיק.
- (5) עיניהן של הילדות שהיו חלשות מאוד, נעצמו.
- (6) צפינו בטלסקופ בירחיהם של כוכבי הלכת אשר הסתובבו על צירם.
- (7) הוחרמו כל אקדחי השוטרים המעשנים.
- (8) ביום חמישי תתקיים חתונת השחקנית היפה.
- (9) נכדת הניצולה שכתבה את העדות, הצטלמה לסרטו של שפילברג.
- (10) האזנו להרצאת המנהלת הידועה.

דו-משמעות תחבירית בגלל מאזכרים:

מושגי בסיס:

מאזכר: כינוי לא מפורש למילה שהוזכרה כבר במשפט.
הברווז שט במים ופתאום הוא נעלם.
מאזכר נמצא גם במילים כמו: שלו, אצלם, חולצתה, ידיו.

חוקי הדו-משמעות בגלל מאזכרים:

- לפעמים לא ברור לאיזה משמות העצם שהוזכרו במשפט מתייחס המאזכר. **מרים** הגיעה אל המנהלת כדי לדבר על הבת שלה.
- על מנת להפוך את המשפט לחד-משמעי נהפוך את המאזכרים למילים מפורשות. **מרים** הגיעה אל המנהלת כדי לדבר על הבת של מרים.
מרים הגיעה אל המנהלת כדי לדבר על הבת של המנהלת.

תרגיל 3:

- לפניכם משפטים דו-משמעיים. העתיקו מכל משפט את החלק שיוצר דו-משמעות וכתבו את המשפט מחדש בשתי צורות חד-משמעיות.
- החתול רדף אחרי העכבר והוא נכנס מתחת לשולחן.
  - ראש העיר סיפר לסגנו שהוא עומד לייצג את העיר בצרפת.
  - נהג האוטובוס חבש כובע אדום בוהק, וכולם הסתכלו עליו.
  - מנהלת בית הספר גערה במורה הוותיקה בשל אופייה הקשה.
  - מנתחי המוח שוחחו עם הקרדיולוגים שעות ארוכות, והדבר הביא אותם לחשוב על הניתוח מכיוונים חדשים לחלוטין.

- (6) נחום סיפר לילדו סיפור ארוך מאוד עד שהוא נרדם.
- (7) סגניתה של המנתחת ומחליפתה נכחו בניתוח.
- (8) הספרנית תפתח את הספרייה בשעה שש בערב, ואז אלך אליה.
- (9) נועם החליף טיטול לאחיו הקטן והשאיר אותו בחדר.
- (10) מדריכת הטיולים קראה לשמרית הצידה לאחר שהיא צעקה עליה.

דו-משמעות תחבירית במילות היחס:

מושגי בסיס:

מילות היחס: מילים קטנות המחברות את מילות המשפט זו לזו בדרך הנכונה:
את, על, ב..., כ..., ל..., מ..., עם..., אחרי...

חוקי הדו-משמעות במילות היחס:

- (1) מילות היחס עלולות ליצור שני סוגים של דו-משמעות:
א. לא ברור לאיזו מילה במשפט מילת היחס מתקשרת.
ב. מילת היחס עצמה עשויה להתפרש בשני אופנים.
- (2) כאשר מופיעה מילת יחס במשפט, לא תמיד ברור האם היא משלימה את שם העצם שלפניה או את הפועל.
נסענו אל הזקן מתל אביב.
- (3) על מנת להפוך את המשפט לחד-משמעי ניתן להרחיק או לקרב את המילים הבעייתיות זו לזו באמצעות יצירת חלק ייחוד במשפט: **הזקן מתל אביב – נסענו אליו. הזקן – נסענו אליו מתל אביב.**

- (4) דרך נוספת להבהיר שמדובר במשלים פועל היא להזיז את אחת המילים למקום אחר במשפט: נסענו מתל אביב אל הזקן.
- (5) דרך נוספת להבהיר שהמילה היא משלימת שם היא להוסיף לפניה את המילה "אשר".
נסענו אל הזקן אשר מתל אביב.
- (6) יש מילות יחס שנושאות שתי משמעויות אפשריות: חשבתי על הסוס.
כאשר מילת היחס יכולה להתפרש בשני אופנים, נמיר אותה במילה מקבילה שיש לה משמעות אחת בלבד: חשבתי על אודות הסוס. חשבתי על גבי הסוס.

תרגיל 4:

לפניכם משפטים דו-משמעיים :
העתיקו מכל משפט את החלק שיוצר דו-משמעות.
כתבו שני משפטים חד-משמעיים שכל אחד מהם יביע את אחת המשמעויות של המשפט.

- (1) יש לשמור על הכסף בתיק.
- (2) הם שמעו על השערורייה בלשכה.
- (3) השר אסר את ההפגנות למען הפליטים.
- (4) הם שוחחו על המרפסת.
- (5) הרופא המליץ לי על תרגילי התעמלות שונים לאחר הארוחה.
- (6) במלחמת יום הכיפורים נלחם צה"ל בסוריה.
- (7) אתמול הגיעה דודתי מחדרה.
- (8) אחד הילדים העיד במשפט נגד אמו.
- (9) ההתנגדות לדעתו הייתה קשה.
- (10) ניצה אוכלת מזון ללא מלח.

דו-משמעות תחבירית – סיכום:

הגורם לדו-משמעות	הבעיה	עיקר הפתרון
שם פועל/ שם פעולה	לא ברור מי נושא המשפט.	יש להמיר <u>לפועל</u> .
צירוף סמיכות	לא ברור אם המשך המשפט מתייחס לסומך או לנסמך.	יש להרחיק בין חלקי צירוף הסמיכות.
מאזכר	לא ברור לאיזו מילה מתייחס המאזכר.	יש להחליף את המאזכר בביטוי מפורש.
מילת יחס	לא ברור אם מילת היחס מחברת לשם או לפועל.	יש להפוך את הביטוי הבעייתי או חלק ממנו לחלק ייחוד.

תרגיל 5:

לפניכם משפטים דו-משמעיים.

העתיקו מכל משפט את החלק שיוצר דו-משמעות וכתבו את המשפט מחדש בשתי צורות חד-משמעיות.

- 1) ראינו את המוכר מהקניון.
- 2) מפתח המשרד של שרת בית הספר אבד.
- 3) שרית אמרה למורה שלה שהיא ישרה.
- 4) מנהל הלשכה לא היה יעיל כקודמו.
- 5) עוזרי המאמנים שביקשו להתפטר, נפגשו עם שרת התרבות והספורט.
- 6) הכשלים שהתגלו בלחימה בסוריה מחייבים שינוי אסטרטגיה.
- 7) שר האוצר דיבר בדיון על קיצוץ השכר.
- 8) דניאלה ויתרה על עוד שנה של לימודים בתיכון לטובת הבגרות.
- 9) נבחן פתרון לסוגיה זו.
- 10) קיימנו את הטקס בשביל הנופלים.
- 11) לכי לקחת את החבילה מהדואר.
- 12) אינך רוצה לפגוש בפינת רחוב חשוכה את עכברי הניסיונות האכזריים.
- 13) מדיניות הממשלה הנבחרת היא להבליג ככל הניתן.

- (14) נסיך זימבבווה מתעקש להביא לארמון חמישה פילים.
- (15) המורים הדגישו את כללי הבטיחות בטיול.
- (16) בן גוריון עבר להתגורר בקיבוץ שדה בוקר, וזה יצר רעש סביבו בכל העיתונים.
- (17) יש כאן גדרות מאבנים שנמצאות בשימוש כבר מאות שנים.
- (18) רכישת החברה התעכבה בשל המשבר בארה"ב.
- (19) יו"ר האיחוד הלאומי תקף את השר בדיון סוער על חמשת המבנים בבית אל.
- (20) יו"ר האיחוד הלאומי תקף את השר בדיון סוער על חמשת המבנים בבית אל (אפשרות נוספת).
- (21) המרדף אחרי האוצר שעדיין לא נגמר, יגרום נזק למאות פתאים.
- (22) המרואיין התעלם מן השאלות שהפנה אליו נציג הימין הקיצוני.
- (23) אחת החשודות נחקרת בידי השוטרת אלה בן-חמו והיא מקשה עליה מאוד.
- (24) המחקר החדש בוחן את תפקודם של הורים למתבגרים שלא למדו בבית ספר תיכון.
- (25) הפצרנו במורה שלנו להשתתף בתכנית.
- (26) קיבלנו את ההחלטה על הטיול בתל אביב.
- (27) יאיר שתל עץ בט"ו בשבט ואז ירד עליו גשם רב.

28) דיווחנו למפקח על העלמת מיסים.

29) הנד מוזמנת לכנס החד-שנתי המרכזי של חוקרי בבוניס נבוניס.

30) בשעה טובה היום הגיעו נהגות המכוניות מארה"ב.

תרגילים לסיכום:

שימו לב – חלק מן התרגילים ומן הסעיפים בחלק זה ירדו במיקוד ולכן אינם מופיעים כאן.

תרגיל 1:

לפניכם משפט הלקוח מתשדיר של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים: "חושבים חיים".

- א. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית תנאי.
- ב. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נושא.
- ג. מדוע לדעתכם השתמשו הפרסומאים בניסוח המקורי, ולא בניסוחים שהצעתם בסעיפים א ו-ב?

תרגיל 2:

לפניכם מודעה משנות ה-70 של המאה הקודמת. קראו אותה וענו על השאלות שאחריה.

המלצות לכביסה	
I.	הפרידי בין סוגי הכבסים: <u>בגדים לבנים, בגדים צבעוניים, מגבות וכלי מיטה.</u>
II.	בדקי אם נותרו חפצים בכיסי הבגדים.
III.	הקפידי לכבס על-פי הוראות היצרן המופיעות בתווית <u>שעל הבגד</u> .

- א. קבעו מהו סוגו התחבירי של כל משפט.
  - ב. מהו תפקידו התחבירי של החלק המסומן בקו תחתי במשפט I?
  - ג. מהו תפקידו התחבירי של החלק המסומן בקו תחתי במשפט III?
  - ד. המודעה שפורסמה לפני כמה עשרות שנים פנתה לנשים. בימינו נהוג לנקוט לשון שוויונית.
1. המירו את הכותרת של המודעה ואת משפט I למשפט אחד הפונה לנשים ולגברים כאחד.
  2. המירו את משפט II למשפט הפונה לנשים ולגברים כאחד, בדרך שונה מזו שבה השתמשתם בסעיף 1.

תרגיל 3:

לפניכם שני משפטים המבוססים על פסק הדין של בית המשפט העליון שהרשיע את כרמלה בוחבוט בהרג בעלה לאחר שהוא התעלל בה במשך שנים. קראו את המשפטים וענו על השאלות שאחריהם.

i. השופט יעקב קדמי כתב: "כרמלה בוחבוט גרמה למותו של בעלה ב-31 כדורים בגלילון כשירתה בו מטווח קרוב בתוך ביתם".

ii. בפסק הדין של השופטת דליה דורנר נכתב: "בעלה של כרמלה בוחבוט נורה על ידה לאחר שהתעלל בה התעללות קשה במשך שנים רבות".

- 1) מהו הסוג התחבירי של שני המשפטים?
- 2) מהו התפקיד התחבירי של הציטוט בכל אחד מהמשפטים?
- 3) המירו את הציטוט שבמשפט I למשפט פשוט.
- 4) המירו את הציטוט שבמשפט II למשפט איחוי בקשר לוגי מתאים.
- 5) סטודנטית למשפטים רוצה לכתוב פסקת השוואה בין ניסוחיהם של שני השופטים. באיזו מילת קישור תמליצו לה להשתמש כדי לקשר ביניהם?
- 6) כל אחד מהשופטים בחר לנסח את דבריו בצורה שונה מבחינה לשונית. התמקדו בציטוטים מדבריהם של כל אחד מהשופטים, וציינו מהו ההבדל מבחינת המבנה התחבירי בין הציטוטים.
- 7) לאור השוני במבנה התחבירי שציננתם בתשובתכם לסעיף ו, שעררו מי מהשופטים החמיר בעונשה של כרמלה בוחבוט, ונמקו את השערתכם.

תרגיל 5:

לפניכם רשימת הוראות לנוסעים במעלית.

- I. אין כניסה לילדים למטה מגיל 14 אלא בליווי מבוגרים.
- II. הסעת אנשים או משאות מעל לעומס הרשום אסורות בהחלט.
- III. אם אין אפשרות לצאת מהתא, לחצו על לחצן האזעקה.
- IV. להתקשרות עם מוקד חרום יש ללחוץ על לחצן האזעקה במשך 5 שניות רצופות.
- V. בשעת שריפה אין להשתמש במעלית.
- VI. בשעת תקלה במעלית עליכם להתקשר לטלפון שירות שמספרו : 1800500800.

- א. מהו סוגו של משפט I?
- ב. נסחו את משפט I על דרך החיוב.
- ג. איזה יתרון יש בניסוח משפט I באופן שבו הוא נוסח על פני הניסוח שהצעתם?
- ד. המירו את משפט I למשפט מורכב בעל קשר לוגי מתאים.
- ה. המירו את משפט III למשפט פשוט.
- ו. ברשימה יש מספר משפטים בעלי נשוא מודלי. כתבו את מספריהם של המשפטים האלה.
- ז. חשבו מהי הסיבה שברשימה זו יש מספר משפטים בעלי נשוא מודלי.
- ח. נסחו את אחד המשפטים שלא סימנתם בסעיף ו כך שיהיה בו נשוא מודלי.

תרגיל 6:

לפניכם קטע שלקוח מהערך "תיקון ליל שבועות" בוויקיפדיה, ובו ארבעה משפטים המסומנים בספרות (I) עד (IV). קראו אותם וענו על הסעיפים שאחריו.

(I) תיקון ליל שבועות הוא כינוי לסדר לימוד המיועד לליל חג השבועות הכולל התחלות וסיומים של פרקי התורה. (II) על פי המסורת, התורה ניתנה לעם ישראל בבוקר חג השבועות, והלימוד הוא ההכנה ליום מתן התורה. (III) לימוד התורה בלילה שלפני מתן תורה מתקן את חטאם של בני ישראל. (IV) על פי האגדה, בני ישראל ישנו עד מאוחר ביום מתן תורה, וה' נאלץ להעיר אותם בקולות וברקים.

- א. העתיקו את המשפטים I עד IV למחברתכם, וציינו ליד כל מספר את הסוג התחבירי של כל משפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
אם המשפט מורכב - תחמו את הפסוקית/פסוקיות, וציינו את תפקידה/תפקידן התחבירי. אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) - תחמו את איבריו.
- ב. העתיקו מן הקטע חלק כולל אחד, וציינו את תפקידו התחבירי.
- ג. מה התפקיד התחבירי המשותף למילים המסומנות בקו במשפטים II ו-IV?
- ד. נסחו את משפט IV כמשפט מורכב.

תרגיל 7:

לפניכם שני משפטים הלקוחים ממודעת פרסומת:

I. פתור את החידה שבתחתית המודעה.

II. זכה בטיסה לארצות הברית.

- א. מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב)?
- ב. המירו את שני המשפטים למשפט פשוט אחד בעל קשר לוגי מתאים.
- ג. המירו את שני המשפטים למשפט מורכב אחד בעל קשר לוגי של תנאי.
- ד. האם ניתן להשתמש באותה מילת שעבוד שבה השתמשתם בסעיף ג אם זמנם של הפעלים במשפטים I ו-II יהיה זמן עבר? הסבירו את תשובתכם.

תרגיל 8:

לפניכם 5 משפטים. קראו אותם, וענו על הסעיפים שאחריהם.

- i. עורכי דין מרבים להביא ציטוטים מפסקי דין.
  - ii. בעבר פסקי הדין הודפסו בספרים.
  - iii. עורכי הדין נאלצו להקליד בעצמם את הציטוטים מפסקי דין.
  - iv. כיום פסקי הדין מפורסמים באתרי אינטרנט שונים.
  - v. עורכי הדין נדרשים לשתי פעולות, "העתק" ו"הדבק", כדי לצטט מפסקי דין.
- א. העתיקו מאחד המשפטים חלק כולל, וציינו את תפקידו התחבירי.
  - ב. מה תפקידן התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט I?
  - ג. מצאו באחד המשפטים צמד מילים נוסף בעל תפקיד תחבירי זהה לזה שציינתם בתשובה לסעיף ב.
  - ד. האם תפקידן התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט III זהה לתפקידן התחבירי של אותן מילים המסומנות בקו במשפט V? אם כן, ציינו את התפקיד המשותף למילים בשני המשפטים. אם לא, ציינו את תפקידן של המילים בכל אחד מהמשפטים.
  - ה. כתבו את שני המשפטים II ו-III במשפט מורכב בעל קשר לוגי מתאים.
  - ו. נסחו את המשפטים II עד V במשפט איחוי בעל קשר של השוואה או עימות.

תרגיל 9:

לפניכם שני משפטים:

- I. ספרים זה סטימצקי (מתוך פרסומת).
- II. זה כדאי.

- א. מה ההבדל בתפקידה התחבירי של המילה "זה" בשני המשפטים?
- ב. המירו את משפט I למשפט בעל נושא סתמי.
- ג. המירו את משפט I למשפט בעל פסוקית נושא.

תרגיל 10:

לפניכם שני משפטים:

- I. האופוזיציה: ראש הממשלה מפחד.
- II. ראש הממשלה: אני לא מפחד.

- א. מהו הסוג התחבירי של שני המשפטים?
- ב. המירו את משפט I למשפט פשוט.
- ג. המירו את משפט II למשפט מורכב בדיבור עקיף.
- ד. מה היתרון בניסוח משפט II כפי שנוסח במקור על פני הניסוח שכתבתם בתשובה לסעיף ג?
- ה. המירו את שני המשפטים למשפט אחד בעל קשר לוגי מתאים.
- ו. באחד המשפטים יש שגיאת תקינות. תקנו אותה והסבירו את התיקון.

תרגיל 11:

לפניכם שני משפטים שהופיעו במהדורת חדשות:

- I. שר החינוך: מורים ותלמידים יקרים, אני גאה בכם!
  - II. מדברי שר החינוך בטקס פתיחת שנת הלימודים בבית הספר "בגין" בנתניה הביא כתבנו אור לוי.
- א. מהו הסוג התחבירי של כל אחד משני המשפטים? אם המשפט מורכב, ציינו את תפקיד הפסוקית שבו.
  - ב. באחד המשפטים יש חלק כולל. העתיקו אותו וציינו מה תפקידו התחבירי.
  - ג. שנו את המשפט בעל החלק הכולל, כך שהחלק הכולל יהיה בעל תפקיד תחבירי של מושא.
  - ד. המירו את החלק הכולל שציינתם בסעיף ב בצירוף סמיכות שהסומך שלו הוא "בית הספר".
  - ה. לפניכם חלק ממשפט I:
    1. מדוע לא ניתן לנתח משפט זה כמשפט ייחוד? הסבירו תוך שימוש במונחים תחביריים.
    2. המירו את המשפט הזה למשפט ייחוד.
    3. קבעו את תפקיד חלק הייחוד במשפט שניסחתם.
    - ו. המירו את שני המשפטים למשפט מורכב אחד.

תרגיל 13:

לפניכם שלושה משפטים. קראו אותם וענו על השאלות שאחריהם.

- i. דובר המשטרה מסר: "המשטרה עושה לילות כימים כדי לאתר את החשוד בשוד".
  - ii. לדעתו של מפכ"ל המשטרה, החשוד בשוד ימצא בתוך מספר שעות.
  - iii. סניף בנק הפועלים בתל-אביב נשדד.
- א. כל אחד מהמשפטים I ו-II מבטא מבנה תחבירי למסירת דברים בשם אומרם.
    1. מהו הסוג התחבירי של משפט I?
    2. מהו הסוג התחבירי של משפט II?
    3. מהו היתרון במסירת דברים בשם אומרם במבנה תחבירי כמו במשפט I?
    4. מה התפקיד של החלק המציין את הדובר בכל אחד מהמשפטים I ו-II?

5. המירו את משפט I למשפט במבנה תחבירי זהה לזה של משפט II.
- מה התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט I?
  - המירו את משפטים II ו-III למשפט פשוט אחד.
  - המירו את משפטים II ו-III למשפט מורכב אחד בעל פסוקית לוואי.
  - המירו את שלושת המשפטים למשפט אחד מסוג תחבירי כלשהו.

תרגיל 14:

לפניכם שני משפטים:

- ניסינו מספר שיטות לימוד למבחן, למשל האזנה לחומר מוקלט וסיכום החומר בכתב.
- פרופ' סטיוארט, מומחה בעל שם עולמי ללמידה, ביקש לנקוט בדרך שונה.
  - מצאו במשפט I חלק כולל והעתיקו אותו.
  - ציינו את תפקידו התחבירי של החלק הכולל שהעתקתם בסעיף א.
  - העתיקו ממשפט II מילים שתפקידן התחבירי זהה לתפקיד שציינתם בתשובה לסעיף ב.
  - בכל אחד מהמשפטים I ו-II משמש התפקיד התחבירי שציינתם בסעיף ב למטרה שונה. מה מטרת השימוש בתפקיד זה בכל אחד משני המשפטים?
  - במשפט II יש שגיאת תקינות. נסחו את המשפט מחדש, כך שהוא יהיה תקין.
    - משפט II הוא דו-משמעי.
    - העתיקו את החלק שיוצר את הדו-משמעות.
    - כתבו חלק זה בשתי דרכים שונות, כך שכל אחת מהן תבטא את אחת המשמעויות.

תרגיל 15:

לפניכם ארבעה משפטים:

- I. תכניות הריאליטי מפרנסות בכבוד את ערוצי הטלוויזיה המסחריים.
- II. תכניות הריאליטי פונות למכנה המשותף הנמוך.
- III. מבקרי טלוויזיה רבים מבקרים בחריפות את תכניות הריאליטי.
- IV. תכניות הריאליטי יתקיימו עוד זמן רב.

- 1) במשפט I יש שני ביטויים שניתן להוסיף להם תמורה כוללת (מפרטת). הוסיפו תמורה שכזו לשני הביטויים.
- 2) המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
- 3) המירו את משפטים I ו-II למשפט פשוט בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
- 4) המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בעל פסוקית לוואי.
- 5) המירו את משפטים I ו-III למשפט אחד בקשר לוגי של ויתור והסתייגות.
- 6) המירו את משפטים III ו-IV למשפט פשוט בקשר לוגי מתאים.
- 7) הוסיפו הסגר למשפט IV.
- 8) כתבו משפט מורכב שבו משפט IV ישמש פסוקית נושא.

תרגיל 16

לפניכם ארבעה משפטים:

- I. אלי כהן היה יהודי שעלה מסוריה.
- II. אלי כהן ידע ערבית סורית על בוריה.
- III. אלי כהן היה סוכן מוסד בדמשק.
- IV. אלי כהן העביר לישראל ידיעות חשובות על המשטר הסורי ועל הצבא הסורי.

1. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי מתאים.
2. המירו את משפט III למשפט מורכב בעל פסוקית לוואי.
3. המירו את משפטים III ו-IV למשפט פשוט אחד.
4. המירו את משפטים III ו-IV למשפט איחוי אחד.

נספחים:

טבלת מילות הקישור והקשרים הלוגיים

"הזמנת צב הרוס"

השוואה, זמן, מטרה, ניגוד, תנאי, צמצום, בררה, הדגמה, ריבוי והוספה, ויתור והסתייגות, סיבה ותוצאה

משפט מורכב (מילות שעבוד)	משפט איחוי (מילות איחוי)	משפט פשוט	
<p>הואיל ו... היות ש... מאחר ש...</p> <p>כי... (במשמעות של סיבה) משום ש... מפני ש... כיוון ש...</p>	<p>בגלל זאת בזכות זאת בשל כך מחמת זאת בגין זאת עקב כך בעקבות זאת הודות לכך כתוצאה מכך</p> <p>לכן משום כך מפני זאת אי לכך על כן לפיכך</p>	<p>בגלל בזכות בשל מחמת בגין עקב בעקבות הודות ל... כתוצאה מ... בעטיו של ה... <u>פעלים כמו</u> : נובע מ..., גורם ל..., מביא ל...</p>	סיבה ותוצאה
<p>למרות ש... על אף ש... אף על פי ש... אף ש... אם כי אם גם</p>	<p>אבל, אך, אולם למרות זאת על אף זאת עם כל זאת, בכל זאת, עם זאת חרף זאת אף על פי כן ברם</p>	<p>למרות ה... על אף עם כל ה... חרף</p>	ויתור והסתייגות

<p>כדי ש... בשביל ש... על מנת ש... פן, לבל, שמא</p>	<p>למען זאת בשביל זה לשם כך</p>	<p>כדי ל... למען בשביל לשם על מנת לקראת, לכבוד <u>פעלים כמו</u> : נועד</p>	<p>תכלית (מטרה)</p>
<p>בשעה ש..., בזמן ש... כש..., כאשר לפני ש... לאחר ש... עד ש..., עד אשר</p>	<p>לפני כן לאחר זאת, לאחר מכן, אחר כך</p>	<p>בשעת ה..., בזמן ה... אז, מאז לפני ה... לאחר ה... עד ה...</p>	<p>זמן</p>
<p>כשם ש... כך...</p>	<p>לעומת זאת ואילו</p>	<p>לעומת ה... בניגוד ל...</p>	<p>השוואה (עימות)</p>
<p>אם לו לולא אילו, אילו לא, אלמלא בתנאי ש...</p>		<p>במקרה של... באין בלי ללא</p>	<p>תנאי</p>
		<p>כגון למשל לדוגמה כמו</p>	<p>הדגמה</p>

שימו לב: מילות הקישור של הקשרים הלוגיים הטכניים הן מילות איחוי, אבל על פי רוב משמשות בחלקים כוללים במשפטים פשוטים.

	<p>... ו וכן, וגם, ואף הן... והן... לא רק... אלא גם... לרבות</p>		ריבוי והוספה
	או		ברירה
		<p>רק ... ... בלבד למעט להוציא חוץ מ... פרט ל... אינו אלא...</p>	צמצום
	<p>לא... אלא... ... ולא...</p>	לא... כי אם...	ניגוד

מגדיר מילות הקישור – לפי הא-ב

הוראות שימוש : נתקלתם במילת קישור שאינכם יודעים איזה קשר לוגי היא מבטאת או איזה סוג משפט היא יוצרת? חפשו אותם במגדיר!

סוג משפט	קשר לוגי	המילה	
איחוי	ויתור והסתייגות	אבל	(1)
איחוי*	בררה	או	(2)
איחוי	ויתור והסתייגות	אולם	(3)
איחוי	זמן	אחר כך	(4)
איחוי	זמן	אחרי כן	(5)
מורכב	זמן	אחרי ש	(6)
איחוי	סיבה ותוצאה	אי לכך	(7)
מורכב	תנאי	אילו (ללא ו')	(8)
מורכב	תנאי	אילולא	(9)
פשוט	צמצום	אינו אלא...	(10)
פשוט	ניגוד	אינו א' אלא ב'	(11)
פשוט	ריבוי והוספה	אינו רק... אלא גם...	(12)
איחוי	ויתור והסתייגות	אך	(13)
מורכב	תנאי	אלמלא	(14)
מורכב	תנאי	אם	(15)
מורכב	ויתור והסתייגות	אם כי	(16)
איחוי	ויתור והסתייגות	אף על פי כן	(17)
מורכב	ויתור והסתייגות	אף על פי ש	(18)
מורכב	ויתור והסתייגות	אף ש	(19)
מורכב	-	אשר	(20)
פשוט	תנאי	באין	(21)
איחוי	סיבה ותוצאה	בגין כך	(22)

פשוט	סיבה ותוצאה	בגלל	(23)
איחוי	השוואה	בדומה לכך	(24)
פשוט	סיבה ותוצאה	בזכות	(25)
איחוי	סיבה ותוצאה	בזכות זאת	(26)
פשוט	זמן	בזמן	(27)
מורכב	זמן	בזמן ש	(28)
איחוי	ויתור והסתייגות	בכל זאת	(29)
פשוט	צמצום	בלבד	(30)
פשוט	תנאי	בלי	(31)
פשוט	תנאי	במקרה	(32)
מורכב	תנאי	במקרה ש	(33)
פשוט	השוואה	בניגוד ל	(34)
מורכב	זמן	בעוד ש	(35)
פשוט	סיבה ותוצאה	בעטיו של	(36)
איחוי	סיבה ותוצאה	בעקבות זאת	(37)
איחוי	ויתור והסתייגות	ברם	(38)
פשוט	תכלית	בשביל	(39)
איחוי	תכלית	בשביל זה	(40)
מורכב	תכלית	בשביל ש	(41)
פשוט	סיבה ותוצאה	בשל	(42)
איחוי	סיבה ותוצאה	בשל כך	(43)
מורכב	זמן	בשעה ש	(44)
פשוט	זמן	בשעת	(45)
מורכב	תנאי	בתנאי ש	(46)
פשוט	סיבה ותוצאה	גורם ל...	(47)
מורכב	ויתור והסתייגות	גם אילו	(48)
מורכב	ויתור והסתייגות	גם אם	(49)

מורכב	ויתור והסתייגות	גם במקרה ש	(50)
מורכב	-	ה' הזיקה (=ש)	(51)
מורכב	סיבה ותוצאה	הואיל ו	(52)
פשוט	סיבה ותוצאה	הודות	(53)
איחוי	סיבה ותוצאה	הודות לכך	(54)
מורכב	סיבה ותוצאה	היות ש	(55)
איחוי	ריבוי והוספה	ו	(56)
איחוי	זמן	ואז	(57)
איחוי	השוואה	ואילו	(58)
איחוי*	ריבוי והוספה	ואף	(59)
איחוי	זמן	ובו בזמן	(60)
איחוי*	ריבוי והוספה	וגם	(61)
איחוי*	ריבוי והוספה	וכן	(62)
פשוט	צמצום	חוץ מ...	(63)
פשוט	ויתור והסתייגות	חרף	(64)
איחוי	ויתור והסתייגות	חרף זאת	(65)
מורכב	זמן	טרם	(66)
מורכב	זמן	כאשר	(67)
פשוט	דוגמה	כגון	(68)
פשוט	תכלית	כדי	(69)
מורכב	תכלית	כדי ש	(70)
מורכב	סיבה ותוצאה	כי	(71)
מורכב	-	כי = ש	(72)
פשוט	ניגוד	כי אם	(73)
מורכב	סיבה ותוצאה	כיוון ש	(74)
פשוט	דוגמה	כמו	(75)
מורכב	זמן	כש	(76)

מורכב	השוואה	כשם ש... כך...	(77)
פשוט	סיבה ותוצאה	כתוצאה מ	(78)
איחוי	סיבה ותוצאה	כתוצאה מכך	(79)
פשוט	ריבוי והוספה	לא רק... אלא גם...	(80)
פשוט	ניגוד	לא... אלא...	(81)
פשוט	ניגוד	לא... כי אם...	(82)
פשוט	סיבה ותוצאה	לאור	(83)
איחוי	סיבה ותוצאה	לאור זאת	(84)
פשוט	זמן	לאחר	(85)
איחוי	זמן	לאחר מכן	(86)
מורכב	זמן	לאחר ש	(87)
מורכב	תכלית	לבל	(88)
פשוט	דוגמה	לדוגמה	(89)
פשוט	צמצום	להוציא	(90)
מורכב	תנאי	לו	(91)
מורכב	תנאי	לולא	(92)
פשוט	תכלית	לכבוד	(93)
איחוי	סיבה ותוצאה	לכן	(94)
פשוט	תנאי	ללא	(95)
פשוט	צמצום	למעט	(96)
פשוט	תכלית	למען	(97)
איחוי	תכלית	למען זאת	(98)
פשוט	ויתור והסתייגות	למרות	(99)
איחוי	ויתור והסתייגות	למרות זאת	(100)
מורכב	ויתור והסתייגות	למרות ש	(101)
פשוט	דוגמה	למשל,	(102)
פשוט	השוואה	לעומת	(103)

104	לעומת זאת	השוואה	איחוי
105	לפיכך	סיבה ותוצאה	איחוי
106	לפני	זמן	פשוט
107	לפני ש	זמן	מורכב
108	לקראת	תכלית	פשוט
109	לרבות	ריבוי והוספה	פשוט
110	לשם	תכלית	פשוט
111	לשם כך	תכלית	איחוי
112	מאחר ש	סיבה ותוצאה	מורכב
113	מביא ל...	סיבה ותוצאה	פשוט
114	מה ש	-	מורכב
115	מזמן ש	זמן	מורכב
116	מחמת זאת	סיבה ותוצאה	איחוי
117	מי ש	-	מורכב
118	מילת שאלה באמצע משפט	-	מורכב
119	מכיוון ש	סיבה ותוצאה	מורכב
120	מפני	סיבה ותוצאה	פשוט
121	מפני זאת	סיבה ותוצאה	איחוי
122	מפני ש	סיבה ותוצאה	מורכב
123	משום כך	סיבה ותוצאה	איחוי
124	משום ש	סיבה ותוצאה	מורכב
125	נובע מ...	סיבה ותוצאה	פשוט
126	נועד ל...	תכלית	פשוט
127	עד אשר	זמן	מורכב
128	עד ש	זמן	מורכב
129	על אף	ויתור והסתייגות	פשוט

130	על אף זאת	ויתור והסתייגות	איחוי
131	על אף ש	ויתור והסתייגות	מורכב
132	על כן	סיבה ותוצאה	איחוי
133	על מנת	תכלית	פשוט
134	על מנת זאת	תכלית	איחוי
135	על מנת ש	תכלית	מורכב
136	עם (כל) זאת	ויתור והסתייגות	איחוי
137	עם כל ה	ויתור והסתייגות	פשוט
138	עקב כך	סיבה ותוצאה	איחוי
139	פן	תכלית	מורכב
140	פרט ל...	צמצום	פשוט
141	ציטוט של דיבור ישיר	-	מורכב
142	רק	צמצום	פשוט
143	ש	-	מורכב
144	שמה	תכלית	מורכב